

**KIRSAL KALKINMADA ÇİFTÇİ KATILIMININ
ÖNEMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
HALİLBEYLİ KÖYÜ ÖRNEĞİ**



Prof. Dr. Tayfun ÖZKAYA
Dr. Buket KARATURHAN Dr. Murat BOYACI

Ege Üniversitesi Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi

1998 - Aralık

**EGE ÜNİVERSİTESİ
TARIMSAL UYGULAMA ve
ARAŞTIRMA MERKEZİ**

**KIRSAL KALKINMADA ÇİFTÇİ KATILIMININ
ÖNEMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA:
HALİLBEYLİ KÖYÜ ÖRNEĞİ**

Prof.Dr. Tayfun ÖZKAYA

Dr. Buket KARATURHAN

Dr. Murat BOYACI

1998-İZMİR

Bu çalışmanın yürütülmesi ve basılması sırasındaki katkıları nedeni ile,

E.. Rektörlüğü Araştırma Fonu Saymanlığı'na,

Türkiye Ziraat Odaları Birliği'ne,

Halilbeyli Köyü Muhtarlığı'na ve çiftçilerine

teşekkürü bir borç biliriz.

ÖZET

KIRSAL KALKINMADA ÇİFTÇİ KATILIMININ ÖNEMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: HALİLBEYLİ KÖYÜ ÖRNEĞİ

Bu araştırma-uygulama çalışması ile ülkemizde ilk defa “katılımcı kırsal değerlendirme” (KKD) (Participatory Rural Appraisal, PRA) yaklaşımı kullanılarak İzmir İli Kemalpaşa İlçesinin Halilbeyli Köyünde kırsal kalkınmayı engelleyen etkenler üreticilerle birlikte araştırılarak, eşzamanlı olarak üreticilerce alınan kararlar kendileri tarafından hayata geçirilmiştir.

Geleneksel yöntem ve yaklaşımlarda çoğunlukla anket yöntemi ile derlenen veriler çok uzun bir süre sonunda işlenerek rapor haline getirilmekte; araştırma konusunun, hipotezlerinin seçiminde, önerilerin belirlenmesinde üreticilerin ve kırsal kesim insanların çok az bir katılımı olabilmekte; bazan hiç olamamaktadır. Bütün bu dışlayıcı sürecin sonunda belirlenen gündem veya hedefler çoğu zaman gerçeklere veya kırsal kesim insanların gereksinimlerine veya önceliklerine ters düşmektedir. Uygulanabilecek bazı sonuçlar ise hayata geçirilememekte veya çok geç geçirilmektedir.

Bu sorunlara cevap olarak 1990’larda gelişmekte olan ülkelerde uygulanan KKD yaklaşımı; yerel toplumlara, kendi hayat ve koşullarının bilgisini paylaşma, bilgi üretme, analiz etme, planlama ve eyleme geçme gücünü kazandıran bir yaklaşımdır.

Çalışmanın esas materyali haftada bir düzenlenen KKD oturumlarında elde edilmiştir. Erkekler ve kadınlar grubu olarak sekiz-on kişilik iki grup oluşturulmuştur. Her hafta ayrı bir konu ele alınmıştır. Görsel materyalin kullanılması KKD’nin en önemli özelliklerinden biridir. Örneğin bir matriks veya harita üreticilerce beraberce işlenmiştir. Anket yöntemi ile aylarca sonra elde edilecek veriler kısa bir süre içinde katılımcılarca görsel materyale işlenmiştir.

Altı aylık bir süre sonunda oldukça olumlu sonuçlar alınmıştır. Birkaç örnek vermek gerekirse; köy düzeyinde şap aşısı yaptırılanların oranı %50’den %80’e, sağım makinalarına bakım yaptırılanların oranı %1-2’lerden %100’e, silaj yapanların oranı %3’den %15’e çıkmış, kadın hastalıklarında bilinçli davranış ve dengeli beslenme yayılmıştır. Ayrıca gerek kadın, gerekse erkeklerin kendilerine güveni artmış, daha girişimci olmuşlardır. Kadının statüsü yükselmiştir. Evde kadınlar artık hayvancılık konuları dahil bir çok konuda eşleri ile tartışmakta ve öneriler yapmaktadırlar. Kadınlar süt paralarının kendilerine bırakılmasını talep etmişlerdir. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi bir süt soğutma tankı almak için girişimlere başlamıştır. Araştırmanın bitiminden sonra, yürütülmüş bulunan katılımcı oturumlarının erkekler grubunda Kooperatifçe, kadınlar grubunda ise grup üyesi bir katılımcının önderliğinde kendileri tarafından sürdürülmesi kararlaştırılmıştır.

Çalışma; katılımcı kırsal değerlendirme yaklaşımının ülkemizde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı başta olmak üzere birçok kamu kurumu; dernekler, kooperatifler, vakıflar, sendikalar vb. sivil toplum kuruluşları ile özel sektör kuruluşları tarafından uygulanabileceğini göstermektedir. Yaklaşım kırsal kalkınma, tarım, orman, kadın sorunları, çevre koruma, sağlık, beslenme, göçmenlerin sorunları gibi çok değişik alanlarda uygulanabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Katılımcı Kırsal Değerlendirme, Kırsal Kalkınma, Tarımsal Yayım, Kırsal Kadın, Sığırcılık, Sağlık, Beslenme

ABSTRACT

A RESEARCH ON THE IMPORTANCE OF FARMER PARTICIPATION IN RURAL DEVELOPMENT: HALİLBEYLİ VILLAGE CASE

With this study, the factors preventing rural development in Halilbeyli Village of Kemalpaşa County has been investigated by using participatory rural appraisal (PRA) which is first experience for Turkey. As the characteristics of the approach, villagers had opportunity for put their thoughts into action.

In conventional approaches, the analysing, reporting and data collection take long time because of using methods as surveys, etc. Furthermore, the conventional approaches exclude the farmers in choosing the research topics, the related hypothesis and objectives. The identified agenda and objectives by the excluding process usually do not reflect the needs and priorities of the rural people. Also some of the applicable results are seldom put into practice or applied lately.

In 1990's PRA appeared in developing counties for solving all the mentioned problems above. By PRA, the local people gained the power for analysing their situations, sharing of experiences, knowledge generation, planning and action. PRA has quickly started to use in developed countries, also.

The main materials of the study were gathered from weekly sessions of PRA. Two groups had been structured as man and woman circles which each of them have 10-12 members. Different topics had been examined in weekly sessions. Visual aids are other important features of PRA. By using matrixes and other visual aids, a lot of data had been visualised and collected in the short time according to the conventional methods.

With in the six months, the quite positive results were obtained by PRA. Some examples are; the vaccination rate against the foot and mouth disease has increased from 50% to 80%, the maintenance rate of the milking machines raised from 1-2% to 100%, the silage making tendency among the farmers has gone up form 3% to 15%. The nutrition habits have been amended. The amending of nutrition habits, the increasing of the knowledge levels of women about the gynaecology knowledge are the other attained improvements by the study. Furthermore, women and men all the participants have gained self-confidence and the statute of women has risen. Anymore, women have started to discuss and make suggestions about husbandry and they demand a share from milk sales, also. The members of Village Development Co-operative have decided to buy a milk cooling tank in the near future.

This study has been showed that, participatory rural appraisal may well be used by Agricultural Ministry, other governmental organisations, associations, co-operatives, foundations, trade unions and other non-governmental organisations for solutions the problems in different fields such as rural development, agriculture, forestry, gender, environment, health, nutrition, immigration, etc. in Turkey.

Key Words: Participatory Rural Appraisal, Rural Development, Agricultural Extension, Rural Women, Animal Husbandry, Health, Nutrition.

TEŞEKKÜR

Dünya'da ve ülkemizde geleneksel araştırma, kırsal kalkınma ve kırsal yayım yaklaşımlarının karşılaştıkları başarısızlıkların farkına varılması yeni arayışlara yol açmıştır. Geleneksel yöntem ve yaklaşımlarda, çoğunlukla anket yöntemi ile derlenen veriler, çok uzun bir süre sonunda işlenerek rapor haline getirilmekte; araştırma konusunun, hipotezlerinin seçiminde, önerilerin belirlenmesinde üreticilerin ve kırsal kesim insanların çok az bir katılımı olabilmekte; bazan hiç olamamaktadır. Bütün bu dışlayıcı sürecin sonunda belirlenen gündem veya hedefler çoğu zaman gerçeklere veya kırsal kesim insanların gereksinimlerine ters düşmektedir. Uygulanabilecek bazı sonuçlar ise hayata geçirilememekte veya çok geç geçirilmektedir. Ülkemizde var olan yayım sisteminin yapısı ve çalışan profesyonellerin davranış, eğilim ve değerleri de çoğunlukla başarısızlığı ortaya çıkarmış olan bu "teknoloji transferi" anlayışı ile uyum içindedir.

Bu sorunlara cevap olarak önce gelişmekte olan ülkelerde 1990'larda geliştirilmiş bulunan "katılımcı kırsal değerlendirme" (participatory rural appraisal) yaklaşımı; yerel toplumlara, kendi hayat ve koşullarının bilgisini paylaşma, bilgi üretme, analiz etme, planlama ve eyleme geçme gücünü kazandıran bir yaklaşımdır.

Katılımcı kırsal değerlendirme yaklaşımı; kırsal kalkınmayı engelleyen etmenlerin belirlenmesi, yaklaşımın ülkemiz koşullarına uyumlaştırılması, doğacak sorunların ve bunlarla başa çıkma yöntemlerinin belirlenmesi ve kırsal kalkınmaya katkıda bulunmak amacıyla ülkemizde ilk defa olarak Ege Üniversitesi Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından İzmir İli Kemalpaşa İlçesi Halilbeyli Köyünde uygulanmış ve kısa sayılabilecek bir sürede oldukça iyi sonuçlar alınmıştır.

Projenin uygulanışında Halilbeyli Köyü Muhtarı Hikmet Tırtak, Halilbeyli Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Başkanı Hilmi Doğu büyük katkıda bulundular. Kendilerine çok teşekkür ediyoruz. Köye bizlerle gelerek, oturlara katılan, konferans veren, işletmeleri ziyaret eden, broşürlerin hazırlanmasına yardımcı olan Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümünden Prof. Dr. Asım Kılıç, Dr. Veysel Ayhan, Dr. İbrahim Kaya, Şap Enstitüsü Müdür Yardımcısı Veteriner Hekim Mahir Adıbeş ve Veteriner Hekim Hidayet Bozoğlu, Kadın Hastalıkları ve Doğum uzmanı Opt. Dr. Güliz Demircioğlu, Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümünden Doç. Dr. Sedef Nehir El başarının elde edilmesinde etkili oldular, kendilerine çok teşekkür borçluyuz.

Kemalpaşa Tarım İlçe Müdürlüğünden Ziraat Mühendisi Selahattin Atasoy geçici görevle ayrılıncaya kadar ilk üç hafta çalışmalarına katıldı, kendisine teşekkür ederiz.

Kooperatifçilik konulu panele katılarak destek veren, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nden Prof. Dr. Ayhan Çıkın ile İzmir Tarım İl Müdürlüğünden Yıldız Nartlı'ya teşekkür ederiz. Fare ile ilgili konferans vererek katkıda bulunan TUAM uzmanlarından Dr. Atıf Atilla'ya da minnet borçluyuz.

Projenin uygulanışında bize teknik bilgileri ile destekleyen Bornova Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsünden Veteriner Hekim Seza Eskiizmirli'ye, E.Ü.Z.F. Zootehni Bölümünden Yard. Doç. Dr. Atilla Kaya'ya, Ar. Gör. Alper Önenç'e, Çamavlu Tarımsal Kalkınma Kooperatifinden Veteriner Hekim Hüseyin Azizi'ye, proje ile ilgili ilk bilgilerin toplanmasındaki katkılarından dolayı Merkezimizin elemanı Doç. Dr. Şenol Boztok ile şu anda başka birimlerde çalışmakta olan Prof. Dr. Erdoğan Oktay ile Ziraat Müh. Yeşim Saygılı'ya teşekkür ederiz. Özellikle şap konusundaki uygulamalardaki katkılarından dolayı Halilbeyli Köyü Muhtarlığında görevli Veteriner Hekim Korhan Yalçın'a teşekkür ederiz.

Çalışmamızın yürütülmesinde araç ve mali açıdan desteklerinden dolayı Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi ile Ege Üniversitesi Güçlendirme Vakfı yöneticilerine, uzmanları bulmamızda yardımcı olan E.Ü.Z.F. Tarla Bölümü'nden Dr. Nuran Çelik'e, raporun bilgisayarda ilk yazımlarında katkıda bulunan Merkezimiz Ziraat Teknisyeni Halil Ünlü'ye ve Ziraat Mühendisi Mustafa Özhan Kalaç'a, büroda destek olan Ali Osman Inga'ya ve Haydar Şimşek'e teşekkür borçluyuz.

Uyguladığımız yaklaşımın bir koşulu olarak araştırma ve uygulama ekibimizin bir parçası olan ve aylar boyunca her hafta yapılan toplantılara katılarak, araştırma ile ilgili verileri birlikte topladığımız, bilgileri birlikte ürettiğimiz ve ne yapılması gerektiğine bizzat karar vererek uygulayan ve köyde başkalarının da uygulamasına katkıda bulunan erkek grubu üyelerimiz; Hilmi Doğu, Hüsnü Güler, İsmet Barut, Mustafa Celep, Birol Tırtak, Hüseyin Özyurt, Adem Doğu, İlhan Ediz, Cafer Canöz, Zaim Özen, Yusuf Kaptan, Yusuf Tırtak, Kasım Günaydın, Rauf Özer ile kadın grubu üyeleri; Gülümser Doğu, Aslı Doğu, Nurhan Özyurt, Ayşe Barut, Meryem Celep, Hacer Güler, Sebahat Doğu, Pakize Doğu, Mediha Güler ve Sevilay Doğu çalışmanın kalite ve başarısında en önemli rolleri oynadılar. Hepsini çaba ve başarıları için kutluyoruz.

Çalışmanın finansmanını sağlayan Ege Üniversitesi Araştırma Fon Saymanlığı ile destekleri ile işlerimizi kolaylaştıran Fen Bilimleri Enstitüsü ve Ege Üniversitesi Bilim Teknoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi yöneticilerine teşekkür ediyoruz.

Prof. Dr. Tayfun Özkaya
Ege Üniversitesi
Tarımsal Uygulama ve
Araştırma Merkezi Müdürü
İzmir-1998

	<u>sayfa</u>
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvi
KISALTMALAR	xvi

BÖLÜM I

GENEL BİLGİLER

1 GİRİŞ	1
1.1 Araştırma-Uygulamanın Amacı	1
1.2 Araştırma-Uygulamanın Önemi	2
1.3 Materyal ve Yöntem	3
1.3.1 Materyal	3
1.3.2 Verilerin Toplanmasında ve Analizinde İzlenen Yöntem	4
2 HALİLBEYLİ KÖYÜ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	8
2.1 Genel Bilgiler	8
2.2 Ekonomik Yapı	9
2.2.1 Bitkisel üretim	10
2.2.2 Hayvansal üretim	11
2.3 Köyün Makina Parkı	13
2.4 Köyde Bulunan Tarıma Dayalı Tesisler	14
2.5 Köydeki Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Birimler	14
2.6 Köyde Eğitim Durumu ve Eğitim Kurumları	15
2.7 Köydeki Meslek Grupları	16
3 ÜRETİCİLER	17
3.1 Bitkisel Üretim, Arazi Genişliği ve Mülkiyet Durumu	17
3.2 Demografik Özellikler	17
3.3 Ailede Tarım Dışı Gelirin Varlığı	18
3.4 Hayvan Varlığı	18
3.5 Örgütlenme Eğilimi	19
4 KATILIMCI KIRSAL DEĞERLENDİRME	21

4.1 KKD'nin Kökleri	21
4.2 Hızlı Kırsal Değerlendirme (HKD) (Rapid Rural Appraisal) (RRA)	26
4.3 HKD'den KKD'ye Geçiş	29
4.4 KKD'nin Tanımı	31
4.5 KKD'nin İlkeleri	32
4.6 HKD'de Kullanılan Yöntemler	34
4.7 KKD Etkinliklerini Sınıflandırma	36
4.8 KKD'nin Bulguları	38
4.9 KKD'nin Uygulandığı Sektörler	39
4.10 KKD'nin Karşılaşacağı Tehlikeler ve Kısıtlılıkları	39

BÖLÜM II

ÜRETİCİ GRUPLARI İLE ÇALIŞMA 43

1. OTURUM HAYVAN HASTALIKLARI ve ŞAP	43
2. OTURUM HAYVAN BESLEME	47
3. OTURUM SİLAJ YAPIMI (I)	50
4. OTURUM DOĞAL KAYNAKLAR VE TARIM HARİTASI	53
5. OTURUM ŞAP KONUSUNDA KONFERANS	56
6. OTURUM SİLAJ YAPIMI (II)	58
7. OTURUM KADIN GRUBUNUN OLUŞTURULMASI	60
8. OTURUM MASTİTİS (I)	63
8.1 Erkek Grubu	63
8.2 Kadın Grubu	67
8.3 Oturum Sonunda Mastitis Konusunda Saptanan Yanlış ve Eksik Uygulamalar	70
9. OTURUM MASTİTİS (II)	71
9.1 Erkek Grubu	71
9.2 Kadın Grubu	72
10. OTURUM ÜRETİCİLERİN İLİŞKİ KURDUKLARI KURULUŞLAR	75
11. OTURUM KADIN HASTALIKLARI	79
12. OTURUM DOĞUM KONTROL YÖNTEMLERİ	83
13. OTURUM KARASİNEK ve MÜCADELESİ	86
13.1 Erkek Grubu	86
13.2 Sineklerin Yumurtalarını En Çok Nereye Bıraktıkları	87
13.3 Sineğin Ne Gibi Zararlarının Olduğu	87

13.4 Kadın Grubu	89
13.5 Köyde Uygulanan Sineklerle Mücadele Yöntemleri	90
14. OTURUM FARE MÜCADELESİ	92
14.1 Farelerin Vermiş Olduğu Zararlar	93
14.2 Alınan Önlemler	94
14.3 Önerilen Farklı Yöntemler	94
15. OTURUM BESLENME (I)	96
16. OTURUM BESLENME (II)	98
16.1 Beslenme Konusunda Saptanan Yanlışlar	99
16.2 Çocuk Beslenmesine Yönelik Öneriler	99
17. OTURUM YAKLAŞIMI SÜRDÜRECEK ÇALIŞMA GRUPLARININ OLUŞTURULMASI	101
17.1 Erkek Grubu	101
17.2 Kadın Grubu	102
18. OTURUM PROJENİN DEĞERLENDİRİLMESİ	103
18.1 Erkek Grubu	104
18.1.1 Projenin genel bir değerlendirmesi	104
18.1.2 Proje sonrası yaşama bakış ve tutumlardaki değişiklikler	109
18.2 Kadın Grubu	110
18.2.1 Projenin genel bir değerlendirmesi	110
18.2.2 Proje sonrası yaşama bakış ve tutumlardaki değişiklikler	110
18.3 KKD Yaklaşımının Uygulanması ile İlgili Öneri ve Eleştiriler	111
BÖLÜM III	
SONUÇ ve ÖNERİLER	
	113
KAYNAKÇA	119

ÇİZELGELER DİZİNİsayfa**BÖLÜM I**

Çizelge 1.1 Halilbeyli Köyü ile ilgili genel bilgiler	8
Çizelge 1.2 Köyün alt-yapı olanakları	9
Çizelge 1.3 Köyde bazı ekolojik değerler	9
Çizelge 2.1 Arazi genişliklerine göre işletme oranları	10
Çizelge 2.2 Yetiştirilen ürünler ve üretim miktarları	11
Çizelge 2.3 Büyükbaş hayvan varlığına göre işletme büyüklüğü ve tipi (%)	13
Çizelge 2.4 Köydeki hayvan varlığı ve verim durumları	13
Çizelge 2.5 Makina parkı	13
Çizelge 2.6 Köyde bulunan ulaşım araçları	14
Çizelge 2.7 Köyde bulunan resmi ve özel kurumlar	15
Çizelge 2.8 Köylülerin eğitim düzeyi (%)	15
Çizelge 2.9 Köydeki bazı meslek grupları ve sayıları	16
Çizelge 3.1 Yetiştirilen ürünler, üretim alanları, ortalama verimleri	17
Çizelge 3.2 Ailedeki birey sayıları ve yaş gruplarına göre dağılımı (%)	18
Çizelge 3.3 Ortak olunan kooperatifler ve ziraat odasına kayıtlılık durumu (%)	19
Çizelge 3.4 Üreticilere göre köyde neler yapılması gerektiği	19
Çizelge 4.1 HKD ile KKD karşılaştırması	31
Çizelge 4.2 HKD-KKD geçişi	32
Çizelge:4 3 KKD adı altında sunulan değişik etkinliklerin bir sıralanması	37

BÖLÜM II

Çizelge 1.1 Yıllara göre hayvan hastalıkları ve görülme sıklıkları matriksi	43
Çizelge 1.2 Şapla ilgili bilgi Matriksi	46
Çizelge 2.1 Yemlerin özellikleri ve hayvan beslemede kullanılma nedenleri puanlama matriksi (üreticilerce algılanan)	48
Çizelge.3.1 Buğdayın dane ve yeşil yem olarak değerlendirilmesi arasındaki fark	

	51
Çizelge 7.1 Kadınların günlük iş yoğunluğu	62
Çizelge 8.1 Mastitis görülme oranları matriksi	64
Çizelge 8.2 Mastitis ile ilgili uygulamalar matriksi	66
Çizelge 8.3 Sağım makinalarının kullanımına ilişkin matriks	67
Çizelge 11.1 Kadın hastalıkları etmenleri matriksi	79
Çizelge 11.2 Adet düzensizliği ve menapoza ilişkin bilgiler matriksi	80
Çizelge 12.1 Doğum kontrol yöntemlerinin uygulanma matriksi (köy geneli)	83
Çizelge 18.1 Proje öncesi ve sonrası bazı konulardaki değişiklikler (%)	108

ŞEKİLLER DİZİNİ

sayfa

Şekil: 2.1 300 kg. Canlı ağırlığında ve 15 kg süt veren bir inek için üreticilerce hazırlanan yem rasyonu	48
Şekil: 3.1 Sulanmayan arazilerde yetiştirilen ürünler	51
Şekil: 4.1 Halilbeyli Köyünün doğal kaynakları ve tarım haritası	55
Şekil: 10.1 Üreticilerin ilişki kurdukları köy içi ve dışındaki örgütler	75

KISALTMALAR

HKD	Hızlı Kırsal Değerlendirme
IIED	International Institute for Environment and Development
IDS	Institute of Development Studies
KKD	Katılımcı Kırsal Değerlendirme
TKK	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
PAR	Participatory Action Research
PLA	Participatory Learning and Action
PR	Participatory Research
PRA	Participatory Rural Appraisal
RRA	Rapid Rural Appraisal
TUAM	Ege Üniversitesi Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi
USAID	United States Agency for International Development

BÖLÜM I

GENEL BİLGİLER

1. GİRİŞ

1.1 Araştırma-Uygulamanın Amacı

Dünya’da ve ülkemizde geleneksel araştırma, kırsal kalkınma ve kırsal yayım yaklaşımlarının karşılaştıkları başarısızlıkların farkına varılması yeni arayışlara yol açmıştır. Geleneksel yöntem ve yaklaşımlarda çoğunlukla anket yöntemi ile derlenen veriler çok uzun bir süre sonunda işlenerek rapor haline getirilmekte; araştırma konusu ve hipotezlerinin seçiminde, önerilerin belirlenmesinde üreticilerin veya kırsal kesim insanların çok az bir katılımı olabilmekte; bazen hiç olamamaktadır. Bütün bu dışlayıcı sürecin sonunda belirlenen gündem veya hedefler çoğu zaman gerçeklere veya kırsal kesim insanların gereksinimlerine veya önceliklerine ters düşmektedir. Uygulanabilecek bazı sonuçlar ise hayata geçirilememekte veya çok geç geçirilmektedir. Türkiye’de var olan yayım sisteminin yapısı ve çalışan profesyonellerin davranış, eğilim ve değerleri de çoğunlukla başarısızlığı ortaya çıkarmış olan bu “*teknoloji transferi*” anlayışı ile uyum içindedir.

Bu sorunlara cevap olarak önce gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere 1990’larda geliştirilmiş bulunan “Katılımcı Kırsal Değerlendirme” (KKD) (Participatory Rural Appraisal, PRA) yaklaşımı; yerel toplumlara, kendi hayat ve koşullarının bilgisini paylaşma, bilgi üretme, analiz etme, planlama ve eyleme geçme gücünü kazandıran bir yaklaşımdır.

Katılımcı kırsal değerlendirme yaklaşımı; kırsal kalkınmayı engelleyen etmenlerin belirlenmesi, yaklaşımın ülkemiz koşullarına uyarlanması, doğacak sorunların ve bunlarla başa çıkma yöntemlerinin belirlenmesi ve kırsal kalkınmaya katkıda bulunmak amacıyla, ülkemizde ilk defa bu araştırma ve uygulama projesinde kullanılmıştır.

Bu çalışma uyguladığı KKD yaklaşımı gereği hem bir araştırma hem de eş zamanlı olarak bir uygulamadır. Verilerin derlenmesi, işlenmesi bunlardan bilgilerin üretilmesi, üreticilerle birlikte gerçekleştirilmiş ve zaman kaybı olmaksızın uygulama (veya bu çalışmalarda sözü edildiği şekliyle eylem) gerçekleşmiştir. Eylemlerin sonuçları, üzerinde birlikte çalışılarak yeni bilgilerin üretileceği bir zemini gecikmeden yaratmıştır.

Diğer ülkelerde başarılı sonuçlar vermiş bu yaklaşımın ülkemizde ne şekilde uygulanabileceği, yöntemlerin uygulanmasında koşullarımıza uygun ne gibi değişiklikler yapılacağı, ortaya çıkan güçlüklerle nasıl başa çıkılacağı konularında bilgi üretilmesi çalışmanın ilk amacıdır.

Çalışmanın diğer amacı ise araştırma -uygulama alanı olarak belirlenen İzmir İli Kemalpaşa İlçesi Halilbeyli Köyü'nde genel olarak kırsal kalkınmayı özellikle tarımsal yayımı, kooperatifçiliğin gelişmesini ve kırsal kadının statüsünün yükselmesini engelleyen etmenlerin belirlenerek, köyün kendi olanakları ile nasıl bir gelişme sağlayabileceğinin saptanmasıdır. Böylelikle elde edilen bilgilerden çok daha geniş bir çerçevede yararlanılabilecektir. Uygulama yönünden amaç; Halilbeyli Köyü'nde gelir dağılımını iyileştirerek yaşam standartlarını ve kadının statüsünü yükseltmesidir.

1.2 Araştırma-Uygulamanın Önemi

Bu araştırma-uygulamada Dünya'da 1990'lardan bu yana uygulanmış olan **"katılımcı kırsal değerlendirme"** yaklaşımı kullanılmıştır. Dünya'da önceleri gelişmekte olan ülkelerde geliştirilmiş ve içinde bulunduğumuz yıllarda gelişmiş ülkelerde de hızla yaygınlaşan bu yaklaşımın bir an önce ülkemizde de uygulanarak uyarlanması ve koşullarımıza uygun değişiklikler yapılması, tarımın ve kırsal nüfusun ağırlıklı olduğu ülkemiz için önemli bulunmaktadır. KKD yaklaşımı yalnızca tarımsal sorunlara çözüm getirmemekte aynı zamanda bu çalışmada da kısmen ortaya konduğu gibi, hastalıklarla mücadele, kadın hastalıkları, doğum kontrolü, beslenme eğitimi gibi halk sağlığı konuları, kadının statüsünün yükseltilmesi, dışlanmış toplum kesimlerinin geliştirilmesi gibi bir çok konu ve alanda uygulanabilmektedir. Hatta KKD yaklaşımı kentsel alanlarda da uygulanmıştır. Bu nedenle son yıllarda yaklaşıma "katılımcı öğrenim ve eylem" (participatory learning and action) de denilmesi önerilmiştir.

En düşük gelirlili kesim olan kırsal kesime yönelik hizmetler özellikle son yıllarda yetersiz kalmış ve tarımsal yayım çalışmalarındaki başarı tatmin edici bulunmamaya başlamıştır. KKD uygulamalarının kırsal kesimi aktif hale getirerek, geleceği için söz sahibi yapma potansiyeli bu nedenle son derece önemli bulunmaktadır. Kırsal kesime hizmet götüren kamu ve sivil toplum kuruluşlarının, kooperatiflerin hatta özel sektör kuruluşlarının bu çalışma ile üretilen bilgilere büyük ihtiyaç duyacağı ve kullanacağı söylenebilir.

Sonuçta, yörenin ve bu çalışmanın bir tür kalkınma laboratuvarı gibi başka bölge ve çalışmalara örnek ve rehber olacağı düşünülmektedir.

Üreticilerle ortaklaşa olarak belirlenen sorunların çözümünde multi-disipliner yaklaşımdan yararlanılarak E.Ü. Ziraat Fakültesi, E.Ü. Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü, İzmir Tarım İl Müdürlüğü, Kemalpaşa Tarım İlçe Müdürlüğü, Şap Enstitüsü, Bornova Veterinerlik Kontrol ve Araştırma Enstitüsü gibi çeşitli kuruluşlarla işbirliği yapılmıştır. Multi-disipliner yaklaşımın kullanılması çalışmanın önemini ve etkisini arttırmıştır.

1.3. Materyal ve Yöntem

1.3.1 Materyal

Araştırma-uygulamanın materyali üç şekilde gruplandırılabilir. Birinci grup İzmir Tarım İl Müdürlüğü, Kemalpaşa Tarım İlçe Müdürlüğü, Halilbeyli Köy Muhtarlığı ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlardan sağlanan rapor ve dökümanlardan, benzer konuda yapılmış yerli ve yabancı literatürden oluşmuştur.

İkinci grup materyal Halilbeyli Köyü'ndeki üreticiler ile yüzyüze görüşülerek yapılan 40 adet anketden sağlanan verilerdir. Bu veriler çalışmanın asıl materyalinin sağlandığı KKD çalışmaları için daha sağlam bir başlangıç yapmak için işlenerek değerlendirilmiştir.

Üçüncü grup materyal ise KKD oturumlarından elde edilen, kolaylaştırıcı (facilitator) dediğimiz araştırma-uygulamanın yürütücüleri, katılan uzmanlar ve katılımcı üreticilerin birlikte sağladığı, paylaştığı, tartışarak geliştirdiği ve bilgi haline dönüştürdüğü verilerdir. Ayrıca alınan eylem kararlarının nasıl ve ne düzeyde uygulandığı konusunda yürütücülerce gözlem yoluyla derlenen verilerden de yararlanılmıştır.

1.3.2 Verilerin Toplanmasında ve Analizinde İzlenen Yöntem

Halilbeyli Köyü ve üreticileri ile ilgili veriler için köydeki tüm üreticilerle görüşmenin çok masraf ve zaman gerektirmesi ayrıca gerek de olmaması nedeniyle, tabakalı tesadüfî örnekleme yöntemi ile seçilen bir grubu ile anket yapılmıştır. İşletmeleri tabakalandırmada sahip oldukları hayvan sayısı ölçüt alınmıştır.

Sonraki aşamalarda her tabakadan, tabakanın ait olduğu populasyonu temsil edebilecek örnek işletme sayısı;

$$n = \frac{N \cdot S^2}{(N-1) D + S^2}$$

formülü¹ kullanılarak elde edilmiştir.

Buna göre 40 işletme yöneticisi ile anket yapılacağı belirlenmiştir. Köyde 450 tarım işletmesi bulunmaktadır. Aile işletmesi olan bunların 100 adedi tarım dışı işler de yapmaktadır. Buna göre işletmelerin %8.8'i ile görüşülmüş olmaktadır. Bu veriler KKD gruplarının oluşturulması, ilk oturumlar için konuların seçimi ve temel bazı verilerin sağlanması için kullanılmıştır.

¹ Eşitlikteki; N; ait olduğu büyüklük grubundaki işletme sayısını, S²; ait olduğu büyüklük grubunun varyansını ve D düzeltme faktörünü [D=(E/T)²] göstermektedir.

Soru formunda, üreticilerin sosyo-ekonomik koşullarını, bazı tarımsal uygulamalarını ve bunlarla ilgili sorunlarını derlemeye yönelik bölümler bulunmaktadır. Anket yolu ile elde edilen veriler, bilgisayara yüklenip istatistik paket programları kullanılarak işlenmiş, ortalamalar, yüzde hesapları ile yorumlanmıştır.

KKD yaklaşımı ile sağlanan materyalin nasıl elde edildiğinin ortaya konulması için KKD gruplarının oluşturulmasında izlenen yol açıklanabilir.

Halilbeyli Köyü'nde "Katılımcı Kırsal Değerlendirme" (KKD) uygulaması yapmak üzere köyde etkili olan iki kurum olan Muhtarlık ve Halilbeyli Köyü Kalkınma Kooperatifi ile ilişki kurulmuştur. Muhtarlık, sahip olduğu mezbaha nedeni ile diğer köylere oranla daha zengin gelir kaynaklarına sahip bulunmaktadır. Gerek resmi bir kurum olması gerekse köy ekonomisindeki etkinliği nedeni ile Muhtarlık çalışmaya dahil edilmiştir. Köydeki bir diğer kurum olan Tarımsal Kalkınma Kooperatifi (TKK) de ekonomik etkinliği, girdi sağlama gibi işlevleri ve Başkanın birlikte çalışmaya yatkın özellikleri nedeni ile otuurlara dahil edilmiştir. TKK küçük bir dükkanda çalışmakta ve veteriner ilaçları satışı ile inek sütü pazarlamasını gerçekleştirmektedir.

İlk KKD grubunun oluşturulması için Muhtar ve Kooperatif Başkanının önerileri alınmıştır. Bunun için önce yapılmak istenen çalışmanın amacı ve dayandığı felsefe açıklanmıştır. Gerçekleşecek değişimin büyük ölçüde üreticilerin kendi eseri olacağı açıklanmış, bu sırada köksüz beklentiler yaratacak vaadlerden kesinlikle kaçınılmıştır. Böylelikle köyde değişimi sürükleyecek olan ve köyün çeşitli kesimlerini kapsayacak, bu arada küçük üreticileri de içerecek isim önerileri alınmıştır. Üreticilerle soru formu yardımı ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler de, gruba girecek katılımcıların belirlenmesinde kullanılmıştır. Soru formunda köyün en önemli üretim dalı olan hayvancılık konusunda en çok danışılan üreticiler saptanmıştır. Böylece, anket çalışması ile iki, kooperatif başkanı önerisi ile iki kişi belirlenmiştir. Muhtar işlerinin yoğun olması nedeni ile katılamıyacağını söylemiş ve Muhtarlığı temsilen oğlu (aynı zamanda iyi bir üretici) kümeye eklenmiştir. Kooperatif Başkanından küçük üreticileri temsilen iki kişi daha istenmiştir. Ancak, önerilenlerin alt gelir gurubundan çok, orta gelir grubuna yakın oldukları öğrenilmiştir. Bunların dışında üç kişinin önder çiftçi olması istenmiştir. Önder çiftçilerden birisi büyük üretici olmayıp, bitkisel üretim ve süt sığırcılığı ile ilgilenmektedir. Tamamen küçük üreticilerden oluşan ayrı bir grubun oluşturulması düşünülmüş ise de yeterli kolaylaştırıcı bulunamaması nedeniyle bundan vazgeçilmiş, küçük üreticilerin de bu gruba eklenmesi kararlaştırılmıştır. KKD çalışmalarının ilerlemesi ile hem tarıma hizmet götüren profesyoneller, hem de köylü üreticilerce genellikle dışlanan küçük üreticilerin daha çok farkına varılmıştır. Bunun üzerine KKD oturumlarının başlamasından iki ay sonra köyün isim listesinden küçük üreticiler saptanarak aralarından yeni bazı temsilciler gruba katılmışlardır. Bunların bazılarının kısa zamanda çalışmalara uyum gösterip alınan eylem kararlarını uyguladıkları ve ekonomik yarar sağladıkları görülmüştür.

Araştırmacıların bu proje dışındaki diğer görevlerinin olması, araç olanaklarının sınırlılığı, oturumlar için gereken teknik ve sosyo-ekonomik verilerin

toplantısı, katılacak uzmanların saptanması için gereken zamanın sağlanması amacıyla, oturumların ancak haftada bir yapılabileceği saptanmıştır.

Kooperatif Başkanı ve üç-dört kişi ile yapılan görüşmelerde köyün pazarının kurulduğu Cuma günü ve namazı öncesi birçok kişinin işini bitirdiği 10.30-12.00 arasının toplantı için uygun olacağı belirlenmiştir. Daha sonra ilkbahar aylarında gündüz saatlerindeki KKD oturumları, işlerin çokluğu nedeniyle Çarşamba günleri akşam 20.30-23.00 arasına alınmıştır. Yazın yaklaşması ile tarla işleri tekrar azalmış ve oturumlar 13.00-16.00 arasına alınmıştır.

İlk KKD oturumu Mart 1998'de, son oturum ise 22 Temmuz 1998'de gerçekleştirilmiştir. Projenin yürütücüleri ilk oturumları birlikte yürütmüşler, yaklaşımın oturması, üreticilerin güveninin kazanılması sonucu ayrı bir kadınlar grubu oluşturularak 20 Mayıs 1998'de ilk oturumu gerçekleştirilmiştir. Bir zorunluluk olmamakla birlikte erkek grubuna katılanların eşleri, kadın grubunun çoğunluğunu oluşturmuştur.

Araştırmanın esas materyali KKD oturumlarında elde edilmiştir. Bir iki oturum hariç her hafta ayrı bir konu ele alınmıştır. İlk oturumda anketlerde en önemli sorun alanı olarak görülen hayvan hastalıkları konusu ele alınmıştır. Görsel materyalin kullanılması KKD'nin en önemli özelliklerinden biridir. Örneğin bir matriks veya harita üreticilerle beraberce işlenmiştir. Bu sırada anket yöntemi ile aylarca sonra elde edilecek veriler, kısa bir süre içinde katılımcılarca görsel materyale işlenmektedir. Değerler, veriler tartışılarak üreticilerce gerekli düzeltmeler hemen yapılmaktadır. Kolaylaştırıcı bu sırada az sayıda kişinin hegemonya kurarak çok konuşmasını engellemeye çalışmakta, az konuşanlara soru yöneltmekte, gerekli anlarda, var ise katılan konu uzmanına soru sorarak katılımını sağlamaktadır. Elde edilen verilerin kesinliği dördüncü bölümde açıklanan "**optimal bilgisizlik**" kuralına uygun olarak yeterli bulunmaktadır. Örneğin sineklerin Haziran ayında sığırları rahatsız etmeleri sonucu ortaya çıkan yem israfı düzeyinin %20 veya %30 veya bunların arasında bir yerlerde olmasının önemi yoktur. Bu değer üzerinde kısa bir tartışma ile düzey belirlenmektedir. Dolayısı ile veriler bir bakıma tartışmalar veya katılanların bildirmesi ile ortaya konmuş, ortalama, maksimum, minimum olarak işlenmiş olmaktadır. Bu veriler katılanlarca tartışılarak bilgi düzeyine yükseltilmektedir. Burada var olan süreç **sinerji**dir. Bunu $1+1=3$ şeklinde anlayabiliriz. Katılımcı üreticiler, kolaylaştırıcı ve uzmanlar yeni ve daha üst düzeyde bilgilere ulaşmaktadır. Üreticiler aynı oturumda ne gibi eylemlere başvuracaklarını da tartışmakta, gerekirse ek bilgiler için kolaylaştırıcılardan ve uzmanlardan yardım istemektedirler. Bir sonraki haftanın oturumunda ilk önce geçen hafta açıklığa kavuşmamış konular tartışılmakta, bireysel veya kolektif olarak uygulanmış eylemler ve sonuçları (örneğin yeni bir rasyon veya toplu ilaçlama, kooperatifin yatırım kararı alması gibi) ele alınmaktadır.

2. HALİLBEYLİ KÖYÜ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

2.1 Genel Bilgiler

Halilbeyli Köyü, 1893 yılında Yugoslavya'dan gelen Boşnaklar tarafından kurulmuştur. İzmir İli Kemalpaşa İlçesi'ne bağlı olan Halilbeyli Köyü'nün toplam nüfusu 1998 Yılı Genel Nüfus Sayımı'na göre 2150 olup, köy 450 haneden oluşmaktadır. Tüm hanelerin tarımla uğraştığı, özellikle az topraklı üreticilerin köy dışındaki çeşitli tarım ve sanayi kuruluşlarında da çalıştıkları belirtilmektedir.

Köydeki en önemli tarımsal faaliyet alanı besicilik olup, daha az oranda ve süt fiyatlarındaki gelişmelere göre üretim düzeyi değişerek, süt inekçiliği de yapılmaktadır. Geniş taban arazi varlığına rağmen, sulama olanaklarının sınırlılığı nedeni ile bitkisel üretim deseni buğday, arpa, bağ ve son yıllarda kiraz gibi ürünlerden oluşmaktadır.

Köyde yeraltı su rezervlerinin olmasına karşın, gerek jeolojik yapı, gerekse Tahtalı Barajı Koruma Alanı kapsamında kalması nedenleri ile su çıkarılmasında sorunlar bulunmaktadır

Köy İzmir'in Manisa İli ile olan doğu sınırını oluşturmaktadır. Yakınlığı nedeni ile köylüler alışveriş amacı ile çoğunlukla Manisa İli Turgutlu ilçesine gitmektedirler. Kemalpaşa İlçesi'ne ise çoğunlukla resmi işlerin yürütülmesi amacı ile uğramaktadırlar.

Köyde içme suyu, elektrik bulunmaktadır. 1997-1998 yıllarında köyün kanalizasyon sistemi tamamlanmıştır.

Çizelge 1.1 Halilbeyli Köyü ile İlgili Genel Bilgiler

Toplam nüfus	2150 (1998 Nüfus sayımına göre)
Hane sayısı	450
Tarım işletmesi sayısı	450
Toplam tarım arazisi (da)	18.000
Taban arazi (da)	18.000 (düzlük ve kıraç arazi)
Yamaç arazi (da)	yok
Sulanan arazi (da)	çok az
Kemalpaşa İlçesi'ne uzaklık (km)	25
İzmir İli'ne uzaklık (km)	55

Köyde jeolojik hardpan bulunmaktadır. Köy Hizmetlerinden geçmiş yıllarda bir ekip gelerek bunu kırmaya çalışmış, ancak, normal koşullarda yılda bir kez bıçak değiştiren ekibin, bu köyde 100'da. arazide 3 adet bıçak değiştirdiği söylenmiştir. Oldukça sert bir yapı gösteren bu topraklarda mezar kazılmasının bile yarım gün sürdüğü belirtilmektedir. Köydeki yıllık yağış miktarı İzmir İli ve Kemalpaşa İlçelerine göre daha düşüktür.

Çizelge 1.2 Köyün Alt-Yapı Olanakları

Elektrik, içme suyu, telefon	var
Kanalizasyon sistemi	var (1998'de tamamlandı). Ayrıca, köydeki mezbaha için arıtma tesisi yapılmıştır.
Yol	İzmir-Ankara Karayoluna 5 km. Eski Ankara karayolu'na 1 km.

Çizelge 1.3 Köyde Bazı Ekolojik Değerler

Deniz seviyesinden yükseklik	130 (m)
Bitki örtüsü	orman vb. ağaç topluluğu yok
Akarsu, göl vb. kaynakların varlığı	yazın kuruyan iki dere var.
Arazilerin durumu	tınlı topraklar, yörede kepir deniyor
Toprak pH' sı	asit karakterli
Yıllık yağış miktarı (mm)	250-300 mm (Kemalpaşa'dan daha az yağış düştüğü belirtiliyor)
En soğuk ayın ortalaması	8 °C
Ölçülen en düşük sıcaklık	-3 °C
En sıcak ay ortalaması	25 °C (Temmuz)
Ölçülen en yüksek sıcaklık	45 °C

2.2 Ekonomik Yapı

Ailelerin %90'ının tam-zamanlı olarak tarımla uğraştığı belirlenmiştir. Özellikle topraksız veya az topraklı olan köylülerin İzmir ve Kemalpaşa'da bulunan çeşitli fabrika ve işletmelerde veya köyde bazı işlerde (kahvehanede garsonluk, ayakkabı tamirciliği, inşaat işçiliği gibi) çalıştıkları saptanmıştır. Köyde iç ve dış göç son yıllarda azalmıştır.

2.2.1 Bitkisel üretim

Türkiye genelinde olduğu gibi Halilibeyli Köyü'nde de tarım işletmelerinin büyük bir kısmı 100 dekarın altında arazi genişliğine sahiptir (Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1 Arazi Genişliklerine Göre Tarım İşletmelerin Dağılımı

Arazi genişliği (daa)	İşletmelerin oranı (%)
1-50	41.4
51-100	41.4
101-200	13.8
201-500	2.9
501 ve üzeri	0.5
Toplam	100.0

Köy Muhtarlığında yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgilere göre yetiştirilmekte olan ürünler, üretim alanları ve miktarları Çizelge 2.2'de sunulmaktadır. Köyde ağırlıklı olarak yetiştirilmekte olan buğday, aynı zamanda hayvan yemi olarak da kullanılmaktadır. Ancak, son iki yıldır süne zararı nedeni ile buğday kalitesinin

düştüğü belirtilmektedir. Yaygın olarak yetiştirilen arpa bazı üreticiler tarafından fiğle birlikte ekilmektedir. Özellikle, son yıllarda çok sınırlı olmakla birlikte fiğ-yulaf karışımının da yetiştirilmesine başlandıği görülmüştür.

Yaklaşık 1000 dekar kadar olan bağ alanlarında şaraplık ve kurutmalık (Sultaniye) üzüm üretimi yapılmaktadır. Bağların büyük bir kısmı yer bağıdır. Son yıllarda tesis edilen bağlar yüksek sistemdir. Sultaniye üzümün %90 (162 ton) kadarı kurutulmakta, %10'u (72 ton) da sofralık olarak satılmaktadır. Erkenci çeşit olan Perlet Üzümü'nün çok az miktarda birkaç üretici tarafından yetiştirildiği saptanmıştır. Bağların yer bağı olması, yaşlılığı ve ekolojik nedenlerle üzüm veriminin düşük olduğu görülmektedir (dekara kuru üzüm verimi 150-200 kg civarındadır).

Zeytin ağaçlarının yaşlı olduğu, hemen hemen tüm köylülerin kendi yağ gereksinimlerini karşılamak amacıyla zeytin ürettikleri öğrenilmiştir. Edinilen bilgiler ışığında hane başına yaklaşık bir ton zeytinyağı üretildiği söylenebilir.

Geçmiş yıllarda tütün tarımının yoğun olarak yapıldığı köyde, devletin kota uygulaması nedeni ile alternatif ürün arayışına giren köylüler, son yıllarda kiraz, üzüm gibi ürünleri yetiştirmeye ve daha yoğun olarak hayvancılığa başlamışlardır. Tütünün hayvancılığa oranla daha çok zahmetli olması, buna karşılık hayvancılık gelirinin yüksekliği üreticileri tütünden vazgeçirtmiştir.

Gübre olarak çiftlik gübresi yanında, 12/6 (yani; 12N : 6 P) da verilmektedir. Suyu bulan üreticilerin bahçe bitkileri tarımına yöneldiği belirtilmektedir.

Çizelge 2.2 Yetiştirilen Bazı Ürünler ve Üretim Miktarları

Ürün	üretim alanı, da	ağaç sayısı	üretim miktarı (ton)	verim (kg/da)	Açıklama
Buğday	10000	--	2500	250	Cumhuriyet çeşidi, ekmeçlik
Arpa	1000	--	200	200	Fiğle birlikte de ekiliyor
Bağ (omca)	1000	110000	sultaniye 720 şaraplık 120	Sul. 800 Şa. 1200	Sultaniye'nin %90'ı kurutuluyor (162 ton) yer bağı
Zeytin	500	15000	450	30 kg/ağaç	yağlık çeşitler
Kiraz	200	8000	240	30 kg/ağaç	10 yıldır üretiliyor

2.2 2 Hayvansal üretim

Hayvan varlığına göre köydeki işletmelerin büyüklükleri Çizelge 2.3'te özetlenmektedir. Süt inekçiliği yapan işletmelerin büyük bir kısmı beşden az hayvana sahiptir. Besicilik işletmelerinin ise yarıya yakınının 11-50 baş hayvanı vardır. Köydeki hayvancılık işletmelerinin %73.6'sı besicilik, %12.5'i sütçülük, %13.9'u da her iki işletmecilik tipi ile uğraşmaktadır.

Tüm işletmeler dikkate alındığında, işletmelerin %31.1'i 1-4 hayvana, %27.4'ü 5-10 hayvana, %36.9'u 11-50 hayvana, %4.6'sı da 50'den fazla hayvana sahiptir.

Daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi köy İzmir İli'nin büyükbaş et gereksiniminin önemli bir kısmını karşılamaktadır. Kurban Bayramının yaklaştığı dönemlerde küçükbaş hayvan hareketlerinin de yoğunlaştığı görülmektedir. Kurban Bayramına yakın günlerde köye 600 civarında yeni koyun geldiği belirtilmiştir.

Köyde 5000 kadar büyükbaş bulunmaktadır. Hayvanlar çeşitli pazarlardan (Uşak, Ödemiş, Doğu Anadolu vb) alınmaktadır². Et, İzmir'deki anlaşmalı kasaplara verilmektedir. Değişik et işleyen firmalar ile çeşitli lokantalarla anlaşmaları bulunmaktadır.

Hayvancılıkta bir-iki yıldır düşüş olduğu belirtilmektedir. Süt fiyatlarındaki³olumlu gelişmeler süt inekçiliğinin köyde gelişmesine yol açmaktadır. Bu nedenle köyde süt ineği varlığının zaman zaman dalgalanmalar gösterdiği belirlenmiştir. Muhtarlıktan alınan bilgilere göre hayvan varlığı ile ilgili Çizelge 2.4 düzenlenmiştir.

Üreticilerin çoğu ithal hayvanlardan memnun olmadıklarını söylemekte ve özellikle, son yıllarda görülen veba, IBR gibi hastalıkların ithal hayvanlarla birlikte geldiğini düşünmektedirler.

Köyde broiler ve yumurta amaçlı iki adet büyük kümes bulunmaktadır. Bu kümeslerde ve köylülerde toplam 90000 adet broiler, 80000 adet yumurta tavuğu bulunduğu saptanmıştır. Arıcılığın yapılmadığı köyde, 150 adet at, 100 kadar da eşek bulunmaktadır.

Çizelge 2.3 Büyükbaş Hayvan Varlığına Göre İşletme Büyüklüğü ve Tipi (%)

Hayvan sayısına göre gruplar	süt inekçiliği	besicilik	karma	tüm işletmelerin gruplara dağılımı
1-4	81.4	15.8	66.6	31.1
5-10	14.8	31.6	16.7	27.4
11-50	3.8	46.3	16.7	36.9
51-100	--	6.3	--	4.6
Toplam	100.0	100.0	100.0	----
Dallara dağılımı	12.5	73.6	13.9	100.0

Çizelge 2.4 Köydeki Hayvan Varlığı ve Verim Durumları

tür	Sayı			Verim (kg) (hayvan başına)	
	et	süt	toplam	karkas ağırlığı	süt (günde)
Sığır	2400	300	2700	250	17
Koyun	160	--	160	--	--

² Hayvan pazarında Alman Markı geçerli (Hayvan fiyatları 5000-6000 Mark arasındadır).

³ Süt-yem paritesinin üretici lehine değişmesi gibi.

2.3 Köyün Makina Parkı

Yapılan görüşmeler sonucu köydeki makina parkı ile ilgili derlenen bilgiler Çizelge 2.5 'te sunulmuştur.

Çizelge 2.5 Makina Parkı

Makina-Alet	Adet	Makina-Alet	Adet
Traktör	50	Pulvarizatör (taral)	20
Römork	50	Gübre atma makinası	50
Pulluk (beşli-üçlü)	50	Pamuk mibzeri	10
Diskaro	25	Susam mibzeri	1

Köyde bulunan ulaşım ve nakliye araçlarının sayısı Çizelge 2.6'da sunulmaktadır. Etin tüketim merkezlerine ulaştırılması amacıyla kamyonların altı tanesinde soğutma sistemi bulunmaktadır. Bu arada köyde hemen hemen herkesin motosikleti olduğu da belirtilmektedir.

Çizelge 2.6 Köyde Bulunan Ulaşım Araçları

Araç cinsi	Sayısı
Otomobil	50
Minibüs	15
Kamyon-kamyonet	40

2.4 Köyde Bulunan Tarıma Dayalı Tesisler

Halilbeyli Köyü'nde gerek köyün gerekse diğer köylerin ürettiği zeytinleri işleyen iki adet zeytinyağı fabrikası bulunmaktadır. Bu fabrikalar yılda iki-üç ay çalışarak, yaklaşık 1000 ton zeytin sıkmakta ve toplam 200 ton zeytinyağı üretmektedir.

Köyde bulunan bir diğer tesisler de Muhtarlığa ait olan mezbahadır. Haftanın üç günü (Salı, Perşembe, Pazar) büyükbaş kesiminin yapıldığı bu mezbahada ayda 500 büyükbaş hayvan kesilmektedir. Büyükbaş kesiminin yapılmadığı zamanlarda küçükbaşların kesimi de yapılabilmektedir. Muhtarlık, büyükbaş kesimlerinde hayvan başına yaklaşık 1.000.000 TL'si bedel (Mayıs-1998'da) almaktadır. Yine, mezbahanın yanında 55 büyükbaş kapasiteli soğuk hava deposu da Muhtarlık tarafından yapılmıştır. Bu arada, mezbaha için atık arıtma tesisi yapılarak Temmuz 1998'de faaliyete geçmiştir.

2.5 Köydeki Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Birimler

Köyde tarım teknisyenine ayrılmış bir büro bulunmaktadır. Ancak, sürekli bir teknisyen olmayıp, gerektiğinde veya haftada bir gün Kemalpaşa İlçe Tarım

Müdürlüğü'nden bir ziraat mühendisi gelmektedir. Köyde bir ebe-hemşirenin görev yaptığı sağlık ocağı vardır (Çizelge 2.7).

Tarımsal Kalkınma ve Tarım Kredi olmak üzere iki kooperatif bulunmaktadır. Her iki kooperatifin ortak sayısı toplam 500 kadardır. Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'nin geçmiş dönemlerde iyi yönetilememesinin kooperatife olan ilgi ve güveni sarstığı söylenmektedir.

Köy içi iletişimde oldukça önemli etkilere sahip olduğu düşünülen altı adet kahvehane bulunmaktadır.

Çizelge 2.7 Köyde Bulunan Resmi ve Özel Kurumlar

Birim	Sayı	Birim	Sayı
Tarım teknisyenliği	şu anda yok	Fırın	1
Sağlık ocağı	var	Bakkal	10
PTT	var	Manav	3
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	200 üyeli	Kasap	3
Tarım Kredi Kooperatifi	300 üyeli	Lokanta	3
Cami	var	Kahvehane	6

2.6 Köyde Eğitim Durumu ve Eğitim Kurumları

Köyde bir ilköğretim okulu (ilkokul ve ortaokul) bulunmaktadır. Daha önce ayrı olan bu okullardan, ilkokul binası yaklaşık 70 yıl önce, orta okul binası da 20 yıl kadar önce yapılmıştır. İlköğretimde yaklaşık 270 öğrenci eğitim görmektedir.

Köyde yaşayanların % 6.2'si okur-yazar değilken, %62.2'si ilkokul mezunudur (Çizelge 2.8).

Çizelge 2.8 Köylülerin Eğitim Düzeyi (%)

Eğitim düzeyi	okur-yazar değil	okur-yazar	ilkokul	ortaokul	lise	üniversite	toplam
oran (%)	6.2	6.2	62.2	18.6	6.2	0.6	100.0

Bu arada, Halk Eğitim tarafından her yıl dikiş-nakiş kursunun açıldığı, bu kurslara köyden 30 kadar kadının katıldığı belirtilmektedir. Ayrıca, yayım örgütü tarafından yaklaşık beş yılda bir (başvuru sayısı 30 olduğunda) kadınlara yönelik ev ekonomisi kursu açılmaktadır. Bunların yanında, başvuru sayısı 20'yi bulduğunda yine yayım örgütü tarafından traktör kursu düzenlenmektedir. Bu da yaklaşık olarak üç yılda bir gerçekleşmektedir.

Sözü edilen bu kurslara ek olarak, Pınar Et gibi kimi özel kuruluşların da kasaplık vb. konularda gençlere yönelik birkaç ay süren kurslar (bir tür çıraklık eğitimi) verdiği de belirlenmiştir.

2.7 Köydeki Meslek Grupları

Köyde hane sayısının yaklaşık %95'i bitkisel ve hayvansal üretimle uğraşmaktadır. Topraksız veya az topraklı köylülerin bir kısmı köy dışındaki çeşitli işletme ve/veya fabrikalarda çalışmaktadır. Yine bu gruptaki bazı üreticiler köydeki kimi tarım ve tarım dışı işlerde çalışmaktadırlar. Tarımla uğraşanların bir kısmı da aynı zamanda köyde değişik iş kollarında çalışabilmektedir. Toplanan bilgilere göre köydeki meslek grupları ve sayıları Çizelge 2.9 'da özetlenmiştir.

Çizelge 2.9 Köydeki Bazı Meslek Grupları ve Sayıları

Meslek	Sayı	Meslek	Sayı
çiftçi (erkek+kadın)	450+250	öğretmen	18
celep	200	veteriner	1
çoban	100	ebe-hemşire	1
kasap	3	memur	5
bakkal	10	katip	1
lokantacı	3	bekçi	1
manav	3	mezbaha sorumlusu	1
fırıncı	2	çöpçü	1
kahveci	6	sucu	1

Özellikle, meslek edinmede gençler arasında problemlerin varlığından söz edilebilir. Lise eğitiminden sonra üniversite sınavında başarılı olamayan gençler, kendilerini ne üretici ne de öğrenci olarak görmektedirler. Tarımla ilgili konularda bilgi birikimleri ve deneyimlerinin yetersizliğinin bu duruma neden olduğu düşünülmektedir.

3. ÜRETİCİLER

3.1 Bitkisel Üretim, Arazi Genişliği ve Mülkiyet Durumu

Bu çalışmada katılımcı kırsal değerlendirme çalışmalarına başlanılmadan önce 40 kişi ile anket yolu ile görüşülmüş ve bazı veriler toplanmıştır. Bu veriler değerlendirilmiş ve sonra yürütülen KKD çalışmaları için bir başlangıç temeli oluşturmuştur.

Görüşülen üreticilerin ortalama 49.2 dekar arazi işledikleri, yaklaşık %8'inin ise 100 dekar üzerinde arazi işledikleri belirlenmiştir. Görüşülen üreticilerin işledikleri arazilerinin %25'ini sulayabildikleri saptanmıştır. İşlenen arazilerin yaklaşık %14.5'nin kira olduğu da belirlenmiştir. Arazilerin %17.7'si ortaklık yolu ile işlenmektedir. İşletme arazileri ortalama 5.9 parçadır ve parça büyüklüğü ortalama olarak 8 daa.'dır.

Çizelge 3. 1 Yetiştirilen Ürünler, Üretim Alanları, Ortalama Verimleri

Ürün	işletme başına üretim alanı		yetiştirenlerin oranı(%)	verim kg/daa
	dekar	%		
Buğday	25.1	50.9	62	165
Bağ	14.2	28.9	45	725
Zeytin	3.1	6.3	35	475
Kiraz	1.1	2.2	15	2767
Diğer	5.7	11.7	28	--
Toplam	49.2	100.0	--	--

3.2 Demografik Özellikler

Anket yapılarak görüşülen üreticiler ortalama 48 yaşındadır. Üreticilerin %87.5'inin ilköğretim mezunu olduğu ve tüm üreticilerin ortalama olarak 5.3 yıl eğitim aldıkları saptanmıştır.

Görüşülen üreticilerde ailedeki birey sayısı 4.8 kişi olarak bulunmuştur. Görüşülen üreticiler itibarı ile nüfusun %51.8'i erkektir. Kadın ve erkekler dikkate alındığında, nüfusun %23.7'si 15 yaş ve altında, %52.5'i 16-49 yaşları arasında, %23.8'i de 50 yaş ve üzerindedir (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2 Ailedeki Birey Sayısı ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%)

Yaş grupları	Erkek	Kadın	Toplam nüfustaki payı
0-15	25.5	21.7	23.7
16-49	53.1	52.2	52.5
50 ve üzeri	21.4	26.1	23.8
Toplam	100.0	100.0	100.0

3.3 Tarım Dışı Gelir

Görüşülen üreticilerin %37.5'inin tarım dışı geliri vardır. Tarım dışı gelire sahip olanların büyük kısmının kasaplık, hayvan alım satımı gibi yine hayvancılık üretim dalı ile ilgili konularda çalıştığı saptanmıştır.

Görüşülen üreticilerin yaklaşık %95'i çocuklarının çiftçi olmasını istememektedir. Neden olarak, gelir düzeyinin düşüklüğünü ve sosyal güvenliklerinin olmamasını göstermektedirler.

3.4 Hayvan Varlığı

Görüşülen üreticilerin hayvan varlığı incelendiğinde, toplam hayvanların %81'inin besi amacı ile, %19'unun da süt üretimi amacı ile yetiştirildiği belirlenmiştir.

Genelde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği oldukça sınırlıdır. Görüşülen üreticilerde toplam 70 civarında koyun olduğu, bu sayının Kurban Bayramlarında birkaç kat arttığı öğrenilmiştir.

Görüşülen üreticilerden %17.5'inin aile tüketimine yönelik olarak tavuk yetiştirdiği saptanmıştır.

3.5 Örgütlenme Eğilimi

Görüşülen üreticilerde kooperatife ortak olma ve ziraat odasına kayıtlı olma oranı düşüktür. (Bkz: Çizelge 3.3). 50 yaşın üzerindeki üreticilerin ziraat odasına kayıtlı olma oranının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çizelge 3.3 Kooperatlflere Ortak ve Ziraat Odasına Üye Olma Oranları (%)

Kuruluş	Tarım Kredi Kooperatifi	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	TARİŞ	Ziraat Odası
Üye olanlar	57.5	22.5	2.5	40.0

Görüşülen üreticilerin %12.5'i gazete okumazken, %25'inin bazen, %62.5'inin her gün gazete okuduğu saptanmıştır.

Üreticilerin tarıma yönelik olarak köylerinde neler yapılabileceği konusundaki düşünceleri Çizelge 3.4'de özetlenmiştir. Genel olarak, üreticiler gelir ve üretim artışına yönelik iyileştirmeler istemektedir. Bu amaçla ürün fiyatlarında artış, sulama konusunda altyapı yatırımları, yetiştiricilik ve bitki koruma ile ilgili teknik bilgi sağlanması gerektiğine inanmaktadırlar. Köyde sağlıklı bir örgütlenmenin gerçekleştirilmesi, yem bitkileri üretimi ile ilgili çalışmaların yapılması diğer beklentiler olarak göze çarpmaktadır (Çizelge 3.4).

Çizelge 3.4. Üreticilere Göre Köyde Neler Yapılması Gerektiği

Konular	Payı (%)
Gelir artışına yönelik uygulamalar	25.5
Teknik bilgi sağlanması	9.0
Sulama	25.5
Örgütlenme	16.4
Bitki koruma	12.7
Yem bitkileri üretimi	10.9
Toplam	100.0

Köyün önder üreticileri ve seçilmiş yöneticileri bu anketlerde köydeki en önemli problemin şap olduğu, diğerlerinin bu çalışmada çözümlene de olabileceğini belirtmişlerdir. Bu nedenle KKD oturumlarının ilkinde hayvan hastalıkları ve şap konusu ele alınmıştır. Diğer problemlerin ne kadar önemli olduğu ve istenirse çözülebileceği ise KKD çalışması sürdükçe bilinç düzeyine daha kuvvetli olarak çıkmıştır.

4. KATILIMCI KIRSAL DEĞERLENDİRME

Geleneksel kalkınma yaklaşımlarının, özellikle kaynakları yetersiz olan insanların ihtiyaçlarını karşılamada düştükleri başarısızlıkların giderek farkına varılması; var olan kaynakların araştırılması, planlama ve uygulama çalışmaları ve değerlendirme etkinliklerinde alternatif yöntemlerin araştırılmasına yol açmıştır. ⁴

Bunların en yenisi Katılımcı Kırsal Değerlendirmedir. (Participatory Rural Appraisal) (PRA). Katılımcı Kırsal Değerlendirme (KKD) yerel toplumlara, kendi hayat ve koşullarının bilgisini paylaşma, üretme, analiz etme, planlama ve eyleme geçirme gücünü kazandıran, gelişen yaklaşımlar ve yöntemler ailesini tanımlamaktadır. 1980'lerde geliştirilmiş ve uygulanmış Hızlı Kırsal Değerlendirme (Rapid Rural Appraisal) (RRA) 1990'larda KKD şeklinde evrilerek hızla gelişmiş ve yayılmıştır.

4.1 KKD'nin Kökleri

KKD 1990'larda evrildiğinde bazı kaynaklardan veya geleneklerden gelmekte ve onlarla etkileşmekte idi. Bütün bu kaynaklar birbirine karışarak ve etkileşerek bu gelişmeyi doğurmuştur. Bu kökleri şöyle sıralayabiliriz.⁵

- Aktivist katılımcı araştırma
- Agro ekosistem analizi
- Uygulamalı antropoloji
- Çiftlik Sistemleri Araştırması
- Hızlı Kırsal Değerlendirme

Aktivist katılımcı araştırma

Aktivist katılımcı araştırma, halkın duyarlılığını ve güvenini sağlamak, onların eylemini güçlendirmek için dialog ve katılımcı araştırmayı kullanan bir grup yaklaşım ile yöntemleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Aktivist katılımcı araştırma Paulo Freire'nin "Pedagogy of the Oppressed" (Ezilenlerin Pedagojisi)⁶ (1968) adlı eserine ve Latin Amerika'daki uygulama ve deneyimine çok şey borçludur.

Freire'nin temel yaklaşımı olan, yoksulların ve sömürülenlerin kendi gerçekleri hakkında kendi analizlerini yürütebilecekleri ve yürütmeleri gerektiği düşüncesi genelde kalkınma profesyonelleri arasında az da olsa etkili olmuştur. Bu konulara, Katılımcı Araştırma (Participatory Research) ve Katılımcı Eylem Araştırması (Participatory Action Research) (PAR) yakın olarak bilinmektedir.

⁴ IIED, (February 1998), Participatory Learning and Action, Information Pack, PLA Notes- s.1

⁵ Robert Chambers, (1992) Rural Appraisal: Rapid, Relaxed and Participatory, IDS, discussion papers: 311.

⁶Türkçe çevirisi: Paulo Freire (1991) Ezilenlerin Pedagojisi, Ayrıntı Yayınları.

Katılımcı Araştırma en azından 1975'den bu yana yetişkin eğitimi hareketince sürdürülmektedir.⁷ Bu konuda bölgesel ağlar kurulmuştur. Örneğin, Hindistan'da Katılımcı Araştırma Derneği katılımcı araştırma felsefe ve uygulamasını yaymaya çalışmaktadır. Katılımcı Araştırma birbirinden çok farklı koşullarda yürütülmüştür. Örneğin, Bengaldeş'de "The Net " de yoksul ve güçsüz halkın on köyde güç yapısı ve devletten gelen yararların yerel güçlü elit tarafından nasıl engellendiği araştırılmış ve analiz edilmiştir.⁸

Amerika Birleşik Devletleri'nde Highlander Merkezi, Kırsal Appalachia'da hakları ellerinden alınmış topluluklara kendi bilgi ve yetenekleri konusunda güven kazandırmak ve politik eyleme geçmelerini sağlamak için çalışmalar yapmıştır.⁹

Aktivist katılımcı araştırma değişik biçimler almıştır. Hakları elinden alınmış olanlara ve politik eyleme yaptığı özel vurgu, politik veya profesyonel yerleşik çıkarları tehdit etmiş ve bu nedenle de yayılması kısıtlı olmuştur. Uygulamada, bir çok KKD çalışması benzer şekilde güç ve eşitlik konuları ile ilgilenmişlerdir. Birçok aktivist katılımcı araştırmaya göre KKD daha az sözel diyalog, daha çok görsel analiz ve daha yaygın bir yöntem repertuarına sahiptir.

Aktivist katılımcı araştırma ırmağının KKD'ye katkısı yöntemlerden daha çok kavramlarla olmuştur. Ortak olarak paylaşılan düşünceler ve yönler şu şekilde sıralanabilir.

- Yoksul insanlar yaratıcı ve yeteneklidirler. Kendi araştırmalarını ve planlamalarını yapabilirler ve yapmalıdırlar.
- Topluma dışarıdan katılanlar toplayıcı, katalist ve kolaylaştırıcı olarak bir rol oynarlar.
- Zayıf güçlendirilmelidir.

Agro-ekosistem analizi

Agro-ekosistem analizleri, Tayland'da 1978'den sonra Chiang Mai Üniversitesi'nde Gordon Conway ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. İlk önce Güney Doğu Asya'da sonra dünyanın her yerinde yayılmıştır. Bu yöntemde sistem analizi ve sistem özellikleri; yeryüzü patern analizi (haritalar ve arazide kesit yürüyüşleri), zaman (mevsimlik takvimler ve uzun dönem trendler), akışlar ve ilişkiler (akış diyagramları, Venn ve diğer diyagramlar), görelî değerler (gelir vb. konularında çubuk diyağramlar), kararlar (karar ağaçları ve diğer karar diyagramları) ile bütünleştirilmiştir.

Agro ekosistem analizinin hızlı kırsal değerlendirme ve KKD'ye en önemli katkıları şöyledir:¹⁰

⁷ Convergence, 1975, Vol. 7 No.2., Vol.14 No:2 ve 1988. Vol.21 No 2 ve 3.

⁸ BRAC, 1983, The Net, Power Structure in Ten villeges, Bengaldesh Rural Advancement Committee, 66 Mokhahali Commercial Area, Dhaka 12.

⁹ Gaventa, John and Lewis, Helen,1991, "Participatory Education and Grassroots Development: the Case of Rural Appachia, Gatekeeper Series 25, IIED, London

- Kesit yürüyüşler (sistemli yürüyüşler ve gözlem)
- İnfomal harita yapma (yerinde çizilen taslak haritalar)
- Diyagram çizme (mevsimlik takvimler, akış diyagramları, çubuk grafikler, Venn veya daire diyagramları)
- Yenilik değerlendirme (değişik eylemlerin puanlanması ve sıralanması)

Uygulamalı antropoloji

Özellikle 1980'lerde uygulamalı antropoloji ve kalkınma antropolojisi sadece anlamayı değil değiştirmeyi de hedefleyen yaklaşımları ile tanındılar. Bir kaç sosyal antropolojist uluslararası tarımsal araştırma merkezlerine girdiler. Buralarda sayılarının azlığına rağmen etkili olmaya başladılar. Sosyal antropolojistlerin yaklaşımları özellikle sağlık ve beslenme konularında uygulandı. Bunlar görüşme, gözlem, informal görüşmeler ve odak guruplar yöntemlerini kullandılar.

KKD'ye sosyal antropolojiden gelen unsurlar şöylece sıralanabilir:

- Köyde oturma, acele olmayan katılımcı gözlemler ve görüşmeler
- Emik- etik ayrımı (emik=duygulara ait olan, yerel olan, etik=ahlaka ait olan, evrensel olan) Çalışmalarda yerel olan önemlidir, dışardan dayatılan etik değerler çoğunlukla yarayışsız olmaktadır. İkisinin sentezi ile elde edilmiş etiğe ulaşılabilir.
- Yerel teknik bilgilerin geçerliliği

Tarım sistemleri alan araştırması

Sosyal antropolojistler, coğrafyacılar, tarım ekonomistleri veya biyolojik bilimciler tarafından yapılan tarım sistemleri alan araştırmaları; dışardan belirsiz ve sistematik görünmeyen tarım uygulamalarının karmaşıklığı, farklılaşması ve rasyonelliğini ortaya koymuştur. D.G.R. Belshaw 1960'larda Mekerere'de, Nijerya'dan Ahmadu Bello Üniversitesi'nde Davit Norman ve arkadaşları 1970'lerde, Tayland'da Richard Harwood karışık ekim gibi uygulamaların yararlarını gösterdiler. Tarım Sistemleri Araştırması (Farming System Research) (FSR) uygulayıcıları tarım sistemlerinin karmaşıklığını araştırmak, anlamak için yöntemler sistematize ettiler, fakat bazen büyük surveyler ve aşırı veri altında boğuldular. ¹¹

¹⁰Robert Chambers, (1992) Rural Appraisal: Rapt, Relaxed and Participatory, IDS, discussion papers: 311, s.4-5.

¹¹ a) Gilbert, E. H., Norman, D.W.ve Winch,F.E.,1980."Farming Systems Resarch: a Critical Appraisal", MSU Rural Development, Paper No.6, Depart.of Agric. Economics, Michigan State University. East Lansing, Michigan.

b) Shaner,W.W., Philipp, P.F.ve Schmehl, W.R.,1982, Farming Systems Research and Development: Guidelines For Developing Countries, Westview Press Boulder, Colarado.

Bu paralel araştırma ırmağı üreticilerin yeteneklerine dikkati çekti . Stephan Biggs'in "İnformal R&D (İnformal Araştırma-Geliştirme) çalışması (1980), Paul Richards'ın "Indigenous Agricultural Revolution" (Yerel Tarım Devrimi) çalışması (1985) ve Roland Bunc'ın "Two Ears of Corn" (Mısırın İki Kulağı) çalışması (1985) üreticilerin deneyciliklerini göstermiştir. Tarımsal araştırmada üretici katılımı bir odak haline gelmiş ve 1980'lerin sonunda, 1990'ların başında üreticilerin tarımsal araştırmada daha geniş bir yer tutabileceği ve tutması gerektiği giderek anlaşılmıştır. Böylece tarım sistemleri alan araştırmaları özellikle aşağıdaki hususlara önem verilmesi ve anlaşılmasına katkıda bulundular:

- Bir çok tarım sisteminin karmaşıklığı, farklılaşması ve riske açık oluşu.
- Küçük ve yoksul üreticilerin bilgileri, profesyonelliği, rasyonelliği ve
- deneyimci anlayışları ve davranışları ile
- Kendi analizlerini yapma yetenekleri.

4.2 Hızlı Kırsal Değerlendirme (HKD) (Rapid Rural Appraisal, RRA)

Hızlı kırsal değerlendirme (HKD) olarak bilinen felsefe, yaklaşımlar ve yöntemler 1970'lerin sonuna doğru gelişmeye başlamıştır. İngiltere'de IDS'de (Institute of Development Studies) kırsal kalkınma turizmi (kentli profesyonellerin kısa kırsal ziyaretleri anlamında) üzerine toplanan workshoplar (1977), yerel teknik bilgi (1978) ve bizzat HKD (1978, 1979) kırsal hayat ve onun koşullarının araştırılmasında dünyanın değişik köşelerinde paralel hareketlerden bazılarıdır. HKD' nin üç orijini bulunmaktadır.¹²

Bunların ilki "kentli profesyoneller tarafından yapılan kısa kırsal ziyaretler" olarak tanımlanabilen **kırsal kalkınma turizminin** yoksulluktan kaçışı, ilgilenmemesi ile ilgili taraflılığı başta olmak üzere çeşitli taraflılıkları ile ilgili tatminsizliktir. Bu taraflılıklar; uzaysal (kentlerin yakınlarını, yol boylarını, köylerin merkezlerini ziyaret edip çevresini ihmal etme), proje (projelerin yürütüldüğü, resmi ilgi ve desteğin verildiği durumları ve yerleri tercih etme), kişiler (kadınlardan çok erkeklerle, yoksullar yerine elitlerle, hizmetleri kullanmayanlardan çok kullananlarla görüşmek vb.), mevsimsel (tropikde, yoksul kırsal halkı daha kötü durumda olduğu sıcak ve yağışlı mevsimler yerine kuru ve serin mevsimlerde ziyaret etmek) ve diplomatik (dışardan gelen kişinin yoksul kişilere sorarak veya kötü koşulları görerek sıkıntı yaratmak istememesi halinde) şekillerinde olabilir. Bütün bunlar en kötü durumda olan yoksulluğu ve yoksunluğu gizlemede biraraya gelebilirler.

HKD'nin ikinci orijini soru formu surveyleri ve onun sonuçları ile ilgili süreçlerin yanıltıcılıklarından gelmektedir. Bir çok yıllar ve yerlerde, soru formu surveylerinin çoğu zaman uzun sürdüğü, sıkıcı olduğu, yöneticilerin başını ağrıttığı, değerlendirilmesi ve raporunun yazılmasının kâbus olduğu, sağlanan verilerin

¹²Robert Chambers, (1992) Rural Appraisal: Rapid, Relaxed and Participatory, IDS, discussion papers: 311, s.6-9.

güvenilmez ve doğru olmadığı; eğer raporlar halinde sonuçlanırsa da, bu raporların gecikdiği, uzun, sıkıcı olduğu, yol göstermediği, kullanımının zor olduğu ve dikkate alınmadığı görülmüştür.

Üçüncü orijin daha pozitiftir. Öğrenmede daha ucuz yöntemler geliştirilmiştir. Bu durum kalkınma profesyonelleri için acılı kesin bir gerçek olarak, kırsal halkın kendi hayatları ile ilgili birçok konuda bilgili olduğunu giderek anlaması ile olmuştur. Yerel teknik bilgi (indigenous technical knowledge) (ITK) olarak bilinen yöntemin pratik amaçlar için değerli ve zengin olduğu artan bir ölçüde anlaşılmıştır.

1970'lerin sonlarında, bu yöntemleri bulan ve kullanan profesyoneller, her ne kadar bu yöntemleri soru formu surveylerinden daha çabuk ve ucuz bulsalar da yaptıklarını yazmak konusunda, profesyonel saygınlıklarını yitirme korkusuyla çekinceli idiler. Bu kişiler, her ne kadar uygulamaları masraflı ve verimsiz de olsa standart istatistiksel normlara uyma konusunda kendilerini baskı altında hissettiler. Rapor ve yayınlarında geleneksel yöntemleri, kategoriler ve ölçümleri kullanmaya zorlandılar. Michael Collinson tarımsal araştırma önceliklerini saptayabilmek için sadece bir hafta gerektiğini, fakat sonra bunu takiben formal bir sağlama surveyi yapmaya zorlandığını yazmaktadır. Bu çok masraflı çalışma öncekini doğrulamıştır. Bu durum yerleşik düzeni ikna etmek için çok gereklidir. Bu ikna için araştırmacı tutucu olmaya zorlanmakta, süreç çok masraflı olmakta, yapılması gereken eylemler ise gecikmektedir.¹³

1980'lerde bazı yerlerde bu durum değişmeye başlamıştır. HKD diye bilinen yaklaşımlar ve yöntemler ailesi artan bir kabul görmüştür. Bu yaklaşımın kendi ilkeleri ve gücünün olduğu görülmeye başlamıştır. 1980'lerin başında özellikle istenilen zamanda, kısa sürede bilgi sağlama HKD ucuz ve etkili olarak görüldü, ancak hala "ikinci en iyi" olarak görülüyordu. Fakat 1980'lerin ortalarında, HKD yaklaşımlarının ve yöntemlerinin, usulünce yürütüldüğünde giderek daha çok ve kaliteli bilgi sağladığı ve geleneksel yöntemlerle ulaşılamayan kavrayışlar getirdiği görülmüştür. Çok aceleci ve eleştirel olmadan yapılanlar hariç; HKD verimlik, geçerlilik ve güvenilirlik kriterleri açısından geleneksel yöntemlere göre daha iyi bulunmaya başlandı. Bir çok bağlamda ve bir çok amaç için HKD iyi uygulandığında, "ikinci iyi" değil "en iyi" olduğunu göstermiştir.

HKD'nin yöntemlerini ve ilkelerini belirlemede bir çok insan ve kuruluş yer almıştır. HKD'nin geliştirildiği ülkeleri sıraladığımızda, bunlardan 12'sinin Afrika'da, sekizinin Güney ve Güneydoğu Asya'da, üçünün Latin Amerika da, üçünün Avustralya ve Pasifik'te ve birinin de Avrupa'da olduğunu görüyoruz. 1980'lerin ortalarında Tayland'da Khon Kaen Üniversitesi teori ve yöntemleri geliştirmede ve HKD'yi profesyonel eğitimin bir parçası haline getirmede dünya lideri idi. 1985'de

¹³ Collinson, M., 1981," A low Cost Approach to Understanding Small Farmers" Agricultural Administration, Vol 8, No:6, s.433-450

“HKD Uluslararası Konferansı” Khon Kaen Üniversitesinde toplanmış ve 1987’de bu konuda bir çok cilt bildiri yayınlanmıştır.¹⁴

HKD’nin uygulama değeri anlaşılmış ve bunun altında yatan teori özetlenmiştir. Londra’da kurulu International Institute For Enviroment and Development’ın (IIED) daha sonra yaptığı yoğun eğitim, Afrika ve Asya’da yürüttüğü çalışmalar, yayınlar ve özellikle 1988’den sonra yayınladığı “RRA Notes“ ile HKD daha çok geliştirilmiş ve yayılmıştır.

Sağlık, beslenme gibi konularda da bu yöntem uygulanmıştır. Çiftçilik sistemleri araştırması ve yayımı yaklaşımının bazı uygulayıcıları HKD yaklaşımında daha hafif ve hızlı yöntemler bulmuşlardır.

HKD dışardan gelenlerin (profesyonellerin) öğrenmesinde iyi bir yol olmaya devam etmektedir. “Kimin bilgisi dikkate alınacak?” sorusunu cevaplandırmada, dışardan gelenleri kırsal toplumla ilgili bilgi toplama ve kavrayış kazandırma ile bunu çok etkili ve zamanında yapmada etkili olmaktadır. Bu yaklaşım bilgiyi toplumdan söküp alan soru formu surveylerden daha az sömürücü olmaktadır. Soru formuna dayalı survey yöntemlerinde sonuçlar halka çok az veya hiç gitmemektedir. Katılımcı olmayan HKD’nin normal uygulaması bilgi sömürüsü olarak tanımlanabilir.

4.3 HKD’den KKD’ye geçiş

1980’lerin ortalarında “katılım” ve “katılımcı” sözcükleri HKD sözlüğüne girmeye başladı. Bu kavramların kırsal kalkınmada oldukça eski bir tarihi vardı. 1970’lerin sonunda ve 1980’lerin başında Norman Uphoff ve arkadaşlarının önderliğinde Cornel Üniversitesi Rural Development Participation Review’i USAID desteğini kesinceye kadar yayınladı. Michael Cernea’nın kitabı olan “Putting People First”de (Halkı En Öne Almak) (1985) katılım tekrar gündeme geldi. Khon Kaen uluslararası konferansında (1985) katılım HKD ile bağlantılı olarak konuşulmaya başlandı. Konferansda yedi tip HKD belirlenmiştir. Katılımcı HKD bunlardan biri idi. Bunda temel amaç olarak, dışardan gelenin katalizör rolü ile topluluğun duyarlılığını kışkırtması görülmüştür. Daha sonra 1988’de katılımcı HKD, IIED ekibi tarafından, dört HKD metodolojisinden biri olarak listelenmiştir. Diğerleri araştırmacı HKD, konusal HKD, ve değerlendirme HKD’si idi.¹⁵

1988’de Kenya ve Hindistan’da paralel gelişmeler olmuştur. Kenya’da Ulusal Çevre Sekreteryası Clark Üniversitesi ile işbirliği içinde Machakos Bölgesi’ndeki Mbusanyi Topluluğunda bir HKD yürütmüştür. Bu daha sonra Eylül ayında köy kaynakları geliştirme planına öncülük etmiştir.¹⁶ Bu çalışma Katılımcı Kırsal

¹⁴Robert Chambers, (1992) Rural Appraisal: Rapi, Relaxed and Participatory, IDS, discussion papers: 311, s.8.

¹⁵ Mc Cracken, J.A., Pretty, Jules N. ve Conway, Gordon R. , 1988, An Introduction to Rapi Rural Appraisal For Agricultural Development, IIED, London.

¹⁶ Kabutha, Charity ve Ford, Richard, 1988, “Using RRA to Formulate a Village Resources Management Plan, Mbusanyi, Kenya, RRA Notes 2, October, s.4-11

Değerlendirme olarak tanımlanmış ve yöntem iki el kitabında özetlenmiştir. 1988'de yaklaşık aynı tarihlerde Ağa Han Kırsal Destek Programı (Hindistan) katılımcı HDK'yi geliştirmek ile ilgilendi ve IIED'yi yardım için davet etti.

Jennifer Mccracken Ağa Han Kırsal Destek Programına Eylül ve Ekim 1988'de dört haftalık bir danışmanlık yapmıştır. Bu dönemde katılımcı hızlı kırsal değerlendirme üreticilerce ve program kadrosu ile iki köyde yürütülmüştür.¹⁷ Değişik şekillerde hem Kenya hem de Hindistan deneyimleri KKD'yi anlamak ve geliştirmek için çekirdek olmuşlardır.

Sonradan Hindistanda bu konuda sivil toplum kuruluşları (STK) başta olmak üzere bir yenilik patlaması oldu. Bangalore'de merkezi olan sivil toplum kuruluşu MYRADA, 1990'ların başında merkez kadrosunu KKD konusunda eğitmiş ve diğer sivil toplum kuruluşları ile devlet kuruluşları için eğitimde önemli bir rol oynamıştır. Ağa Han Programı köylülerin KKD çalışmalarında bizzat kolaylaştırıcı (facilatator) olabildiklerini yeni imkanlar yaratarak göstermiştir. ACTIONAİD adlı Bangalore'deki kuruluş bir ağ çalışması rolü oynamıştır. Alfabetik sıraya göre şu STK ilk aşamalarda öncü rol oynadılar:

Actionaid, Activists for Social Alternatives, Trichy, Aga Khan Rural Support Programme (Hindistan'da), Krishi Gram Vikas Kendra, Ranchi, Myrada, Seva Bharti, Speech ve Youth For Action.

Uluslararası alanda birbirlerinin çalışmalarını destekleyici, kışkırtıcı ve düşüncüyü yayıcı etkinlikler görülmeye başladı. IIED'de (Londra) sürdürülebilir tarım programında küçük bir grup, KKD'yi Afrika ve Asya ülkelerinde yaymışlardır. 15 ülkede 30 workshop yapılmıştır. RRA Notes bu konuda düzenli yayınlanarak etkili olmuştur. Bu periyodik sonradan PLA Notes (Participatory Learning and Action) (katılımcı öğrenim ve eylem) adını aldı Sivil Toplum Kuruluşları arasında Intercooperation (Berne) ve Action Aid (Londra) KKD'yi geliştirmede önde geldiler. Aşağıdaki çizelgede HKD ile KKD arasındaki farklar sergilenmiştir.

¹⁷ Mc Cracken, J. A., 1988, Participatory Rapid Rural Appraisal in Gujrat: a Trial Model for the Aga Khan Rural Support Programme (India), IIED, London.

Çizelge 4.1: HKD ile KKD'nin Karşılaştırması

	HKD	KKD
Temel gelişmenin olduğu dönem	1970'lerin sonu 1980'ler	1980'lerin sonu,1990'lar
Yaklaşımı geliştirmede önemli rol oynayanların bulunduğu kurumlar	Üniversiteler	Sivil Toplum Kuruluşları (STK)
Temel kullanıcılar	Yardım kuruluşları, üniversiteler	STK, Devletin taşra kuruluşları
Önceleri önem verilmeyen anahtar kaynak	yerel halkın bilgisi	yerel halkın yetenekleri
Temel yenilik	Yöntemler	Davranış
Başat durum	Bilgiyi alıp götürücü	Kolaylaştırıcı, katılımcı
İdeal hedefler	Dışardan gelenlerin öğrenmesi	yerel halkın güçlendirilmesi
Uzun dönemli sonuçlar	Planlar, projeler, yayınlar	Sürdürülebilir yerel eylem ve kuruluşlar

Kaynak. R.Chambers, Rural Appraisal; Rapid, Relaxed and Participatory, 1992, s.11.

4.4 KKD'nin Tanımı

KKD halkın, yaşamlarının gerçeklerini, koşullarını analiz ederek, yapacakları eylemleri planlayabilmelerine, kararları uygulayarak bunları izlemeleri ve sonuçlarını değerlendirmelerine olanak veren bir gurup yaklaşım, yöntem ve davranışlar olarak tanımlanabilir. Yöntemleri HKD'den de evrilmiştir. Ondan farkı KKD'nin yerel halkı güçlendirme süreçlerine ağırlık vermesidir. HKD ise, esas olarak yerel toplumun dışındakilerin (profesyonellerin) bilgi toplamak için kullandıkları bir araç olmaktadır. Hem HKD hem KKD kötü kullanım ile karşı karşıya gelmişlerdir. Bir çokları kötü çalışmalar yapmışlar ve bunları KKD olarak etiketlemişlerdir. KKD katılımcıdır. Bunun anlamı dışardan gelenlerin insanları toplayıcı, katalist ve kolaylaştırıcı olmasıdır. Bunun da amacı, halka kendi araştırmalarını, soruşturmalarını ve analizlerini yapmalarına olanak sağlamaktır. HKD dışardan gelenlerin öğrenmesi amacını taşımaktadır. KKD ise yerel halkı; kendi analizlerini yürütme, çoğu zaman da planlayarak eyleme geçmeye muktedir kılmayı amaçlamaktadır. Uygulamada HKD ile KKD arasında bir geçiş bulunmaktadır. Bu yöntemlerin tanımlanması ile anlaşılabilir. Doğrudan gözleme, yarı biçimlenmiş görüşmeler gibi bazı yöntemler HKD'de vurgulanmıştır, fakat bunlar iyi bir KKD'nin de yaşamsal bir kısmını oluşturmaktadır. Diğer yöntemler örneğin, halkın kendi haritalarını yaptığı katılımcı haritalama ve katılımcı diyagram çizme KKD'de vurgulanmıştır. Fakat HKD'de de kullanılabilir.

Çizelge 4.2 HKD- KKD Geçışı

Sürecin doğası	HKD	←→	KKD
Yaklaşımın özelliği	Bilgiyi alıp gitmesi	←→	Paylaşmacı, güçlendirici
Dışardan gelenlerin rolü	Araştırmacı	←→	Kolaylaştırıcı
İnformasyonu sahiplenen, analiz eden ve kullanan	Dışardan gelenler	←→	Yerel halk
Kullanılan yöntemler	HKD	←→	KKD

Kaynak. R. Chambers, Rural Appraisal; Rapid, Relaxed and Participatory, s.13.

1992,

4.5 KKD'nin İlkeleri

Hem HKD hem KKD için iyi bir uygulama, uygulayıcılar ve kolaylaştırıcıların bazı temel ilkelere uymalarını gerektirir. Bunların bir kısmı ortaktır. Bir kısmı ise ek olarak KKD'de vurgulanmıştır. Bu ilkelerin çoğu uygulama içinde oluşmuştur. Neyin işlediği, neyin işlemediği ve niçin böyle olduğu tartışılarak ilkeler oluşmuştur.¹⁸

HKD ve KKD nin paylaştığı ilkeler

•**Öğrenmenin tersine çevrilmesi:** Doğrudan kırsal halktan yerinde, yüz yüze öğrenilir. Yerel fizik, teknik ve sosyal bilgi kazanılır.

•**Hızla ve gelişen bir şekilde öğrenme:** Yazılı bir programı takip etmeden, öğrenme sürecinde uyumlar yaparak öğrenilir. Bilinçli soruşturma, yöntemlerin esnek kullanımı, fırsatlardan yararlanma, doğaçlama ve bilgiyi çapraz kontrole tabi tutarak öğrenilir.

•**Yanlılıkları dengeleme:** Kırsal kalkınma turizmini¹⁹ dengelemek için gevşemiş olarak, acele etmeden, nutuk atma yerine dinleyerek, yeni konulara geçme yerine konuları yoklayarak, empoze etmeyerek, yoksullar ve kadınları işin içine katarak, onların ilgi ve önceliklerini öğrenerek davranılır.

•**İnformasyonda optimizasyon:** Gerekli olan informasyonun elde edilmesinin görece maliyeti ile bunun miktarı, ilgili olması, uygunluğu ve zamanlılığı arasında bir denge kurulmalıdır. Bu ilke "**optimal bilgisizlik**" (optimal ignorance) olarak da adlandırılabilir. Bu neyin öğrenilmesinin deymeyeceğini bilmek ve uygun düzeyde kesinlik anlamına gelir. Gerektiğinden daha fazla ölçme yapmak gereksizdir. Keynes'in şu sözü meşhurdur: "Yaklaşık olarak doğru olmak, kesinlikle yanlış olmaktan daha iyidir".

•**Saç ayağı oluşturma** (triangulation): Birden fazla yöntem bilgi kaynağı, soruşturmacı ve/veya disiplin kullanarak çapraz kontrol yapılır.

•**Farklılaşmayı aramak:** Bu ortalamalar yerine farklılaşmayı arama ile ifade edilir. Avusturya'da "maksimum farklılık veya farklılığı maksimize etmek ve informasyon zenginliği" olarak tanımlanmıştır. Bu istatiksiz olmayan bir şekilde örnekleme yapmayı içerebilir. Çapraz kontrolün ötesine geçerek çelişkileri, anormallikleri ve farklılıkları araştırmayı gerektirir.

KKD' de vurgulanan ek ilkeler

•**Kolaylaştırma:** Bu kırsal halkın kendisinin araştırması, analiz etmesi, sunması ve öğrenmesini kolaylaştırıcıdır. Böylelikle halk sonuçları sunar, sahip çıkar ve böylece öğrenir. Bu durum "sopayı (kalemi veya tebeşiri) halkın eline verme" (handing over the stick) şeklinde ifade edilmektedir. Bu dışardan gelen birisinin bir süreci

¹⁸ Robert Chambers, (1992) Rural Appraisal: Rapid, Relaxed and Participatory, IDS, discussion papers: 311, s.14-15.

¹⁹ Daha önce bölüm 4.2 de açıklanmıştır.

başlatması ve sonra geriye oturması veya uzaklaşması, karşılıklı görüşme yapmaması, süreci kesmemesidir.

•**Özeleştirel farkında olma ve sorumluluk:** Bunun anlamı kolaylaştırıcıların sürekli olarak kendi davranışlarını incelemeleri ve daha iyi yapmaya çalışmalarıdır. Bu hatayı kucaklamayı içerir. Hata daha iyisini yapmayı öğrenmek için bir fırsat olarak görülüp kabul edilmelidir. Herkes, her zaman en iyi olacak şekilde kendi değerlendirmelerini yapmalıdır. Bunun anlamı, kişinin bir el kitabına veya katı kurallara bağlanmak yerine, kişisel sorumluluğu kabul etmesidir.

•**Paylaşma:** Kırsal halkın kendi arasında, onlarla kolaylaştırıcılar arasında, değişik kolaylaştırıcılar arasında bilgi ve düşünceleri paylaşmak, arazi kamplarını paylaşmak, değişik kurumlar arasında eğitim ve deneyimleri paylaşmak olarak düşünülmektedir.

Bütün bu ilkeler, insanların uygulamada kullanacakları şeyler olduğundan davranışsaldır. HKD ve KKD arasında paylaşılanları daha çok epistemolojiktir (bilgi felsefesine ait). Ancak, KKD'ye ait olanlar daha bireyseldir. Bu farklılık, HKD'deki profesyonellerin (yayımcı, konu uzmanları, araştırmacılar, kalkınma uzmanları) kırsal halkla etkileşimdeki davranış ve eğilimlerine verilen önemi ortaya koymaktadır.

4.6 HKD'de Kullanılan Yöntemler

Aşağıda kullanılan yöntemlerden bazı örnekler verilecektir. Bunlardan araştırma ve uygulama projesinde uygulananlar ayrıntılı açıklanacağı için burada sadece bir liste verilecektir.

Görsel analizler

- Katılımcı haritalama ve model yapma (kaynak haritası ve sosyal harita vb.)
- Hava fotoğrafları analizi
- Mevsimlik takvimler
- Günlük ve aktivite profilleri
- Tarihsel profiller ve trend analizleri
- Zaman grafikleri ve kronolojiler
- Matriks puanlama
- Tercih sıralaması
- Venn ve ağ diyagramları
- Sistem ve akış diyagramları
- Daire diyagramları

Görüşme ve örnekleme

- Yarı biçimlenmiş görüşmeler
- Kesit yürüyüşleri ve grup yürüyüşleri

- Varlıklılık sıralaması
- Doğrudan gözlem
- Odak gurupları
- Anahtar bilgi sağlayıcılar
- Etnotarih ve olası gelecekler
- Matriksler
- Geleneksel uygulamalar ve inançlar

Grup ve takım dinamikleri

- Takım anlaşmaları
- Tartışma oturumları
- Hızlı rapor yazımı
- İşlere katılım (yerel etkinliklerde yer alma)
- Paylaşılmış sunuşlar
- Notlar ve günlükler

4.7 KKD Etkinliklerini Sınıflandırma

Dünyada KKD adı altında yapılan bütün çalışmalar gerçekten ilkelere uymamaktadır. Çizelge 4.3'de KKD adı altında sunulan çalışmaların bir sınıflandırması yapılmıştır. Çizelgede yukarıdan aşağıya inildikçe gerçek KKD ilkeleri uygulanmaktadır. Çizelgenin bir gereği olarak dört katı kademe sunulmuştur. Bu sadece gösterim içindir. Gerçekte bir çok kombinasyon olmaktadır.

Çizelge:4 3. KKD Adı Altında Sunulan Değişik Etkinliklerin Bir Sıralanması

Ne yapılıyor	Tanımlama	Gündem	Yarar	Sahiplenme/ Kontrol	Süreç-Bilgi verme karşılığı(*)	Zamanlama	KKD bileşenleri	Yerel toplum güçlendiriliyor mu?
Katılımcı araçları kullanan bilgi toplayıcı araştırma	Yalnızca KKD araçları kullanarak, alınıp götürülen bilgiler toplanır.Yerel olarak takip etmek için bir süreç veya potansiyel yok.	Dışardan gelenler	Dışardan gelene	Dışardan gelenler	Yalnızca bilgi verme (İnformasyon)	Kısa dönem	Sadece araçları kullanır	Muhtemelen hayır. Ancak belki de gelecek sefer dışardan gelenler yerel toplumda araştırma yapmak isteyebilir.
Hızlı kırsal değerlendirme	Bilgi toplayıp götürme yapılır.Fakat süreçle ilgili kurumlarla bağları geliştirerek ve destekliyerek yerel takip etme teşvik edilir.	Dışardan gelenler	Dışardan gelene, muhtemelen yerel toplum yararına, kararlaştırılan eylemler etkilenebilir.	Dışardan gelenler	Esas olarak bilgi verme	Kısa dönem	Esas olarak araçları kullanır	Belki de biraz
Dışardan gelenlerin başlattığı KKD	Eylem tarafından yönlendirilen kalkınma süreci. Bilgi paylaşımı, gündemin görüşülmesi, değişen aktör ve güç rolleri var. Dışardan gelenlerce başlatılır.	Dışardan gelenlerin yerel kişilerle görüşmesi ile	Yerel ve dışardan gelenlere	Yerel halka devretme konusunda teşebbüs	Süreç ve bilgi verme	Orta dönem	Süreç içinde araçlar ve felsefe kullanılır	Muhtemelen biraz
Yerel halkın başlattığı KKD	Eylem tarafından yönlendirilen kalkınma süreci, yerel gündemler, aktörler ve karar alıcılar tarafından rehberlik edilir. Dışardan gelenler özel yardımlar ve bilgi için gerekirse, gerektiği zaman çağrılır	Yerel	Esas olarak yerel	Yerel halka	Esas olarak süreç	Uzun dönem	Felsefe tarafından önderlik edilen süreç içinde araçlar kullanılır	Bazıları için kesinlikle biraz. Herkes için muhtemelen biraz

(*) Bu kolon etkinliğin daha çok bilgi üretmeye mi yoksa sürece mi odaklandığını göstermektedir. Örneğin katılımcı süreç bir sonuç için araç mı yoksa kendi başına bir sonuç mu?

Kaynak: Heidi Attwoods, Participatory Research, PRA Topic Pack, Institute of Development Studies, Sussex, 1997.

4.8 KKD'nin Bulguları²⁰

a) Köylülerin bilgi düzeyi ve başarıma güçleri: Köylüler dışardan gelenlerin tahmin edemeyeceği ölçüde, harita çıkarma, model yapma, sayısallaştırma, tahmin etme, sıralama, derecelendirme ve diyagram yapmada büyük beceriye sahiptirler. Eğitimsizler bile bu beceriyi göstermişlerdir.

b) Rahat, dostça ilişkiler: Dışardan gelenlerle kırsal halk arasında rahat ve dostca ilişkiler sürecin başlarında kurulmalıdır ve kurulabilir. Kırsal kökenli bir profesyonel dahi bu ilişkiyi otomatik olarak kuramayabilir. Aynı şekilde bu ilişkiler için antropologların yaptığı gibi köyde çok uzun süre yaşamak da gerekmez.

c) Diyagram çizme ve görsel paylaşım: Diyagram çizme ve görsel yaklaşım birçok KKD çalışmasında ortak elamanlardır. Bir soru formu surveyinde bilgi dışardan gelen tarafından derlenir. Görüşülen kişinin sözlerinden kağıt üzerine bilgi aktarılır. Bu bilgi anket yapanın malı olur. Öğrenme tek taraflıdır. Bilgi kişisel ve özeldir. Sınanamaz ve anket yapan tarafından sahiplenilir. Tersine; bir harita, model, diyagram veya birimlerin (taş, tohum, küçük meyveler vb.) sıralama, puanlama, sayma, sayısallaştırma için kullanılmasındaki görsel paylaşım ile, var olan herkes ne yapıldığını görebilir, işaret edebilir, tartışabilir, değiştirebilir. Herkes birbirini çapraz kontrole tabi tutar ve düzeltir. Öğrenme artan şekilde gelişir. Bilgi; görülebilir, yarı-geçici ve kamusaldir, kontrol edilebilir, sınanabilir, eklenebilir, katılanlarca sahiplenilebilir.

d) Aşamalanma: Katılımcı yöntemler aşamalıdır. Örneğin katılımcı haritalama ile köylüler bir değil, birkaç harita çizerler. Bunlar böylece daha ayrıntılı ve yararlı olur. Yeni ve tamamlayıcı bilgi sunulur. Katılımcı bir kaynak haritası kesit yürüyüşleri yapmak için kullanılabilir. Kesit yürüyüşleri ise problem ve fırsatların belirlenmesi ve tartışılması için kullanılır. Bunları da listeleme ve seçeneklerin sınırlandırılması aşaması takip eder.

e) Dışardan gelenlerin eğitimi ve tekrar uyumlaştırılması: Bu eğitim çok değişik uzunluklarda olabilmektedir. Yüz yüze eğitim esastır. Dershane öğrenmede kısıtlayıcıdır. Dışarı ve arazi özgürleştirir. Bu durum dışardan gelenler için, eğitiminde algılama ve eylemde değişiklikleri kolaylaştırmaktadır. Nutuk atma yerine dinleme, gelişen bir yöntemle öğrenme, hataları kucaklama, öz eleştiri yapabilme, kendi kendine katılımcı olma gereklidir. Dışardan gelenlerin bazıları özellikle de katı formal profesyonel eğitim alanlarda bu eğitim travmatik olabilir.

f) Paylaşma ve KKD'nin yayılması: KKD uygulamada üç temelde anlaşılır. Yöntemler, davranış ve eğilimler ile paylaşımındır. Önce, yöntemler en önemli görülür. Sonra dışardan gelenlerin davranış ve eğilimleri asıl unsur olarak görülür. Son olarak KKD bilgilerinin paylaşılması artan öneme sahiptir.

²⁰Robert Chambers, (1992) Rural Appraisal: Rapid, Relaxed and Participatory, IDS, discussion papers: 311, s.19-27.

4.9 KKD'nin Uygulandığı Alanlar

Her gün genişlemekle birlikte en çok uygulama alanları şunlardır:

- Doğal kaynaklar yönetimi
- Tarım
- Eşitlik için programlar
- Sağlık ve beslenme

4.10 KKD'nin Karşılaşacağı Tehlikeler ve Kısıtlılıkları

KKD büyük bir potansiyel olmasına rağmen bütün kırsal kalkınma ve kırsal çevre koruma problemlerine cevap veremez. Eğer gerçekçi olmayan beklentilerden ve acele hayal kırıklıklarından kaçınılmak isteniyorsa kısıtlılıklar dikkate alınmalıdır²¹ Bunlar şu şekilde sıralanabilir.

Başlangıç problemleri

KKD'nin başlangıcı eğitim ve duyarlılığın yaratılması için zaman ve kaynaklara yatırım yapılmasını gerektirmektedir. Bu başlangıç periyodu daha çok bürokratik ve yukardan aşağı geleneklere ve stratejilere sahip olan insanlar için zor olmakla kalmaz, aynı zamanda henüz dişe dokunur sonuçlar elde edilememişse, gecikilmişse; kaynak sağlayan destekleyicilerde, politikacılar ve köylülerde sabırsızlık da doğurur. Bu durumla başa çıkmanın bir yolu değişik aşamalar için görülebilir etkinlikler belirleyerek, gelişmenin hızı ile ilgili sorular ortaya atıldığında bunları öne çıkarmaktır. Küçük başarılar sürecin devam etmesini sağlar.

Maymun iştahlılık

Daha önceki kalkınma yaklaşımlarında görüldüğü gibi birçok çalışma KKD olarak nitelendirilmektedir. Birçok durumda yerel halkın, karar alma sürecinde ve planlamada aktif katılımı söz konusu olmadığı halde bir çalışmanın KKD olarak tanımlanması gerçek bir tehlikedir.

Acelecilik

HKD ve KKD çalışmalarının en önemli noktası, en yoksul olanı bulma, onlardan öğrenme ve onları güçlendirme konusunda zaman bulmasıdır. Takip etme konusunda bir ilginin gösterilmediği hızlı ve zayıf müdahaleler birçok hataya yol açar ve en yoksul olanlar ne görülebilir, ne dinlenebilir ne de onlardan öğrenilebilir.

Şekilcilik

Kalite adına her yenilikte, her şeyi standardize etme ve kotlama baskısı vardır. Fakat katı el kitapları zarara da yol açar. Uygulayıcılar deney yapma, risk alma ve

²¹ Robert Chambers, 1992, a.g.e. s.49.

kişisel yargılarını verme ve doğaçlama yapma konusunda kendilerini özgür hissetmelidirler.

Rutinleştirme

Birçok kuruluşlarda uygulayıcılar standart uygulamalar yaparak diğer seçenekleri ihmal etme davranışına kayarlar. Bu şekilde esnek, uyumcu, katılımcı bir yaklaşım herhangi bir şemaya dönüşür. Ancak deney yapma, buluş yapma, test etme, uyumlaştırma ve sürekli olarak geliştirmeye çalışma KKD'nin potansiyel güçlerinin parçasıdır. Bunun bir yolu eğiticileri kuruluşlar, ülkeler ve kıtalar arasında değiştirerek; yaklaşımları, yöntemleri ve deneyimleri paylaşımlarını sağlamaktır. Diğer ise, iki KKD çalışmasının aynı olmayacağı her birinin özgül olacağı bu nedenle, keşfetme ve yenilik yapma duygusuyla yaklaşılması gerektiğidir. Diğer bir husus da hata yapmayı iyi bir KKD sürecinin asıl bir parçası olarak görmektir. İyi KKD uygulayıcıları birçok hata yaparlar ve bunlardan öğrenirler.

Sahiplenme/ Alan Zaptetme Çabaları

Bazı durumlarda, belirli kuruluşlar KKD'nin kullanımında bazı hakları olduğunu düşünürler. Yaklaşımı kimin, ne zaman, nerede ve nasıl kullandığını kontrol etmeye çalışırlar. Bu yaklaşımlar KKD felsefesine ters düşmekle kalmaz, aynı zamanda yaklaşımın dinamik olması için temel olan yöntemlerin yayılmasını ve paylaşılmasını da engeller. Hiç kimse kuram, ilke ve yöntemlere sahip çıkamaz. Yaklaşımı karşılıklı öğrenen, birlikte analizler ve katılımcı kalkınma ruhu ile kucaklayan herkes onu kullanma hakkına sahiptir.

Güçlendirmenin Kazanılmış Politik Çıkarlara Karşıtlığı

Güçlendirmenin iyi olup olmaması, kimin güçlendirildiğine ve bu yeni gücü nasıl kullandıklarına bağlıdır. Eğer bu gücü kazananlar, sömürü yapan, dışardan gelenlerse veya hakim olan yerel elit ise, bunun sonucunda yoksul ve avantajsız olan daha da kötü duruma düşer. KKD'nin eşitlikçi ve güçlendirici olması kimi ilgilendirdiğine bağlıdır. Bu nedenle KKD zayıf ve güçsüz olanı belirlemelidir.

BÖLÜM II

ÜRETİCİ GRUPLARI İLE ÇALIŞMA (13.3.1998)

1. OTURUM

HAYVAN HASTALIKLARI ve ŞAP

13 Mart 1998'de Türkiye'de **ilk kez KKD** çalışması başlatılmıştır. Bu oturuma on üretici katılmıştır. Katılımcılığı zorlaştıracığı endişesi ile daha fazla kişi düşünülmemiştir. Katılımcılar, küçük bir oda (köyün spor kulübünün odası) olan toplantı yerinde duvara dayanmış sandalyelerden bir çember oluşturacak şekilde oturmuşlardır.

Bu ilk oturumun konusu olarak; daha önce yapılan anketlerde en önemli problem olarak belirtilen şap sorunu seçilmiştir. Oturum öncesi araştırma ekibi tarafından hazırlanan matrisler, büyük beyaz kağıtlara çizilmiş ve duvara asılmıştır. Üreticilerden biri elinde önce kurşun kalem ve silgi ile daha sonra afiş kalemi ile matrisleri bütün üreticilerin katkısı ve uyarıları ile doldurma görevini üstlenmiştir.

Çizelge 1.1 Yıllara Göre Hayvan Hastalıkları ve Görülme Sıklıkları Matrisi

Hastalık	1994	1995	1996	1997	1998
Şap	%20			%15	%90
Veba		%30		%5	
Mastitis	%60	%60	%60	%60	%60
Pastorella*	%20	%20	%60	%50	%15
IBR**		%20			

* üreticiler öksürük de demektedirler.

** üreticiler libere demektedirler.

Matriks son beş yıl için doldurulmuştur. Düşey başlıkta hastalıklar üreticinin bildiği şekilde yazılmıştır. Bütün üreticilerin katılımı ile hastalıkların görülme yüzdelerini gösterecek şekilde çizgiler çizilerek 15-20 dakika içinde birinci matris tamamlanmıştır. Bu matrisdeki bilgilerin anketlerle saptanması çok uzun zamanı gerektirmekte ve daha az doğru bilgi elde edilmektedir. Çünkü bazı hastalıkların resmi makamlara bildirilme zorunluluklarının olması ve bunun her zaman yerine getirilmemiş olması, anketlerde birey olarak çiftçileri doğru bilgi vermekten caydırabilmektedir. Ayrıca, üreticilerin ve profesyonellerin durumu daha iyi görmeleri, tartışmalarla herkesin yeni bilgilere ulaşabilmesi, üreticilerin eylemlere karar verebilmesi de KKD yaklaşımının anket yöntemine olan üstünlükleridir.

İkinci matrikste şap ile ilgili ayrıntılı konular birlikte incelenmiştir. Önceden düşünülmüş bazı konularla ilgili matriks satırları zaman yetersizliği veya gereksiz olması nedeniyle boş bırakılmıştır. Çizelge 1.2 oturumda işleyen ve üzerinde tartışılanları göstermektedir. KKD çalışmalarında önceden tartışmaların nasıl yürütüleceği üzerinde yeterince düşünülmeli, hazırlık yapılmalı ancak hata yapmaktan da çekinilmemelidir.

Satırların bazıları oturum sırasında üreticiler tarafından isimlendirilmiştir. İkinci matriks doldurulurken yoğun tartışmalar olmuştur. Bu sırada karşılıklı olarak bir çok şeyin öğrenildiği gözlenmiştir. Bu çalışmada en önemli noktalardan birisi de, üreticilerin nasıl düşündüğünün öğrenilmesidir. Üreticiler şap konusunda; aşılmanın etkisiz olduğu, soğuk zincirin aksadığı, aşının hayvanlarda yayılmış virüsün tipine uymadığı gibi bir çok hipotezler ortaya atmışlardır. Üreticinin nasıl düşündüğü bilinmeden hiç bir şey yapılamayacağından, KKD'nin bu sorunu aşmada en iyi yaklaşım olduğu görülmüştür. Şap konusunda nelerin yapılacağı görüşülmüş, İlçe Tarım Müdürlüğünden katılan ziraat mühendisi, araştırmacılar ve üreticiler arasında karşılıklı saygı, anlayış ve işbirliği ruhunun geliştiği görülmüştür. Toplantı sonrası şap konusunda daha yeterli bilgiler toplanması, İl ve İlçe Tarım Müdürlükleri ile görüşülmesi kararlaştırılmıştır. Ertesi gün Şap Enstitüsü ile kurulan diyalog ile köyde bir eğitim çalışmasının yapılabileceği anlaşılmıştır. Her ne kadar bu ilk oturum şap konusunda her şeyin çözümleneceği bir bilgi aktarma toplantısı olarak düşünülmemişse de KKD yaklaşımını az çok öğrenmiş bir veterinerin katılmış olmasının yarar getireceği görülmüştür. Bundan sonraki her toplantıda bir konu uzmanının bulunmasının yararlı olacağı görülmüştür.

Buna göre KKD çalışmasını tarım alanında yapan kurumların, diğer kurumlarla ilişki kurup çalışmalarını birlikte götürmeleri yararlı (hatta zorunlu) görülmüştür. Ancak bu yaklaşım hiçbir zaman KKD oturumu ertesi hemen teknoloji transferi yapma anlamına gelmemelidir. Eylemleri üreticiler düşünmeli, karar vermeli ve harekete geçmelidir. Kolaylaştırıcılar bu işi hızlandırabilirler.

Şap konusu ilerki haftalarda sürekli gündemde kalan bir sorun olmuştur. Şap Enstitüsünden gelen uzmanlar konferans vermişler, marazi madde alınarak, Şap Enstitüsüne gönderilmiş ve tip tayini yapılmış, bütün bunların sonucu aşılama oranı yükselmiştir. Konunun çözümünü güçleştiren etkenler arasında ilgili mevzuatın var olan koşullarda oldukça eskidiği görülmektedir.

Çizelge 1.2 Şapla İlgili Bilgi Matrisi

Yıllar/ Özellikler	1994		1995		1996		1997		1998	
Görülme oranı	%20						%15		%90	
Görüldüğü aylar	Ekim- Kasım		aynı		aynı		aynı		aynı	
Alınan önlemler	Kireçle dezenfeksiyon		aynı		aynı		aynı		aynı	
Aşılama oranı	%90		%60		%60		%60		%50	
Hangi aşılar	Yerli	İthal	Yrli	ithl	Yrli	İthl	Yrli	İthl	Yrli	İthl
Gelir kaybı	%8		yok		yok		*		%40	

*Bu yıl için bilgi, zaman yetersizliğinden verilememiş ve 1998'den daha az olduğu belirtilmiştir.

Oturlar her hafta aynı gün ve saatte başlamasına karşın -ortaklaşa kararlaştırılarak değiştirilebilmiştir- oturma gününden bir gün önce veya beş-altı saat önce katılımcılara telefonla haber vermek gerekmiştir. Bu önlem katılımı arttırmıştır.

2. OTURUM (20.3.1998)

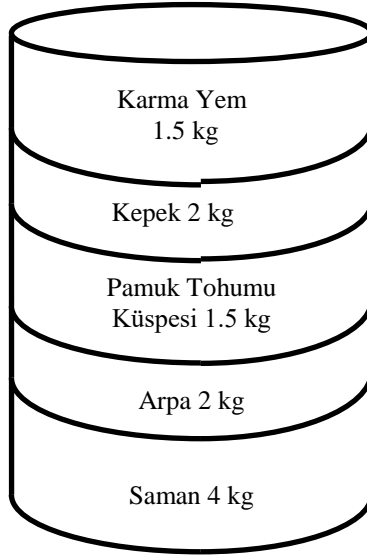
HAYVAN BESLEME

Birinci oturumdan sonra, ikinci oturma kadar katılımcıların önerisi ile şap konusunda yeni bilgiler derlenmiştir. Bu amaçla Şap Enstitüsü ile ilişki kurulmuştur. Enstitü uzmanları, veterinerlerin istemeden de olsa şapı yayabildikleri konusunda üreticilerin görüşüne katılmıştır. İkinci hafta, oturumun açılması ile ilk önce geçen hafta yapılması kararlaştırılan ve yeni öğrenilen konular ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. Şap ile ilgili edinilen bilgiler üreticilere aktarılmıştır. Hayvan hareketlerinin yoğunluğu sorunun çözülmesinde önemli bir engel olarak tartışılmıştır. Şap Enstitüsü'nden bir uzmanın davet edilerek köyde konferans verdirilmesi ortak görüşmelerle kararlaştırılmıştır. Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi bu konudaki organizasyonu üstlenmiştir.

Birinci oturum sonrası edinilen deneyimlerde, görsel materyalin (matriksler, takvimler vb) hazırlanması, gerekli bilgilerin derlenmesi gibi ön çalışmaların konu uzmanları ile birlikte yapılmasının ve oturumların onlarla birlikte yürütülmesinin yararlı olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, katılan uzmanlara da yaklaşımın felsefesi ile ilgili bilgilerin önceden verilmesi gerekmektedir. Bu düşünceler; bu ikinci oturumda yeterli olmamakla birlikte hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, zamanında toplantıya başlamanın katılımı etkilediği görülmüştür.

Oturumlarda sunulacak ve üreticilerin işleyecekleri matriks, takvim vb.'lerinin fazla olmamasına (ikiyi geçmemesine) dikkat edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde ayırılan iki saat (ki bu bazen daha da düşerek bir-buçuk saate inmiştir) yetmemektedir. Oturumun yürütülmesinde tartışmalar çok önemli olduğu için, zaman darlığı vb. gerekçelerle kısıtlanmamalıdır.

Bu oturumda hem süt hem de besi sığırlarının beslenmesi ile ilgili görsel grafikler doldurulmaya çalışılmıştır. Ancak, fazla sayıda şeklin doldurulmaya çalışılması zaman problemi yaratmıştır. Hazırlanan şekil ve matriksler aşağıda verilmiştir.



Şekil 2.1. 300 kg Canlı Ağırlığında ve 15 kg Süt Veren Bir İnek İçin Üreticilerce Hazırlanan Yem Rasyonu

Çizelge 2.1 Yemlerin Özellikleri ve Hayvan Beslemede Kullanılma Nedenleri Puanlaması Matrisi (Üreticilerce Algılandığı Şekilde) (Not: 10 puan En İyi)

Nedenler	Saman	Mısır Silajı	Pamuk toh. K�spesti	Buğday	Arpa	Kepek	Kap-çık	Pancar Posası	Mısır Tane	Hazır Yem
Dolgu Olma	10	10	2	1	1	1	7	5	1	1
Proteinçe Zenginlik	0	0	10	4	3	2	0	1	5	5
Çeşit Olma ve lezzet Verme	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
Enerji Verme	0	2	3	9	9	6	0	3	8	5

Şekil 2.1. köydeki süt sığırcılığındaki ortalama durumu yansıtan bir üretici tarafından doldurulmuştur. Bütün üreticilerin hayvanları için tek bir yem karışımı hazırlıyarak vermeleri ciddi bir problem olarak görülmektedir. Bu problemin nasıl aşılabacağı bu oturumda pek ortaya çıkamamıştır. Yalnız daha yüksek süt verimi olan hayvanların önüne kaba yemler (saman dışında) ve yoğun yemlerden bir miktar daha dökmenin çare olabileceği bir görüş olarak ortaya atılmıştır.

Hazır yem kullananların önemli bir kesimi bu yemi diğer yemlerle karıştırarak verdiklerini ifade etmişler, kullanma nedenini “çeşit olsun, lezzet versin” diye açıklamışlardır. Özellikle matrisde üreticilerin yemlere nasıl baktıkları ortaya çıkmıştır. Tartışmalar sonucu üreticiler oturuma katılan uzmanlardan ucuz ve etkili yem rasyonları istemiş, bir sonraki oturuma getirmek üzere söz verilmiştir.

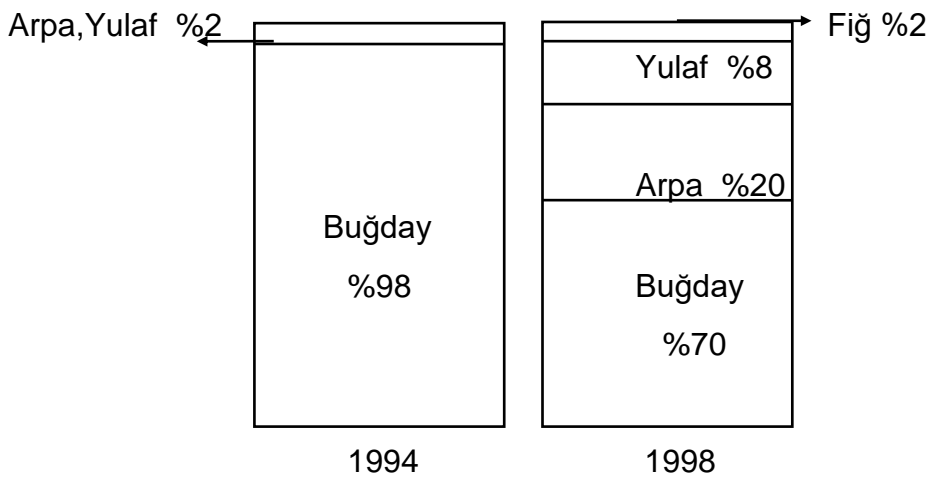
3. OTURUM (27.3.1998)

SİLAJ YAPIMI (I)

Üçüncü oturum başında önceki hafta söz verilen yem rasyonlarından süt sığırcılığı için hazırlananı üreticilere sunularak tartışılmıştır. Bu rasyon bir afiş haline getirilerek, kooperatife asılmış, gelip giden üreticilerin bilgisine sunulmuştur. Oturum sonunda uzmanla birlikte, bu rasyonu deneyecek olan bir üreticinin ahırını ziyaret edilerek, hayvanların ve barınağın durumu incelenmiştir. Aflotoksin problemi olan dane mısırlar görülmüş ve üretici uyarılmıştır. Bu uyarı ile, önerilen rasyonun etkisinin başka nedenlerle azalması ve yayım çalışmasının boşa çıkması engellenmiştir. Karşılaşılan bu durum yayım önerileri ne kadar yararlı olursa olsun, başarısının kendi dışındaki birçok etkene bağlı olabileceği ve bunların dikkate alınması gerektiğine iyi bir örnektir. Bu amaçla KKD çalışmalarında işletmelerin ziyareti ihmal edilmemelidir.

Oturum öncesi köyle ilgili toplanan bilgilerden köyde sulanan arazilerin çok az olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle kuru tarım yapılan arazilerde üretim deseni ve buradan yola çıkılarak silaj tartışılmak istenmiştir. Ancak, silajın çiftçilerin gündeminde olmadığı ortaya çıkmıştır. Hazırlanan grafik ile kurak alanlarda ürün deseni ortaya konmuştur. Üreticilerin katkıları ile çok kısa bir sürede mevcut durum, son beş yıllık gelişme ve nedenleri ortaya konmuştur.

1994'de nerede ise tamamen buğday yetiştirilirken, yayımcıların önerileri ile arpa, yulaf ve az miktarda fiğın yayıldığı görülmüştür. Buğday %70'e düşmüştür. İkinci bir çizelge ile silaj konusuna geçilmeye çalışılmıştır.



Şekil:3.1 Sulanmayan Arazilerde Yetiştirilen Ürünler

Çizelge.3.1 Buğdayın Dane ve Yeşil Yem Olarak Değerlendirilmesi Arasındaki Fark

	Buğday	Buğday yeşil yem olarak	
Dane yem	170 kg/da	Yeşil yem verim	2700 kg/da
Dane fiyat	30.000 TL	Silo yemi eşdeğer	2160 kg
Dane üret.değeri	5100.000 TL /da	Silo yemi fiyatı	4500 TL/kg
Saman verimi	160 kg/da	Silo yemi değeri	9.720.000 TL
Saman fiyatı	9000 TL		
Saman üretim değ.	1 140 000 TL		
Toplam üret. değ.	6 540 000 TL		

Çizelge oluşturulurken üreticilerle tartışarak köydeki ortalama değerler alınmıştır. Buğdayın dane, saman verimi ile fiyatlar köy düzeyinde ele alınmıştır. Daha sonra yaş olarak biçildiğinde verim tahmin edilerek, bunun silo yemi karşılığı belirlenmiştir. Silo yemi için verilebilecek fiyat tartışılarak silo yemi değeri hesaplanmıştır. Bu değer, dane+saman değerinden üstün çıkmışsa da burada farklı olan maliyetler ele alınmamıştır. Katılımcılar silaj yapımında biri biçim, diğeri taşımada, bir tanesi de çığneme işlemi için en az üç traktör gerektiğini, bunun kârlı olamayacağını ileri sürmüşlerdir. Bu aşamada çizelgenin hazırlanmasına son verilmiştir. Katılımcılar silaj yerine bu yeşil yemin kurutularak balyalanmasının daha karlı olacağını düşünmektedirler. Üreticilerin yeşil yemin kurutulması ile ilgili bilgilerinin yetersiz olduğu ancak, bu konuyla çok ilgili oldukları görülmüştür. Üreticilerin de talebi üzerine konuyla ilgili uzman sonraki haftalarda getirilmiş ve bu konuda oldukça büyük bir başarı elde edilmiştir.

Silaj konusu ile ilgilenilmeye sonraki haftalarda devam edilmiştir. Köyde tarım ilçe müdürlüğünce bu güne kadar silajla ilgili çok öneri yapılmasına ve silaj makinası için kredi temin edilmesine rağmen üreticiler bu güne kadar bunun kendi koşullarına uymadığı kanısındadırlar. Sonraki haftalarda silajla ilgili önemli gelişmeler sağlanmıştır.

4. OTURUM (17.4.1998)

DOĞAL KAYNAKLAR ve TARIM HARİTASI

Bu oturumun başında bir üreticiye verilen süt yemi rasyonunun sonuçları üzerinde tartışılmıştır. Üretici, sonuçtan çok memnun olduğunu belirtmiştir. Ancak, rasyonun bütün süt üreticilerince uygulanamayacağı, çünkü çoğu üreticinin, yem yapmak için kullanılacak ekipmanlara sahip olmadığı oturuma katılan üreticiler tarafından dile getirilmiştir. Buna karşın, verilecek bir besi yemi rasyonunun kısa bir süre içinde bütün besicilerce uygulanacağı belirtilmiştir. Üreticilere önceden hazırlanan bir besi yemi rasyonu önerisi verilmiştir. Rasyon afiş olarak hazırlanmış ve kooperatife asılmak üzere kooperatif başkanına verilmiştir.

Yine toplantı öncesi, gelecek hafta köyde yapılacak olan şap konferansı ile ilgili hazırlıklar, tarımsal faaliyetler yoğunlaşmaya başladığı için oturum zamanının değiştirilmesi gibi konular da görüşülmüştür.

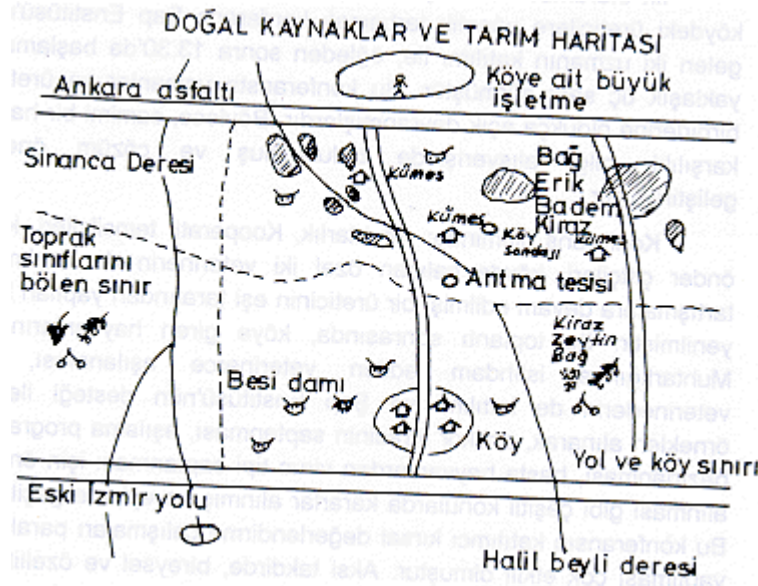
Bu kısa görüşmenin ardından oturumun konusu olan köyün doğal kaynaklar ve tarım haritasının çizilmesine geçilmiştir. Duvara büyükçe boş bir kağıt asılarak, yönleri işaretlenmiş ve katılımcılar haritayı çizmeye davet edilmişlerdir. Katılımcılara, "Köyünüze helikopterden bakılsa nasıl görünür?" şeklinde bir soru yöneltilmiş ve her oturumda olduğu gibi kalem yine bir üreticiye verilmiş diğer tüm üreticilerin de yönlendirmesi ile köyün genel bir haritası çizilmiştir. Çizim sırasında önce kurşun kalem kullanılmış, herkes onaylayınca afiş kalemi ile renklendirilerek tamamlanmıştır. Bu oturumda yüksek düzeyde aktif katılım gerçekleşmiş, eline kalem almayan üretici kalmamıştır. Haritanın çizilmesinde kolaylık olması için önce ana yollar ve derelerin çizilmesine karar verilmiştir. Üreticiler daha sonra özellikle topraktan yararlanma şekline göre arazileri iki kısma ayırmışlar ve aradaki sınırı oldukça kesin bir şekilde göstermişlerdir (Şekil 4.1).

Diğer ülkelerdeki benzer çalışmalarda gibi üreticiler toprağı sınıflandırmada bu topraklardan yararlanılma yönlerini (üretim deseni, yerleşim alanları vb.) esas almışlardır. Bu arada toprak yapısı ile ilgili bilgiler de üreticiler tarafından verilmiştir.

Köy arazisinin güney kısmının zeytin, bağ, kiraz üretimine ayrıldığı görülmüştür. Burası çakıllı, süzek ve taban suyuna bitkilerin ulaşabildiği bir kesimdir. Her yeri sulanmamakla birlikte kuzeydeki kısım gibi burada jeolojik hardpen (geçirimsiz sert tabaka, pulluk tabanı) yoktur. Dolayısıyla çok yıllık bitkiler sulanmadan yetişebilmektedir. Güney kesimin %90'ı çok yıllık bitkiler, %10'u ise buğday, arpa vb. tek yıllık bitkilerin üretimine ayrılmıştır. Köyün kuzeyindeki arazilerde ise daha çok buğday, arpa, fiğ ekilmekte, bu arazilerin %10'unda ise artezyenlerden çıkarılan su ile yetiştirilen ve bağ, erik, badem ve kiraz üretimine ayrılmış adalar halinde arazi parçaları bulunmaktadır.

Harita üzerinde ahırlar, tavuk kümesleri, köye ait sondaj ve sulama ağının ulaşabildiği alanlar katılımcılarla işaretlenmiştir. Bu arada yapılan tartışmalardan tavuk kümeslerindeki gübreden yararlanılmadığı, çevre kirliliği yaptığı ortaya konmuş, tavuk gübresinin besi sığırlarında yem olarak da kullanılabilme olanağı tartışılmıştır.

Ayrıca, su darlığı karşısında damlama sulamanın denenebileceği de gündeme gelmiştir. Toplantının uzamasına karşın, sıkılan, ayrılmak isteyen olmamıştır. Toplantının ardından bir katılımcının besi barınağına gidilmiştir. Toplantıya katılan konu uzmanı (zooteknist) üreticiye bazı önerilerde bulunmuştur.



Şekil:4.1 Halilbeyli Köyünün Doğal Kaynaklar ve Tarım Haritası

5. OTURUM (21.4.1998)

ŞAP KONUSUNDA KONFERANS

İlk oturumda kararlaştırılan şap konusunda tüm köy ve çevre köydeki üreticilere yönelik tartışmalı konferans Şap Enstitüsü'nden gelen iki uzmanın katılımı ile, öğleden sonra 13.30'da başlamış ve yaklaşık üç saat sürmüştür. Bu konferansta uzmanlar ve üreticiler birbirlerine oldukça açık davranmışlardır. Böylece, samimi bir havada karşılıklı bilgi alışverişinde bulunulmuş ve çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Konferans bitiminde; Muhtarlık, Kooperatif temsilcileri, köyün önder çiftçileri, köyde çalışan özel iki veterinerin de katılımı ile tartışmalara devam edilmiş, bir üreticinin eşi tarafından yapılan börek yenilmiştir. Bu toplantı sonrasında, köye giren hayvanların Köy Muhtarlığınca istihdam edilen veterinerce aşılması, özel veterinerlerin de katılımı ve Şap Enstitüsü'nün desteği ile kan örnekleri alınarak, antikör titresinin saptanması, aşılama programının hazırlanması, hasta hayvanlardan virus tipi saptanması için örnekler alınması gibi çeşitli konularda kararlar alınmış ve eyleme geçilmiştir. Bu konferansın katılımcı kırsal değerlendirme çalışmaları paralelinde yapılması çok etkili olmuştur. Aksi takdirde, bireysel ve özellikle de kollektif kararların alınması büyük ölçüde tehlikeye girmektedir. Ulaşılan önemli bir diğer sonuç da, bu çalışmalarla üreticiler ve teknik elemanlar arasında güven ve işbirliğinin sağlanması ve birlikte çalışmalarının teşvik edilmesidir.

Şap hastalığı ile mücadelenin yalnızca karantina gibi üreticiye sevimsiz gelen yaklaşımlarla yürütülmesi başarısızlığı getirmektedir. Karantina konulması üreticilerin hayvanlarını kesime gönderemeyerek ekonomik açıdan çökmelerine yol açmaktadır. Sonuçta, üreticinin teknik elemanlarla işbirliği yapması güçleşmektedir. Bu açıdan yayımcıların katılımcı kırsal değerlendirme çalışmalarında olaylara üretici gözü ile bakmayı öğrenerek empati yeteneklerini geliştirmeleri kolay olmaktadır.

Şap Enstitüsünden gelen uzmanlar köydeki konferanstan bir gün önce Tarım İl Müdürlüğü'nde İzmir İli'nin tüm ilçelerinden gelen veterinerlere de bir konferans vererek yeni gelişmeleri aktarmışlardır. Köyde yürütülen çalışmalar böylelikle il geneline de etki yapmıştır.

6. OTURUM (24.4.1998)

SİLAJ YAPIMI (II)

Bu oturumun başında şap konulu konferans ve toplantının değerlendirilmesi üreticiler tarafından yapılmıştır. Bir önceki bölümde planlanan eylemler ile ilgili kararlar görüşülmüştür. Oturuma Muhtarlıkta görevli veteriner de katılarak eylemlerin (aşılama, kan örnekleri alma vb.) planlanmasına katkıda bulunmuştur.

Yine önceki oturumlarda verilen yem rasyonlarının sonuçları tartışılmış ve rasyonlar hakkında üreticilerden olumlu yorumlar alınmıştır.

Silaj konulu önceki oturumda üreticiler özellikle traktör için yapılacak masrafların büyüklüğünü dile getirmişlerdir. Bu oturuma E.Ü. Ziraat Fakültesi'nden konu uzmanı bir öğretim üyesi de katılmıştır. Toplantı öncesi Bayındır İlçesi'nin bir köyünde arpa, buğday ve yulafı karışık ekerek, silaj yapan bir üreticiden telefonla bilgi alınmıştır. Traktör masrafları ve silajın köyde satış fiyatı öğrenilmiştir. Toplantı öncesi bu bilgiler aktarılmış ve bir ilgi artışı sağlanmıştır. Bu ilginin ardından bir üretici duvardaki kağıda kendi köylerinde silaj yapımı için traktör masraflarını dekar bazında yazmıştır. Ancak, diğer katılımcılar buğday ve arpanın kurutulularak saklanması en iyi ve en ucuz yöntem olacağını belirtmişlerdir. Bu arada öğretim üyesi sözü edilen bu kurutma yönteminin besin değerleri ve yapılışı konusunda bilgiler sunmuştur. Ürünün esnek görünümünü kaybetmemesi, kısa bir kurutma dönemi olması, aşırı kurutmama, besin yüklü yaprak ve tanelerin dökülmeden hasat edilmesinin gerektiği önerilerek, bu yöntemle elde edilen yemin kalite bakımından silajdan kötü, ancak samandan daha iyi olduğu belirtilmiştir. Bu açıklamaların ve tartışmaların ardından katılımcıların çoğu, ot soldurma yöntemini uygulayabileceklerini belirtmişlerdir.

Daha sonra öğretim üyesinin önerisi üzerine köydeki yem kaynakları belirlenmiştir. Buna göre; şeker pancarı posası, bezelye v.b. fabrika artıkları sayılmış ve şeker pancarı posasının en ucuz yem olduğu saptanmıştır. Yılın belli dönemlerinde kamyonlarla köye getirildiği ve alıcı beklediği söylenmiştir. Bunun üzerine eldeki bu yemlerle silaj yapılıp-yapılamayacağı, nasıl yapılabileceği ve ne gibi yararları olduğu konu uzmanı tarafından şekiller çizilerek üreticilere anlatılmıştır. Katılımcılardan biri arpa, buğday, diğer katılımcılar ise şeker pancarı posası ile silajı deneyeceklerini söylemişlerdir. Hatta, bir üretici varil içinde çok küçük bir deneme yapmaya karar vermiştir.

Bu oturumda yayımcıların hazır bir reçete ve teknoloji paketi yerine konuları tartışarak ve üreticilerin katılımı ile, başlangıçta hiç akılda olmayan çözümlerin gündeme gelebileceği ve değişim daha kolay gerçekleşebileceği ortaya konmuştur. Ege'nin bir köyünde şeker pancarından silaj yapımının düşünülmesi ancak sabırla yürütülen katılımcı yöntemlerle olabileceği görülmüştür.

Değişimde yalnızca üreticilerin ve uzmanların katılımı yeterli olmayıp, kimi zaman başka köylerdeki çiftçilerin deneyimleri de yararlı olmaktadır. Buna çiftçiden çiftçiye (farmer to farmer) yaklaşımı da denilmektedir. KKD çalışmalarının birden çok köy ve ilçede düzenlenmesi durumunda grup temsilcilerinin bir ağ oluşturması ve düzenli olarak bir araya gelerek bilgi alış-verişinde bulunmaları çok yararlı olabilecektir.

7. OTURUM (20.5.1998)

KADIN GRUBUNUN OLUŞTURULMASI

13 Mart 1998 tarihinden itibaren Katılımcı Kırsal Değerlendirme yaklaşımı kullanılarak yürütülen proje çalışmaları 8-10 kişilik bir grupla sürdürülmüştür. Bu çalışmalar sırasında; köydeki kadınların tarıma katkılarını çoğaltabilmek, günlük yaşamlarında karşılaştıkları sorunları saptayabilmek, aile içi karar alma sürecine katılımlarını ve statülerini arttırmak, çözüme yönelik olarak eyleme geçmelerini kolaylaştırmak ve bu süreci hızlandırabilmek gibi düşüncelerle Dr. Buket KARATURHAN'ın kolaylaştırıcı olarak görev yapacağı bir kadın grubunun açılmasının yararlı olacağına karar verilmiştir. Bu amaçla 6 Mayıs 1998 tarihli oturumda gruptaki erkek üyelerle görüşülerek bu düşüncemiz aktarılmış ve onlardan yardım istenmiştir. Erkekler ilk başta kadınların tarım faaliyetlerinde pek katkılarının olmadığını belirterek, bunun bir yarar sağlamayacağını ifade etmişlerdir. Daha sonra grupta yer alan Tarımsal Kalkınma Kooperatif Başkanı ve bir önder çiftçi ile yapılan görüşmeler sonucunda 20 Mayıs 1998 akşamı kadınların toplanacağı haberi alınmıştır.

Önder çiftçinin evinde gerçekleştirilen ilk toplantıda öncelikle evsahibi kadınlarla sohbet edilmiş ve çalışmanın amacından kısaca sözedilmiştir. Diğer kadınların da gelmesiyle başlayan çalışmada, öncelikle katılımcılarla tanışılmış, isim ve telefon numaralarını kaydetmekle devam edilmiştir.

Kadın grubundaki katılımcılar özellikle erkek grubundaki katılımcıların eş ve kızlarından oluşturulmuştur. Bunun nedenini, her iki grupta ele alınan konuların uygulamaya geçirilme şansını arttırmak olarak açıklamak mümkündür. Grup çalışmalarının her hafta başka bir katılımcının evinde yapılacak olması ve evlerin yetersizliği nedeniyle yedi-sekiz kişilik bir grubun uygun olacağı düşünüldükten sonra ilk aşamada sekiz kadın çağırılmıştır. Katılımcılar; biri dışında hepsi ilkokul mezunu, 18 ila 51 yaş arasında, biri dışında hepsi evli ve bir ile beş çocuk sahibidirler.

Grup tamamlandıktan sonra kısaca çalışmanın amacı yinelenmiş ve bu konuda gelen sorular yanıtlanmıştır. Sohbet sırasında; özellikle genç katılımcıların köyde erkek üreticilerle yürütülen çalışmalardan haberdar olduğu ve gelişmeleri izledikleri öğrenilmiştir.

Çalışmanın gerçekleştiği ortamda duvarların boş olmaması ve masanın bulunmaması nedeniyle; götürülen matriks vb.'lerinin yer aldığı beyaz kağıtlar yere serilmiştir. Dünya'nın çeşitli ülkelerinde yürütülen KKD çalışmalarında dış ortamlar kullanıldığı için bu durum bir dezavantaj olarak yorumlanmamalıdır. İlk olarak; bu grupta hangi konuların tartışılabileceği gündeme gelmiş ve bir genç kız eline kalemi alarak kadınların tartışmaları ile öncelik sırası belirlenen konuları kağıda yazmıştır.

Tartışılacak konular ve öncelik sıraları;

1. Hayvan Bakımı (genel olarak)
2. Dengeli Beslenme
3. Sağlık (kadın hastalıkları)
4. Çevre Temizliği (karasinek ve sivrisinek ile mücadele)
5. Çocuk Bakımı (beslenme, ateşli hastalıklar vb.)
6. Gelenek ve Görenekler
7. Boş Zamanları Değerlendirme olarak belirlenmiştir.

Kadınlar; hayvan beslenmesi, sağım vb. bakım işlerinin kendilerine ait olduğu için özellikle meme iltihabı, sağım makinalarının temizliği, kullanımı vb. konularda karşılaştıkları sorunları tartışmak istediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, zeytin, kiraz, üzüm, incir hasatı gibi işlerin de kendileri tarafından yapıldığını ifade etmişlerdir.

Kadınlarla ikinci olarak; bir günde yaptıkları işler (sabah, öğle ve akşam olarak), bunların ne kadar zaman aldıkları tartışılmış ve bir günlük kadın iş yoğunluğu cetveli çıkartılmıştır. Yapılan işlerle ilgili olarak grup kesinlikle yönlendirilmemiş ve cetvel tamamen kadınların aralarında tartışıp uzlaşmaları sonucunda kendileri tarafından hazırlanmıştır. İşlerin ne kadar zaman aldığı tarama ile ifade edilmiştir. Öğle saat 12.00 ile 15.00 arasını göstermektedir.

Çizelge 7.1 Kadın İş Yoğunluğu

İş	Zaman	SABAH	ÖĞLE	AKŞAM
Hayvan Bakımı (sağım, yem hazırlama)				
Temizlik (ev ve ahır)				
Beslenme				
Kur'an Kursu (çoğu)				
El İşleri (dikiş,nakış)				
Alışveriş				

Kadınlar; güne hayvan bakımı ile başladıklarını, bu iş için sabah birbuçuk saat, akşam ise yem hazırlığı nedeniyle ikibuçuk saat ayırmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, kadınların çoğunun sabah iki saate yakın kur'an kursuna devam ettikleri saptanmıştır. Temizliğin genelde ikindi zamanına kadar sürdüğü, öğle yemeği işine iki saat ayırabildiklerini, öğleden sonra gezmeye gidildiğinde veya evde dikiş-nakış ile uğraşıldığını ifade etmişlerdir. Tüm bunlardan sonra önümüzdeki haftaki oturumun "Hayvan Bakımı" konusunda yapılması kararlaştırılarak çalışma saat 22.30'da sona erdirilmiştir.

8.OTURUM (27.5.1998)

MASTITİS (I)

Bir önceki hafta kadın grubunu oluşturma oturumunda, kadınların hayvan bakımı ile ilgili konulardan meme iltihabına (mastitis) ilişkin şikayetleri olduğu belirlenmiştir. Sorunun erkek grubunda gündeme getirilmesi ise üç hafta öncesinden önerilmiştir. Mastitis konusunda yapılacak bir oturumun; bu konunun ailenin tüm bireyleri arasında tartışılmasını sağlaması açısından yararlı olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle sekizinci oturumun konusu olarak her iki grupta da "mastitis" seçilmiş, böylece grupların çalışması açısından paralellik sağlanmıştır.

8.1 Erkek Grubu

Oturum öncesi mastitisle ilgili geniş bilgi toplanmıştır. Ayrıca gene yoğun olarak hayvancılığın yapıldığı Bergama'da bulunan ve kalkınma kooperatifi olan bir köyde mastitisin nasıl yenildiğine dair bilgi edinilmiştir. Başarılı örnek olayların incelenmesi ve bu örneklerle ilgili bilgilerin verilmesi oldukça etkili olmaktadır. Oturuma mastitisle ilgili çalışmaları olan Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümünden bir uzman da davet edilmiştir. Ayrıca oturuma köyde kesimhanede görevli olan bir veteriner de katılarak, üreticilerin aldıkları kararlarda yardımcı olmuşlardır.

Oturum konusu, ilk oturumda üreticilerin önemli bir sorun olarak belirttikleri ve incelenmesini istedikleri bir konu olarak gündeme gelmiştir. Oturumda öncelikle grup üyelerinin mastitisle ilgili durumu saptanmıştır. Bakış açıları, yorumları alınmıştır.

Çizelge 8.1:Mastitis Görülme Oranları Matriksi

Üreticiler	Bugün	Son Bir Aydır	Yıl Boyunca	Notlar
İB	2/15	4/15	15/15	
HÖ	1/7	2/7	7/7	
MC	1/7	3/7	6/7	
İE	1/4	2/4	4/4	Makina düzensiz çalışıyor
AD	1/4	2/4	3/4	
BT	5/18	5/18	11/18	Makina kalitesiz. Artık kullanmıyor. Elle sağlıyor.
HD	0/9	1/9	2/9	
HG	yok	yok	yok	Bkz: çizelge 8.2'de *
Köy ortalaması	%20	%40	%100	

İlk üretilen çizelge klinik mastitisin grubu oluşturan bazı üyelerde görülme oranını vermektedir. Örneğin bugün itibariyle İB'de 15 ineğin ikisi klinik mastitistir.

Birlikte yapılan ilk durum saptamasında köyde klinik mastitise (üreticilerle bunun görülen mastitis diye isimlendirilebileği kararlaştırılmıştır) yoğun bir şekilde rastlandığı ortaya çıkmıştır. Herhangi bir gün olan oturma günü köy ortalamasının %20'sinin mastitisli olduğu tahmin edilmiştir. Üreticiler ilk değerlendirme olarak mastitisi sağım makinaları ile ilgili olarak görmekte-dirler. Gerçekten yapılan görüşmelerle ayarsız olan makinaların payının çok olduğu anlaşılmıştır. Bir üreticinin sağım makinasını bırakıp elle sağıma dönmesi ile mastitisin azaldığını gözlemesi bu kanıları pekiştirmiştir. Bir yıl boyunca köyde mastitisi olan ineklerin oranı %100'e yakın olarak bildirilmiştir. Bu mastitisin çok ciddi bir problem olduğunu ortaya koymaktadır. Durumu teker teker ortaya konulan grup üyelerinde de %100'e yaklaşan oranlar görülmüştür.

İlk çizelgede durumun ortaya konulması ile birlikte tartışmalar başlamış ve çözüm önerileri ortaya atılmıştır. Bu arada klinik ve subklinik mastitis kavramlarının katılımcılarda ne düzeyde belirgin olarak bilindiği saptanılmaya çalışılmıştır. Klinik mastitisin çok yüksek görülme oranı, bir çok üreticide gizli mastitis kavramının oldukça bulanık olmasına veya hiç oluşmamasına yol açtığı gözlenmiştir. Tartışma arasında klinik ve subklinik mastitisi görselleştiren iki resim üreticilere gösterilerek bu iki kavram üzerinde konuşulmaya devam edilmiştir. İlk resimde çok sayıda olan ineklerini seyreden bir üretici yalnızca iki adet klinik mastitisli hayvan görmektedir ve gülümsemektedir. İkinci resimde subklinikli çok sayıda inek kırmızıya boyanmış ve "eğer üretici bunları gözle görebilse idi?" diye sorulmuştur. İkinci resimde üretici panik halindedir. Mizah da içeren bu resimler tartışmaya açılmıştır. Bu resimlerin, kavramların anlaşılmasında etkili olduğu izlenmiştir.

Daha sonra çizelgelerde görüldüğü gibi mastitisi etkileyen uygulamalar sırasıyla görüşülmeye ve üreticiler düzeyinde saptanılmaya devam edilmiştir. Her konu açıldıkça üreticiler arasındaki farklar ve sonuçları görülmüş, uzmanın görüşüne başvurulmuş, diğer başarılı köy örnekleri açıklanmıştır. Bu tartışmalar sırasında üreticilerin kuruda tedavi yöntemleri, California Mastitis Testi, ön sağım, meme dezenfeksiyonu gibi uygulamaları yapmaya istekli oldukları ve yollar aradıkları izlenmiştir.

Çizelge 8.2:Mastitis İle İlgili Uygulamalar Matriksi

KONULAR		ÜRETİCİLER							AÇIKLAMA	
		İB	İE	BT	MC	HÖ	HD	AD		HG
Havalandırma + orta, ++ iyi		+	+	++	+	+	++	+	+	Yetersiz havalandırma
Gübre Temizleme Sıklığı (günde)		4	2	2	2	2	4	2	2	Birinde sütte E.coli var.
Sağım Öncesi Elleri Yıkama		+	+	+	+	+	+	+	+	Hepsi suyla, bir kişi dezenfektanla
Sağım Şekli	<i>El</i>			+				+	+	köyde %70
	<i>Makina</i>	+	+		+	+	+			köyde %30
Meme Dezenfeksiyonu, Kurulama		Kovada suyla meme yıkıyor. Kurulanmıyor. Biri kağıdı denemiş. Kadınlara zor gelmiş. Bez kullanılmıyor.								
Ön sağım ve Kontrol		Genelde yapılmıyor. Çok az sayıdaki katılımcı yere sağım şeklinde yapıyor.								
Sağım Sonrası Meme Dezenfeksiyonu				+					*	
Klinik Mastitis Tedavisi		Antibiyotik ile								
Kuruya Çıkanlara Antibiyotik Uygulayanlar		+			**					Köyde %0.5
Mastitisli Hayvanın Sütü Ne Yapılıyor		Çok bozuksa süte katılmaz atılır. Değilse katılıyor, hatta buzağılara veriliyor.								
Tedaviye Cevap Vermeyenler Ne Yapılıyor?		İki kez hasta olan mezbahaya gönderilir.								

* Bu üretici kudret narı denilen meyvadan yararlanarak bir dezenfektan yapmıştır. Yararlı olduğu düşüncesindedir. Bu uygulama yerel bilgi (indigenous knowledge) kapsamındadır.

** Bazen uygulamaktadır.

Çizelge 8.3. Katılımcıların Sağım Makinalarını Kullanmalarına İlişkin Matriks

KONU	UYGULAMA
Sağım makinası	Tümü yerli. En ucuz ve en kolay ödeme koşulları olan makinalar tercih ediliyor.
Sağım Makinası Lastikleri Değiştirme Sıklığı	Biri altı ayda bir, çoğu ne zaman yırtılırsa, tümü yerli lastik
Sağım Makinalarının Temizlenmesi	Kovaya su konur. Yıkılır. Bir inekten diğer ineğe geçerken sadece kovaya daldırılıyor. Biri dezenfekte ediyor.
Sağım Makinalarının Bakımı	Kendileri yapıyor. Teknisyenlerden periyodik bakım istenmiyor. Makina bozulmadıkça başvurulmaz.
Makina Temizliği ve Yöntemi	Çoğunluğu su ısıtıyor. Deterjanla makinayı yıkar ve durular. Günlük temizlik kloraklı suya batırma, haftalık temizlik bulaşık deterjanı ile yıkama şeklinde yapıyor.

8.2 Kadın Grubu

Mastitis konusunun işlenmesi kararlaştırıldıktan sonra ilk iş olarak Bornova Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü'nde mastitis konusunda çalışan uzman ile görüşülmüştür. Görüşme sırasında çalışmanın amacı açıklanmış ve konu uzmanından sözel bilgiler ve mastitis konusunda el kitabı olabilecek nitelikte bir yayın alınmıştır. El kitabından edinilen ve Zootekni Bölümü'nde mastitis konusunda çalışan uzmanın verdiği bilgiler ışığında bu konuda köydeki uygulamaları ortaya çıkartmayı amaçlayan matriksler araştırma grubu tarafından tartışılarak hazırlanmıştır.

Oturum saat 21.10'da kadınların tamamlanmasından sonra başlamış ve öncelikle konu ve karşılaşılan problem çok kısaca sergilenmiştir. Daha sonra sürenin kısalığı nedeniyle hemen matrikslere geçilerek tartışma başlatılmıştır. Matriksler bu kez yer darlığı nedeniyle duvara asılmış ve evin kızı tarafından işlenmiştir.

İlk matriksle; katılımcılar arasında mastitis hastalığının görülme oranı bugünkü durum, bir aylık ve bir yıllık durum olarak saptanmaya çalışılmıştır. Buna göre; katılımcıların biri dışında hepsinin hayvanlarında yıl içinde değişen oranlarda mastitis olduğu belirlenmiştir. Hayvanlarında hiç mastitis görülmeyen bir katılımcı ise bunun nedenini, sağımın zeytinyağının içine konulan bir maddenin (kudret narı) memelere sürülmesi olarak açıklamıştır. Kadınların bu yöntemle ilgilendikleri ve buna benzer yöresel ilaçların kullanılabilirliği üzerinde tartışmaları gözlenmiştir.

Kadınlar; sağılan süt miktarında dolayısıyla harçlıklarında bir azalmaya yol açan bu hastalığın ortaya çıkış nedenleri olarak; şap hastalığı geçiren hayvanların direncinin azalması ve dışarıdan hayvan girişinin fazla olmasını göstermişlerdir.

İkinci matrikse geçildiğinde; kadınların tamamı barınakların havalandırıldığını ve bunun damların pencerelerinin tümünün gün boyu açık bırakılmasıyla sağlandığını ifade etmişlerdir. Gübrelerin temizlenmesinin ise çoğunlukla günde iki kez yapıldığı, sadece bir katılımcının günde dört kez yaptığı saptanmıştır.

Sağım öncesinde; herkesin ellerini yıkadığını ve bu konuda oldukça titiz davranıldığı, sağımın ise çoğunlukla makina ile yapıldığı, sadece iki katılımcının elle sağım yaptığı belirlenmiştir.

Meme temizliğinin genelde yaş olarak yapıldığı ancak hiç kurulama yapılmadığı saptanmıştır. Özellikle elle sağım yapanlar bunun nedenini; kuru memelerin sağılamayacağı, akışkanlığı sağlamak için ıslaklığın gerekli olduğu şeklinde açıklamışlardır.

Meme gövdelerinin de genelde temizlendiği ve bunun kovadan (tas ile) su alarak elle yıkama şeklinde olduğu ifade edilmiştir. Hortum ile yıkamama nedeni olarak; çok fazla su harcanacağı ve bunun damda birikim yapıp hayvanları rahatsız etmesi gösterilmiştir. Ayrıca; temizlikte hiç bez kullanılmadığı, el ile yapıldığı belirtilmiştir. Sağım sonrası ise hiç bir temizliğin yapılmadığı saptanmıştır.

Ön sağımın sadece makinalı sağım yapanlar tarafından biraz sütün yere sağılması ve kontrol yapıldıktan sonra hemen yıkanması şeklinde olduğu ifade edilmiştir.

Mastitisi; sağılan süt miktarında azalma, memelerin şişmesi ve kızarmasından anlayan kadınlar; tedavinin genelde eşleri tarafından yapıldığını, bunun da antibiyotik olduğunu söylemişlerdir. Kuruda tedaviyi ise sadece bir katılımcının yaptığı belirlenmiştir.

Kadınlar; mastitisli sütlerin buzağılara verilmediğini, döküldüğünü, tedavi edilemeyen hayvanların da kesime gittiğini ifade etmişlerdir.

Çizelge 8.3'de sunulan matrikste yer alan bilgilere geçildiğinde ise; makinalı sağım yapanların hepsinin yerli makina kullandığı, bakım yapılmadığı ve lastiklerinin ancak iyice iş göremez duruma geldiği zaman değiştirildiği saptanmıştır. Sağım başlıklarının her sağım öncesi ve sonrası yıkandığı, makinaların günlük temizliğinin kloraklı suya batırma, haftalık temizliğinin ise bulaşık deterjanı ile yıkama şeklinde olduğu belirtilmiştir. Kadınlar; mastitis aşısından da haberdar olmadıklarını, bu konularla eşlerinin ilgilendiğini, onların sadece temizlik ve sağım ile ilgilendiklerini ifade etmişlerdir.

Tartışmalardan sonra; yanlış uygulamaların nedenleri sorulduğunda, yıllardan beri uygulamaların böyle sürdüğü, hiç kimsenin kendilerine kuru yıkama, kurulama, sağım sonrası meme temizliği, kuruda tedavi vb. hakkında bilgi vermediği belirtilmiştir.

Bu konudaki yanlış uygulamaların giderilebilmesi, yapılmayanların yerleştirilmesi amacıyla bir sonraki oturumda da bu konuya devam edilmesi kararlaştırılmıştır. Kadınlar mastitis konusunda kendilerinin sadece sağım öncesi ve sonrası temizlikle ilgili şeyler yapabileceklerini, tedavi ve aşı konusunun ise tamamen eşlerine ait olduğunu belirterek daha sonraki hafta "Kadın Sağlığı" konusunu işlemek istediklerini belirtmişlerdir. Oturum saat 22.20'de tamamlanmıştır.

8.3 Oturum Sonunda MASTİTİS Konusunda Saptanan Yanlış ve Eksik Uygulamalar

1. Meme gövdesinin tamamının yıkanması
2. Yaş temizliğin kova ve el ile yapılması
3. Yıkama suyuna dezenfektan katılmaması
4. Kurulama yapılmaması (çok önemli)
5. Sağım sonrası memelerin dezenfekte edilmemesi (çok çok önemli)
6. Ön sağımın sadece makinalı sağım yapanlar tarafından uygulanması
7. Kullanılan yerli sağım makinalarının standartlara uygun olmaması
8. Makinalara bakım yapılmaması
9. Sağım başlıklarının lastiklerinin düzenli aralıklarla değiştirilmemesi

10. Sağım başlıklarının sağımdan sonra kloraklı suya batırılması ve haftalık temizliğin uygun dezenfektanlarla yapılmaması
11. Sağım başlıklarının bir hayvandan diğerine geçerken dezenfektanlı suyla yıkanmaması
12. Gizli mastitisin teşhisi için hiç bir testin yapılmaması
13. Mastitis aşısının uygulanmayışı

9. OTURUM (5.6.1998)

MASTITİS (II)

Bir hafta önce yapılan oturumda sürenin kısalığı nedeniyle geniş bir konu olan “mastitis” tamamlanamıştır. Bu konuyu derinlemesine görüşmek, bazı yanlış uygulamaları giderebilmek amacıyla bu oturum da aynı konuda gerçekleştirilmiştir.

9.1 Erkek Grubu

Bu oturumun ön hazırlıkları sırasında her iki grup için de öncelikle Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın “YAYÇEP program çerçevesinde hazırladığı Mastitis” konulu video kaset gösterilmek üzere götürülmüştür. Kasette mastitisin ne olduğu, hastalık etmenleri, gizli ve açık mastitisin belirtileri ve alınabilecek önlemler açıklanmaktadır. Ayrıca, bir önceki oturumun sonunda saptanan mastitis konusundaki yanlış ve eksik uygulamalar göz önüne alınarak, konu uzmanıyla yapılan görüş alışverişi, video kaset ve ilgili literatürden edinilen bilgiler ışığında belirlenen alınabilecek önlemler, kolayca anlaşılır bir şekilde maddeler haline getirilerek, erkeklere ve kadınlara dağıtılmak üzere çoğaltılmıştır.

20 dakika süren video bandın izlenmesinden sonra tartışmaya geçilmiştir. Bir önceki haftanın etkisi ile, grup üyelerinden birinin eyleme geçerek sağım makinasını satan firmayı arayarak baskı yaptığı ve servis istediği, makinaların TSE onaylı olup olmadığını sorduğu ve girişimi sonunda ücretsiz bakım hizmetini aldığı öğrenilmiştir. Ayrıca bir önceki oturumda tartışılan konulardan bazılarının gene grup üyelerince uygulanmaya geçildiği izlenmiştir.

İzlenen video bandın devlete ait çiftliklerden çekilmiş olması bir yabancılaştırma etkisi yaratmışsa da tartışmalar, yorumlar bunu silmiştir. Bir hafta önceki matris çalışmaları ile konunun bütün boyutları üreticilerce kavranıldığından video band izleme aktarmacı bir yaklaşım anlamında olumsuz etki yapmamış, birlikte informasyon derleme olarak görülmüştür. Oturumda mastitisin yayılmasını kolaylaştıran sinek problemi tartışılmış, üreticiler yaptıkları ilaç uygulamalarına karşın çok etkili sonuç alamadıklarını bildirmişlerdir. İlaç uygulaması yerine ikame edilebilecek uygulamalar tartışılmıştır. Konu buradan zirai ilaçların insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine de kaymıştır.

Mastitise karşı alınacak önlemler için topluca CMT malzemelerinin, Köyün veterineri tarafından alınabileceği düşünülmüş ve üreticilerce önerilmiştir.

Oturumun sonunda şap konusunda gereken adımların atılması gerektiği tartışılmış üreticiler bu konuda karar almışlardır.

9.2 Kadın Grubu

Oturum; saat 21.30'da grup üyelerinden iki kişinin katılmamasına karşın dışarıdan altı kişinin katılımı ile, toplam 12 kişi ile başlatılmıştır. Oturumun başlangıcında bir önceki hafta yaptıklarımız kısaca özetlenerek video kasete geçilmiştir. Kaset büyük bir dikkatle izlenirken kadınların kendi aralarında eksikliklerini tartıştıkları gözlenmiştir.

Kaset izlendikten sonra kadınlara, "tüm bu bilgiler ışığında yaptığınız yanlış uygulamalar ve nasıl yapılması gerektiğini fark ettiniz mi?" diye sorularak tartışma başlatılmıştır. Kadınlar bir önceki oturum sonunda saptanan yanlışları yaptıklarını yineleyerek, bunları daha önce kimseden duymadıklarını belirtmişlerdir. Hatta içlerinden birisi "Daha önce nerelerdediniz? boşu boşuna hayvanlara ızdırap çektiriyormuşuz?" şeklinde duygularını dile getirmiştir.

Makinalı sağımda yapılan hataların ise sürdüğü, bu konuda kendilerinin sadece makina temizliği konusunda eşlerine yardımcı olabilecekleri belirtilmiştir.

Tartışmalarda kadınların hiç mastitis testi yapmadıkları gizli ve açık mastitisi ise önceki oturumda konuşulandan ve dağıtılan fotokopilerden öğrendikleri saptanmıştır. Kadınların mastitisi sadece sütün pütürlü çıktığı, memelerin şişip, kızardığı son aşamalarda anlayabildikleri, gizli mastitisi hiç bilmedikleri belirlenmiştir. Bu konuda, kasetten izlenenlere ek olarak gizli mastitisin ne olduğu, testlerle anlaşılacağı ve bu testlerden CMT (Kaliforniya Mastitis Testi) ile PH metre kağıdı ile yapılan testin pratik olarak nasıl gerçekleştirileceği açıklanmıştır. Ayrıca; kuru dönemdeki hayvanlara antibiyotik uygulamasının da oldukça düşük oranda olduğu saptanmıştır. Tüm bu yanlış uygulamalar ve eksik bilgiler tartışıldıktan sonra önceden hazırlanmış olan "Alınabilecek Önlemler" konulu metin kadınlara dağıtılmıştır. Daha sonra, önceki haftadan bu yana bu uygulamalarda değişiklik olup olmadığı sorulmuştur. Tartışmalardan; kadınların ikisinin sağım sonrasında meme başlarını dezenfektanlı suya batırdıkları, ikisinin yıkama suyuna oksijenli suya benzer mikrop öldürücü ilaç koyduğu, birisinin memeleri kuruladığı, ikisinin sağım sonrasında meme başlarına zeytin yağı sürmeye devam ettikleri saptanmıştır.

Ayrıca, bu uygulamaların çoğunun erkek gurubundakilerin işbirliği ile gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Hastalığın basit önlemlerle önüne geçileceğini öğrenen kadınlar, bunları uygulamaya çalışacaklarını söylemişlerdir.

Kadınlar;

- a) Hayvanın meme gövdesi çok kirli olmadığı durumlarda sadece meme başlarını yıkama,
- b) Eğer eşlerini ikna edip aldırabilirlerse yıkama suyuna mikrop öldürücü ilaç koyma,
- c) Pamuklu bezlerle kurulama yapılması
- d) Sağım sonrası memelerin ilaçlı suya batırılması,

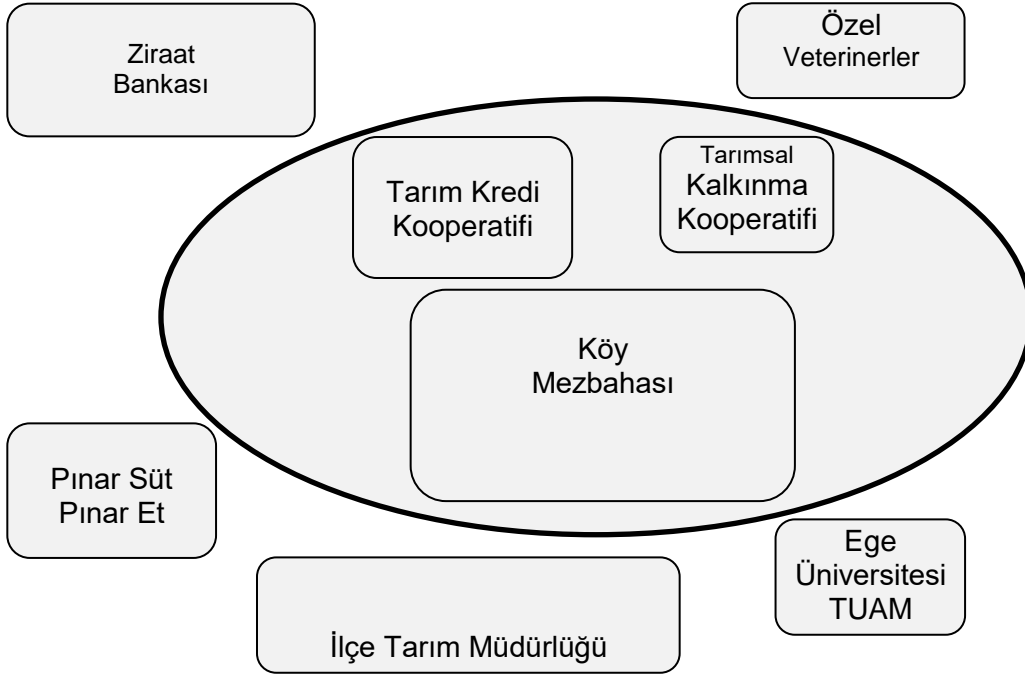
- e)** Sağım başlıklarının ilaçlı (kloraklı) suya batırılıp, bırakılmaması. Sağım başlıklarının inekten ineğe geçerken her seferinde dezenfektanlı suya batırılması
- f)** Eğer eşleri gerekli malzemeyi alırsa CMT 'in denenmesi
- g)** Mastitis aşısının yaptırılması konusunda karar almışlardır.

Bu kararların alınmasından sonra bir sonraki oturumda tartışılacak konunun "kadın sağlığı" ile ilgili olması konusunda uzlaşmaya varılmıştır. Kadın sağlığı ile ilgili olarak hangi hastalıkların ele alınması istendiği tartışılarak, yere yayılan beyaz tabaka kağıda, bir geen kız tarafından notlar alınmış ve oturum saat 22.40'da sona ermiştir.

10. OTURUM (10.6.1998) ÜRETİCİLERİN İLİŞKİ KURDUKLARI KURULUŞLAR

Oturum başlangıcında, daha önce hastalıklı bir hayvandan alınıp, Şap Enstitüsü'ne gönderilen marazi madde ile ilgili görüşme yapılmıştır. Böylece, köyde şap konusunda toplu hareket etme eğilimi işlerlik kazanmıştır.

Üreticilerin işbirliği yapmış oldukları köyün içinde ve dışında bulunan kuruluşlar/örgütler ile ilgili bu oturuma, katılım kalabalık olmuştur. Küçük üreticiler ile ilgili ayrı bir grup oluşturma çalışmaları bitirilemediğinden, katılmak isteyen dört-beş küçük üretici de halen çalışılmakta olan gruba dahil edilmiştir. Oturumda ilk önce köy içinde ve dışında bulunan, ekonomik alanda etkisi olan örgütler ele alınmış ve Venn diyagramı ile görselleştirilmiştir.



Şekil:10.1 Üreticilerin ilişki kurdukları köy içi ve dışındaki örgütler (Oturum sırasında kuruluşlar daire şeklinde gösterilmiştir.)

İlk olarak, büyükçe bir daire çizilerek bunun köyü tanımladığı söylenmiş ve bir üretici çağrılarak önce kurşun kalemle köy içindeki örgütleri önem düzeyleriyle (etkinlikleri) uyumlu büyüklükte dairelerle çizmesi istenmiştir. Daha sonra diğer üreticilerin katkısı istenerek, daire büyüklüklerinin uygun olup olmadığı tartışılmış en son olarak da afiş kalemle çizgiler renklendirilmiştir.

Köy içinde en önemli kuruluş Muhtarlığa ait olan mezbaha gösterilmiştir. Daha sonra Tarım Kredi Kooperatifi gelmekte, Tarımsal Kalkınma Kooperatifinin ağırlığı ise oldukça düşük kalmaktadır. Köy dışında ise önem sırasıyla Ziraat Bankası, İlçe Tarım Müdürlüğü, özel veterinerler, Pınar Süt, Pınar Et ve proje çalışmalarının başlaması ile Ege Üniversitesi Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi (TUAM)

gösterilmiştir. Proje öncesi hiçbir etkisi olmayan TUAM'ın proje ile birlikte etkisinin özel veterinerler, Pınar Et ve Pınar Süte yakın bir düzeye yükseldiği söylenmelidir. Burada doğal olarak Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesinin ağırlığı da söz konusu olmaktadır. Diyagramın çizilmesi ile bir bakıma projenin ve dolayısı ile kullanılan yaklaşımın da küçük bir değerlendirmesi yapılmıştır. Tarım Kredi Kooperatifi ortağı 180 kişidir. Bunun 150'si Halilbeyli Köyü'nden geri kalanı çevre köylerindedir. Köyde 450 hane bulunmakta bunun 350'si hayvan yetiştirmektedir. TKK, kredi vermekte, küspe ve gübre dağıtmaktadır. Ziraat Odasının etkisi ise daire ile temsil edilemeyecek ölçüde küçük gösterilmiştir. Tarımsal Kalkınma Kooperatifinin 200 ortağı vardır. Süt toplayıp, bir mandıraya satmakta karşılığında küçük bir komisyon almaktadır. Köyde üretilen süt 6 ton civarındadır. Bunun 1.5-2 tonunu kooperatif pazarlamaktadır (%30 dolayında). Ayrıca, kooperatif veteriner ilacı satmaktadır. Köyde satılan veteriner ilaçlarının %50'sini kooperatif pazarlamaktadır.

İlçe Tarım Müdürlüğü şap, veba gibi aşuları yapmaktadır. Veba aşısının (veba aşısı zorunlu olarak devlet tarafından yaptırılmaktadır) tümü Müdürlük tarafından yapılmakta ancak, Müdürlüğün diğer aşılamalardaki etkinliği azalmaktadır. Köy içi ve köy dışı örgütler veya kişiler tartışıldıktan sonra bir sayfa kağıda "Tarımsal Kalkınma Kooperatifi niçin zayıf?" başlığı yazılmış ve genç bir üretici not etmiştir. İlk ileri sürülen düşünce kooperatifin bir sorumlu müdürünün olmamasıdır. Kooperatif daha önceki yıllar el değiştirmiş ve her el değiştirmede bir sarsıntı yaşamıştır. Bu düşünce ile profesyonelleşme ve kuramsal sürekliliğin önemi vurgulanmıştır. Diğer bir katılımcı tarafından üreticilerin kooperatif bilinci olmadığı, bu eğitimin verilmesi gerektiği söylenmiştir. Geçmiş yıllardaki örnekler anlatılarak zor durumlarda üyelerin kişisel çıkarlarını düşünerek kooperatifin zararına hareket ettiklerini, kooperatifle dayanışma yapmadıkları, ortakların sözlerini yerine getirmedikleri, bu nedenle yöneticilerin kimi zaman mahkemeye düşmek gibi bazı güç durumlarda kaldıkları da belirtilmiştir. Bazı katılımcılar kooperatifin Almanya'ya işçi göndermek üzere kurulduğunu, bu moda bitince bazı ortakların ayrıldığını dile getirmişlerdir.

Bazı katılımcılar kooperatifin Devletçe desteklenmemesi nedeniyle başarısız olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu bilgiler doğru olmakla birlikte, psikolojik olarak başarısızlıklar konusunda sorumluluk almaktan kaçışa yaradığı düşünülmektedir. Bazı katılımcılar ise kötü yöneticilerin başarısızlıklarda etkili olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin yapabileceği eylemler katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bunlar; süt soğutma tankı alma, yem fabrikası kurma, mandıra kurma, et ve et ürünleri entegre tesisi kurma gibi sıralanmaktadır. Bazı katılımcılar, bu arada Kooperatif Başkanı ilk olarak, en kolay olanın yapılması gerektiğini, bunun da süt soğutma tankının alınması olduğunu ileri sürmüştür.

Oturum öncesi bu konunun gündeme gelebileceği bilindiğinden, çeşitli firmalardan fiyatlar toplanmıştır. En az üç milyar TL. dolayında bir yatırımın gerektiği ortaya çıkmıştır. Ancak, bunun daha kaliteli süt için alıcılardan daha fazla fiyat talep ederek bir yıl gibi bir sürede karşılanabileceği savunulmuştur. Bu gibi yatırımların

gerçekleştirilmesinin aslında köy için çok zor olmadığı, hatta kredi temin ederek de bunun gerçekleşebileceği katılımcılarca dile getirilmiştir.

Et pazarlamada kooperatiflerin önünde ciddi engeller olduğu, kamu ihalelerinde rüşvetin söz konusu olduğu, rüşvet veremeyen kooperatif için bunun sorun olduğu ileri sürülmüştür.

En son olarak da genç kooperatifçilere gereksinim duyulduğu bunun içinde eğitime önem verilmesini gerektiği vurgulanmıştır.

11. OTURUM (11.6.1998)

KADIN HASTALIKLARI

Bu kadın grubu oturumunun ön hazırlıkları çerçevesinde öncelikle bir kadın-doğum uzmanı ile görüşülerek, köydeki çalışmaya katılması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Daha sonra belirlenen konuların nasıl işlenebileceği, ne tür bilgilere ihtiyaç duyulduğu karşılıklı tartışılıp, elde edilen bilgiler ışığında köydeki mevcut durumu ve uygulamaları ortaya çıkartmayı amaçlayan matrisler hazırlanmıştır.

Çizelge 11.1: Kadın Hastalıkları Etmenleri Matrisi

Etmen/ Katılımcı	A	B	C	D	E	Köy Ortalaması
Evlilik Yaşı	28	17	19	20	19	18-19
İlk Doğum Yaşı	29	18	20	21	20	19-20
Doğum Sıklığı (Kaç yılda bir)	1	4	3	8	3	3
Doğum sayısı (Adet)	3	5	3	2	4	2-3
Menapoza Giriş Yaşı	-	50	-	-	-	45-50

Oturum öncesinde konu uzmanı ile görüşülerek katılımcı yaklaşım, oturumların nasıl yapıldığı ve kendisinin hangi aşamada devreye girmesinin uygun olacağı, vb. konular tekrar tartışılmıştır.

Düzenli katılan grup üyelerinin (6) dışında 19 kişinin daha katılımıyla toplam 25 kişi ile saat 15.00'de başlayan oturumda öncelikle; bir önceki hafta kadınların mastitis konusunda yapmaya karar verdikleri uygulamalar incelenmiş ve bir çoğunun yerine getirildiği, sadece memelerin yıkandıktan sonra kurulanması ile CMT'nin yapılması gibi uygulamaların malzeme eksikliği ve pratik bulunmayışı nedeniyle yerine getirilemediği öğrenilmiştir.

Daha sonra "kadın hastalıkları" konusuna geçilip konu uzmanı tanıtılmıştır. Mevcut durumu belirleyebilmek amacı ile hazırlanan matrisler yere serilerek öncelikle bir çok kadın hastalığının ortaya çıkmasında rol oynayan etmenlerin yer aldığı birinci matris tartışmaya açılmıştır.

Tartışmaların sonucunda köydeki kadınların ortalama evlilik yaşlarının 18-19 arasında olduğu, hemen bir yıl sonra 19-20 yaşlarında ilk doğumlarını yaptıkları, ortalama üçer yıl arayla 2-3 arasında doğum yaptıkları belirlenmiştir. Menapoza giriş yaşının ise ortalama 45-50 arası olup, normal sınırlarda seyrettiği belirlenmiştir.

Çizelge 11.2. Adet Düzensizliği ve Menapoza İlişkin Bilgiler Matrisi

		Adet düzensizliği	Menapoz
Görülme Oranı (%)		80	--
Nedenleri?		Kansızlık, üşütme, rejim ve gebelik	doğum kontrol yöntemi
Alınan Önlemler		aspirin, novalgin, hormon ilacı (iğne, hap)	
Tedavi Olma Oranı (%)		80	0
Tedavi Olmuyorsa Nedenleri		erkek doktordan çekinme ve ekonomik sıkıntı	normal karşılanıyor
Tedavi Şekli	Doktora Gitme Oranı (%)	80	0
	Kendi Kendine Tedavi Oranı?	doktora danışmadan ilaç kullanımı	yok
	Geleneksel Tedavi Yöntemlerini Kullanma	yok	yok

Hastalık etmenlerine ilişkin bilgiler edinildikten sonra, hastalıkların görülme oranları ve tedavi yöntemlerine ilişkin ikinci matrikse geçilmiştir. Buradaki (%) kavramı 10 kişiden kaç? (örneğin; 10 kişiden 8'i ise % 80 olur gibi) şeklinde sorularak ortaya konmaya çalışılmıştır. Adet düzensizliği ile karşılaşılma oranı % 80 gibi yüksek bir rakam olarak saptanmıştır. Bu hastalıkların nedenleri olarak; kansızlık, üşütme, rejim yapma, gebelik ve doğum kontrol yöntemleri gösterilmiştir. Bu hastalıklara karşı aldıkları önlemler ise; Aspirin, Novalgin ve hormon vb. (hap, iğne şeklinde ve doktor kontrolünün dışında) ilaçları almak şeklinde ifade edilmiştir.

Hastalıkları konusunda % 80'nin doktora gittikleri belirtilerek, gitmeyenlerin nedenlerinin erkek doktordan çekinme ve ekonomik sıkıntı olduğu ifade edilmiştir. Zira; çoğunun Bağkur ve SSK'ya tabi oldukları, hastanede ise ya erkek doktor olduğu ya da gerekli özen gösterilmediğinden özel doktora gitmek zorunda kaldıkları saptanmıştır. Ancak; bazı özel doktorların da ticari amaçla hareket etmeleri sonucu yanlış tedavi ve operasyonlara maruz kaldıklarından yakınılmıştır. Menapoz'un normal karşılanması nedeniyle bu konuda hiç doktora gitmedikleri belirlenmiştir. Söz konusu sorunların tedavisi için köy genelinde bilinen geleneksel yöntemlerin olmadığı ifade edilmiştir.

Kadınların sorunlarını ve olası nedenlerini çok açık olarak ortaya koymaları dikkat çekmiştir. Konu uzmanı öncelikle; kadın hastalıklarının nedenleri üzerinde durarak çok değişik bir çok faktörün burada rolü olduğunu vurgulamıştır. Bu faktörleri genel olarak;

- Trioid bezi ve hipofiz bezinin düzensiz çalışması
- Üreme organlarındaki tümör, ur vs. olması
- Gebelik
- Sürekli ilaç kullanımı (özellikle sinir hastalıklarının tedavisinde kullanılan ilaçlar)
- Doğum kontrol yöntemleri vb. gibi sıralamıştır. Bu hastalıkların tedavisi konusundaki önerisini ise;
- Düzenli olarak doktora gitme

- Doktor kontrolü olmadan ilaç kullanılmaması
- Uygun doğum kontrol yöntemlerini kullanmak olarak açıklamıştır.

Konu uzmanı, menapoza girmiş ancak bu konudaki şikayetler için hiç doktora gitmeyen kadınların tartışmalarını da izleyerek sorunları belirlemiştir. Bu sorunların giderilmesi için kadınlara;

- Öncelikle aktivitelerini eski hızı ile sürdürmelerini,
- Hastanelerdeki menapoz kliniklerine giderek gerekli tahlilleri yaptırmalarını,
- Süt ve süt ürünlerini bol miktarda tüketmelerini
- Hamur işleri ve yağlı yiyeceklerden kaçınmalarını önermiştir.

Kadınların yoğun katılımı ile sürdürülen oturum; bu önerileri yerine getirmeyi ve bir sonraki oturumda "doğum kontrol yöntemleri"ni tartışmayı kararlaştırmalarıyla saat 17.00'de tamamlanmıştır.

12.OTURUM (18.6.1998)

DOĞUM KONTROL YÖNTEMLERİ

Kadın grubunun bu oturumunda tartışılması kararlaştırılan “doğum kontrol yöntemleri” konusunun ön hazırlıkları aşamasında yine aynı Kadın - Doğum Uzmanı ile çalışılmış ve köyde hangi yöntemlerin kullanıldığı, ne gibi sorunlarla karşılaşıldığını ortaya koyucu bir matriks hazırlanmıştır.

Çizelge 12.1: Doğum Kontrol Yöntemlerinin Uygulanma Matriksi (Köy Geneli)

Doğum Kontrol Yöntemleri	Uygulanma Oranı(%)	Olumsuz Etkileri
Spiral	78	Kanama
Hap	10	Sinirlilik, baş ağrısı, yanlış kullanım sonucu istenmeyen gebelikler
Erkekler için yöntemler	10	İstenmeyen gebelikler
Fitil	2	Enfeksiyona yol açması

Grup üyelerinden dört, komşulardan dört olmak üzere toplam sekiz kişinin katıldığı oturum saat 15.00’de başlamıştır. Grup üyelerinin ikisinin katılmama nedeni olarak hasat edilen buğdayların ambarlara yerleştirilmesi gösterilmiştir.

Oturumda öncelikle köy genelinde doğum kontrolünün uygulanma durumu sorularak tartışma başlatılmıştır. Tartışmalardan köyde hemen hemen herkesin doğum kontrolünü uyguladığı, bunda en büyük payın ise köydeki Sağlık Ocağı ve burada çalışan ebe-hemşirenin olduğu belirlenmiştir. Sağlık personelinin özellikle kadınları bu konularda eğittikleri ve en son yöntemleri tanıtmaya çalıştıkları ifade edilmiştir. Erkeklerin de doğum kontrolünü olumlu karşıladıkları ve eşlerine destek oldukları belirtilmiştir.

Köyde yaygın olarak kullanılan ve daha çok kadınlara yönelik olan yöntemler; spiral taktırma, doğum kontrol hapları , erkekler için yöntemler ve fitil kullanımını olarak saptanmıştır. Kadınların yaklaşık % 78’inin spiral kullandığı tartışmalar sonucu belirlenmiştir. Bu yöntemin yaygın olarak kullanılmasında Sağlık Ocağının bu hizmeti ücretsiz vermesinin büyük rolü olduğu ifade edilmiştir. Spiralin en etkili yöntemlerden biri olmasına rağmen düzenli olarak kontrollerinin yapılmaması ve beş yılda bir değiştirilmesi gerekirken bunun iki katı bir süre kullanılması gibi nedenlerle kadın sağlığını bozacak birtakım rahatsızlıklara yol açtığı belirlenmiştir.

Doğum kontrol haplarının, kadınların yaklaşık %10’u tarafından kullanıldığı ancak bazı yanlış uygulamalar nedeniyle istenmeyen sonuçlara yol açtığı ve uzun süreli kullanımının da sinirliliğe, baş ağrısına neden olduğu ortaya çıkmıştır.

Kadınların çok azı tarafından kullanılan fitillerin ise çeşitli enfeksiyonlara yol açtığı ifade edilmiştir. Erkeklerin kullandığı yöntemlerin ise çok eski ve geleneksel yöntemler olduğu ve pek etkili olmadığı belirlenmiştir.

Kadınların en son yöntemler olarak duydukları iğne ve kola takılan ilaçlar hakkında ayrıntılı bilgi istemeleri ile konu uzmanı söz alıp, açıklamalarda bulunmuştur. Konu uzmanı, doğum kontrol yöntemlerini geçici ve kalıcı yöntemler olarak ayırarak şöyle sınıflandırmıştır:

Geçici Yöntemler

- 1.Spiral (% 90 koruma sağlıyor)
- 2.Doğum kontrol hapları (% 90-100 koruma sağlıyor)
- 3.Fitil (Düşük etkili)
- 4.İğne (Etkili, ayda ve üç ayda bir yapılıyor)
5. Kola takılan ilaçlar (Bir yıl boyunca etkili)
- 6.Erkekler has yöntemler (Etkili değil)
- 7.Takvim yöntemi (Etkili değil)

Kalıcı Yöntem

Tüplerin bağlanması

Konu uzmanı; geçici yöntemlerden spiral ve doğum kontrol haplarının en güvenli korumayı sağladığını ancak 35 yaşından sonra hapların kullanılmadığını ifade ederek, düzenli kontrollerinin yapılması ve önerilen aralıklarla değiştirilmesi koşulu ile spiral kullanımını önermiştir. Erkeklerin kullandığı yöntemlerin de pek etkili olmadığı ve artık önerilmediğini ifade etmiştir. Uzman; çiftlerin çocuk sahibi olmamaya karar verdiklerinde de en kalıcı yöntem olarak "tüplerin bağlanması"nı önermiştir. Bu operasyonu hem kadınların (jinekologlar tarafından), hem de erkeklerin (beviye uzmanları tarafından) yaptırabileceğini ve sağlık açısından hiçbir sakıncası olmadığını belirterek, operasyon hakkında bilgi vermiştir.

Oturumun sonunda; kadınlar geçici yöntemlerden en güvenlisinin spiral olduğuna kanaat getirerek bunu kullanmaya devam etmeye ve kontrollerini düzenli olarak yaptırmaya karar verdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, bilgisizliğin insanı korkuttuğunu bu çalışmadan sonra daha rahat doktora gideceklerini ifade etmişlerdir. Oturum boyunca kadınların sorunlarını çok açık bir şekilde ifade etmeleri ve bu konudaki bilgileri dikkat çekmiştir.

13. OTURUM (24.6.1998)

KARASİNEK ve MÜCADELESİ

Bu haftaki oturumun; gruplar arasında paralellik sağlanması ve kadın-erkek tüm bireyler açısından önemli olması nedeniyle kara sinek mücadelesi konusunda yapılmasına karar verilmiştir. Oturumun hazırlık aşamasında, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü'nden konu uzmanları ile yapılan görüşmeler ve çeşitli dökümanlardan derlenen bilgiler doğrultusunda her iki grup için sineklerin yaşam evrelerini gösteren, büyük posterler halinde herkesin görebileceği çizelge ve şekiller hazırlanmıştır. Bu oturum sonrası TUAM'de çoğaltılan mastitis, silaj yapımı, fare mücadelesi, şap mücadelesi konularında bolca broşür bırakılarak üreticilerin eline geçmesi sağlanmıştır.

13.1 Erkek Grubu

Oturum, her zaman toplanılan odanın aşırı sıcak olması nedeni ile kahvehane bahçesinde 13 üreticinin katılımı ile yanyana getirilen iki masanın çevresinde gerçekleştirilmiştir.

Sineklerle ilgili kısa bilgileri de içeren çizelgeler yardımı ile üreticilerin sineklerle hangi aylarda, hangi saatlerde, nerelerde karşılaştıkları görüşülmüştür. Köyde sinekle mücadele edilip edilmediği, nasıl edildiği tartışılmıştır. Mücadelede kullanılması gereken kültürel ve kimyasal yöntemler üzerinde durulmuştur. Bazı üreticilerin sineğin yaşam süresi konusunda daha önceden bilgi sahibi olduğu da saptanmıştır.

Köyde sinekle mücadele amacı ile DDVP'nin yaygın olarak kullanıldığı üreticiler tarafından belirtilmiştir. Ayrıca, Muhtarlık düzenli olarak mazotla sisleme yapmaktadır. Bu sisleme çoğunlukla sokaklar ve meydanlar için yapılmaktadır. Mazotla sislemenin üç-dört günde bir olduğu söylenmektedir. Geçen yıl kanalizasyon sisteminin tamamlanması ile birlikte sinek sayısında yarı yarıya bir azalmanın olduğu köylüler tarafından gözlenmiştir. Bu yıl havaların yağışlı ve serin geçmesi nedeni ile Muhtarlığın, henüz (24 Haziran 1998) ilaçlama çalışmalarına başlamadığı ancak, bir hafta içinde başlayacağı üreticiler tarafından belirtilmektedir.

Sinek, genelde Mayıs-Eylül ayları arasında görülmektedir. Üreticiler sineği özellikle, hastalıkların taşınmasında önemli bir etken olarak görmektedir. Köyde üreticilerden birinin sinekle mücadele amacı ile kullandığı ilacı hayvanlarının sırtına sıktığı ve hayvanların son anda ölümden kurtulup, hemen kesildikleri çiftçiler tarafından anlatılmaktadır. Üreticiler, doğal dengenin bozulması sonucu başka problemlerin ortaya çıktığını da düşündüklerini ve bu nedenle ilaçlı savaşta oldukça dikkatli davranılması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Üreticiler, sinekle savaşımın düzenli olarak ve hergün yapılması gerektiğini düşünmektedir.

13.2 Sineklerin Yumurtalarını En Çok Nereye Bıraktıkları

Üreticilere göre sinekler yumurtalarını en çok gübreliklere, daha sonra da çöp ve bitki yığınlarının içine bırakmaktadır.

Kimi yetiştiricilerin Fenetrin adlı ilacı sinekle savaşımında kullandıkları belirlenmiştir. Bu ilacın kullanımı ise gün aşırı olmaktadır. Üreticiler, sinekle mücadelede en etkili yöntemin hep birlikte ve aynı anda savaşım olduğunu söylemişlerdir. Yetiştiriciler, larva döneminin ilaçlama için uygun zaman olduğunu düşünmektedir.

13.3 Sineğin Ne Gibi Zararlarının Olduğu

Öncelikle, hastalıkların yayılmasında oldukça etkili olduğu savunulmaktadır. Hayvanlar yem yerken, sineğin verdiği rahatsızlık sonucu, başlarını sallayarak yemi yere dökmektedir. Bu yem kaybının %20'ler düzeyine çıkabildiği katılımcılarca ifade edilmiştir. Bazı uzmanların sineğin doğrudan bir kayıba yol açmadığı konusundaki düşüncesi üreticilerce kabul edilmemiştir. Ayrıca üreticiler, sinek nedeni ile hayvanın sürekli ayakta durup, silkinerek, hareket ettiği için büyük bir enerji kaybettiğini ileri sürmektedirler. Üreticilere göre hayvanın et bağlayabilmesi için fazla hareket etmemesi gerekmektedir. KKD toplantılarında çiftçiler uzmanlarla bazen ters düşebilmektedir. Bu yöntem aracılığı ile üretimle içiçe yaşayan çiftçilerden araştırmacıların yeni görüşler derleyebildikleri görülmüştür.

Sinekler gece hariç bütün gün etrafta görülmektedir. Geceleri de direk, lamba kablosu vb. gibi dik duran, aşağıya sarkan cisimlerin üzerinde konaklamaktadır. Bu durumun sinek pisliklerinden de anlaşıldığı üreticiler tarafından belirtilmiştir. Ayrıca, gübreliklerin önemli saklanma ve gelişme ortamları olduğu da yetiştiriciler tarafından bilinmektedir. Gübreliklerin geniş alana yayılmış olmaları hem sinek popülasyonu hem de gübrenin kalitesi açısından önemli bir dezavantaj olarak görülmektedir. Üreticiler; gübreleri, bitki ve evsel atıkları yığın yapıp, naylon, toprak vb materyalle kapatmaya, işgücü gerektirmesi nedeni ile sıcak bakmamaktadır. Ancak, kireç uygulamasının yapılabileceği düşünülmektedir. Buna göre, ortalama bir işletmeden günde üç el arabası gübre çıkmakta ve gübrenin kireçle örtülmesi işleminin daha kolaylıkla yapılabileceğine inanılmaktadır. Bu işlem, sinek popülasyonunun yoğun olduğu altı ay için uygulanmış olsa, 10-12 torba kireç kullanılacağı ve bunun da maliyetinin altı ay için 5.000.000 TL.'sı (Haziran-1998) civarında olacağı düşünülmektedir.

Bir başka mücadele yöntemi ise, tütün kırıklarının suya yatırılması ile elde edilecek sıvının insektisid olarak kullanılması (yerel bilgi) şeklinde üreticiler tarafından belirtilmektedir.

En yararlı yöntemin ise ahırın temiz ve kuru bırakılması olduğu üreticiler tarafından kabul görmüştür. Özellikle, kirecin ahırdaki köşelere, nemli yerlere atılmasının etkili olabileceği de düşünülmektedir.

Köydeki kimi üreticilerin renkli lambalar takarak mücadele ettikleri de belirtilmektedir. Sinekleri kendine çeken bu lambanın yararlı olduğuna inanılmaktadır. Ziraat Fakültesinde uygulanmış olan, alev makinası ile geceleri, tel kablolar, demir borulara konmuş, dinlenme anındaki sineklerin yakılması işleminin; ahır çatılarının ahşap olması nedeni ile yangın riski taşıdığı için köyde uygulanabilirliği düşük görülmektedir.

Bazı üreticilerin Sinip adlı ilacı kullandıkları belirtilmektedir. Ancak, çok sayıda sinek olması nedeni ile yapışan sineklerin kısa sürede tabaka oluşturması sonucu fazla etkili olmadığı söylenmiştir.

Uzmanlar, sinekle mücadele amacı ile yemlere katılan ilaçların olduğundan da söz etmişlerdir. Ancak, ileride kalıntı sorununa yol açabilir kuşku ile üreticilerin bu yöntemi pek kullanmak istemedikleri gözlenmiştir. Hayvanların üzerine atılan ilaçlara da üreticiler pek sıcak bakmamaktadırlar. Gerekece olarak, hayvanın kendini yalaması ve ilacın deriden vücuduna nüfuz etme riskleri gösterilmiştir.

Muhtarlığın köyde düzenli olarak ilaçlama yapması ve gerektiğinde gübrelikleri de ilaçlamasının yararlı olacağı savunulmuştur. Bu nedenle, yapılacak masraflara işletmelerin ödemedi bulunması da üreticiler tarafından önerilmiştir. Bu yöntemin hem daha etkin, hem de işgücünden tasarruf sağlayacağı düşünülmektedir.

13.4 Kadın Grubu

Oturum, grup üyelerinden beş, ev halkı ve komşulardan altı olmak üzere toplam 11 kişinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Oturumun başlangıcında, sineğin yaşam evresi konusunda hazırlanan grafik yere serilerek sinek hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Daha sonra grup üyeleri ile sineklerin üreme ortamları (hangi aylarda, nerelerde, hangi saatlerde yoğun olarak görüldüğü) mücadele etme durumları ve şekli konularında tartışılması kararlaştırılmıştır.

Tartışmalardan; sineklerin genelde Haziran-Eylül ayları arasında ve saat 17.00-19.00 arasında yoğun olarak görüldüğü saptanmıştır. Ayrıca sineklerin; yem hazırlanan yerler, hayvanların üzeri, gübrelıklar, su arkları, dut ağacı vb. meyve ağaçlarının çevresi, çöplükler ve ahır içindeki direkler, urgan, ip, zincir, vb. sarkan cisimler üzerinde yoğun olarak görüldüğü belirtilmiştir.

Sineklerin esas üreme yeri olarak ifade edilen gübrelerin ; tüm kış boyunca ahırların önünde ya da yan taraflarında kaldığı, yazın ise iki ayda bir kaldırılarak meyve bahçelerine ve tarlalara gönderildiği, bunun da sinek mücadelesini güçleştirdiği ifade edilmiştir.

Sineklerin yol açtığı zararlar ise; mikrop taşıyarak hastalığa neden olması ve sağım esnasında hayvanları huzursuz etmeleri nedeniyle problem çıkması (sağımı yapan kişileri tekmelemeleri vb.) olarak özetlenmiştir.

13.5 Köyde Uygulanan ve Uygulanabilecek Sineklerle Mücadele Yöntemleri

- a-** Gübreliklerde kurtçuklar görüldüğü dönemlerde kireç atılması. Gübreliklerin üzerine toprak veya naylon örtü gibi materyalle kaplanmasının ise ayrı bir iş gücü zaman kaybına yol açması nedeniyle yapılamayacağı ifade edilmiştir.
- b-** Ahır içine yerleştirilen kaplara konan; renkli ve yapışkan ilaçlar: Bu ilacın uzun yıllardır kullanılmasına rağmen etkili olmadığı belirtilmiştir.
- c-** Akşamları ahır içinde insektisit uygulanması: Küçük poşetlerde toz halinde bulunan ilacın su ile karıştırılıp, pompa yardımı ile lamba, direk. kablo vb. yerlerde biriken sinekler üzerine verilmektedir.
- d-** Muhtarlığın yaptığı sisleme: Her yıl gün aşırı ve akşam saatlerinde mazotla ilaçlama yapıldığı ifade edilmiştir.

Tüm bu bilgiler edinildikten sonra sinekle mücadelenin herkes tarafından aynı zamanda tek elden yapılması konusunda kadınlarla görüş birliği sağlanmıştır. Kadınlara daha sonra; köyde yapılan mücadeleden farklı olan yöntemler hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Söz konusu yöntemler;

- Gübreliklere atılan ve larvaları öldüren ilaçlar
- Toksik yemler
- Alev makinasının kullanımı
- Evsel atıkların saklanma şekli olarak özetlenmiştir..

Sineklerden kurtulmak için köklü bir çözüm getirilmesi gerektiğine inanan kadınlar, üzerlerine düşen görevleri yapacaklarını ifade etmişlerdir. Anlatılan yöntemlerden ; alev makinasının kullanımı konusunun eşlerinin işi olduğu belirtilerek diğer yöntemler tartışılmıştır. Tartışmaların sonunda sinekle mücadelede alınması gereken önlemler konusunda görüş birliğine varmışlardır: Bunlar ;

1. Mücadelenin tek elden yürütülmesi gerektiği, bu nedenle ilaçlama özellikle gübreliklerin ilaçlanmasının muhtarlık tarafından düzenli olarak yapılması, bu amaçla eşler ile konuşulup muhtarlığa dilekçe verilmesi ve gerekiyorsa belli bir katkı payının ödenmesi,
2. Önerilen yöntemlerden toksit yemlerin, kesin bir çözüm getireceğine inanıldığından bunun eşler ile tartışılması ve fiyat vb. konuların öğrenilmesi,
3. Gübrelikler üzerine kireç atılması,
4. Evsel atıkların naylon poşetler içine konulup ağzının sıkıca kapatılması ve kısa sürede evden uzaklaştırılması olarak karar verilerek oturum tamamlanmıştır.

14.OTURUM (30.6.1998)

FARE MÜCADELESİ

Bu oturumun; bir önceki hafta ele alınan karasinek mücadelesini tamamlaması ve ahırlarda verdiği zararın önlenmesi açısından "fare mücadelesi" konusunda yapılması kararlaştırılmıştır. Konu erkek ve kadın gruplarında farklı yöntemlerle incelenmiştir. Erkekler grubunda çalışma KDD yönteminden uzaklaşarak, köy kahvesinde bir uzman tarafından herkese açık konferans şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bunda, günlük tarımsal işlerin yoğunluğunun yarattığı yorgunluk ve işleri geç bitirmeleri nedeni ile katılımın düşecek olması yanında konferansçının kişisel özellikleri ve grup üyeleri dışında başka kişilerle ve başka konuları görüşmek arzusu da rol oynamıştır. Kadın grubunda ise KKD yöntemleri uygulanmıştır. Kahvede yapılan konferans çok ilgi ile izlenmişse de KKD yaklaşımının uygulanmamış olmasının eksikliği görülmüştür. Aşağıda verilecek bilgiler kadın grubu ile ilgilidir.

Oturumun hazırlık aşamasında ziraat mühendisi ve veteriner gibi uzmanlar ile görüşülüp ilgili dökümanlar sağlanmış ve en son mücadele yöntemleri konusunda bilgi alınmıştır. Elde edilen bilgiler ışığında; başta ev faresi olmak üzere tüm farelerin yaşamına ilişkin bilgilerin özetlendiği bir şema ile köydeki mevcut durumu, yani farelerin en yoğun görüldüğü yerler, yol açtıkları zararlar ve alınan önlemleri saptamaya yönelik bir çizelge hazırlanmıştır.

Oturum; grup üyelerinden dört komşu ve akrabalarından 11 olmak üzere toplam 15 kişinin katılımıyla saat 21.35'de başlamıştır. Oturumun başlangıcında, bir önceki hafta karasinek mücadelesi konusunda yapılması kararlaştırılan eylemlerin uygulanma durumu sorulmuştur. Bu eylemlerden;

- a)** Evsel atıkların naylon poşetler içine konarak kısa sürede evden uzaklaştırılmasının gerçekleştiği;
- b)** Tek elden ve toplu bir ilaçlama için muhtarlığa yapılacak müracatların yapılmadığı, zira muhtarlığın oturumun ertesi günü ilaçlama başlattığı,
- c)** Gübrelıkların üzerine kireç atılması uygulamasının arttığı,
- d)** Yemlerin içine karıştırılan, ilaçlar konusunun eşlerle tartışıldığı, konunun araştırıldığı fakat bu yöntemin sadece tavukçuluk işletmelerinde kullanıldığının öğrenildiği ifade edilmiştir. Ayrıca; bu yöntemin daha kesin bir çözüm getireceğine inanıldığından, bu ilaçlar hakkında ayrıntılı bilgi istenmiştir.

Gerçekleşmeyen eylemlerden olan ve Muhtarlık tarafından yapılacak ahırlar, gübrelıklar ve sokakları kapsayacak ilaçlama için tekrar eşlerle tartışılıp, muhtarlığa başvurularının sağlanacağı belirtilmiştir. Ayrıca kadın katılımcılar daha önceki oturumlarda ele alınan mastitis hastalığı ile ilgili olarak önerilen CM Testlerini yapmak

istediklerini, ancak gerekli malzemelerin hala köye gelmediğini şikayet etmişlerdir. Söz konusu şikayetler kooperatif başkanına oturum sonrası iletilmiştir.

Oturumun ikinci aşamasında hazırlanan çizelgeler herkesin görebileceği tarzda yere serilerek öncelikle fare konusunda kısa bilgi verilmiştir. Daha sonra; farelerin yoğun olarak görüldüğü ortamlar, verdiği zararlar ve alınan önlemler konusu tartışmaya açılmıştır. Tartışmaların sonucunda, farelerin yılın her döneminde, daha çok ahırlar olmak üzere kerpiç evlerde ve tarlalarda görüldüğü ifade edilmiştir.

14.1 Farelerin Vermiş Olduğu Zararlar

- a)** Hayvan yemlerini yemesi,
- b)** Gıda maddelerini kemirmesi ya da içine girmesi (evlerde özellikle kiler vb. yerlerde görülüyor),
- c)** Fare pisliğinin karıştığı yemleri yiyen hayvanlarda gaz şikayetlerinin ortaya çıkması,
- d)** Elektrik kablolarını kemirerek yangınlara yol açması,
- e)** Beyaz eşyaların kablolarını kemirip, içlerine girmesi nedeniyle arızaların görülmesi olarak sıralanmıştır.

14.2 Alınan Önlemler

- a)** *Zehirli Buğday Kullanımı:* Genelde ahırlarda köşelere açık olarak bırakılmaktadır. Evlerde kullanılmamakta, tarlada fare görüldüğünde uygulanmaktadır.
- b)** *Kapan (fakt) Kullanımı:* Özellikle evdeki farelere karşı olup, yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.
- c)** *Kedi Besleme:* Özellikle ahırlardaki fareler için yaygın olarak kullanılan ve en temizi olarak kabul edilen bir yöntem olduğu belirtilmiştir.
- d)** *Renkli Zehirler:* Tartışmalardan, bu yöntemin uzun sürede etkili olan ve iç kanamaya yol açan zehirler olduğu tahmin edilmiş olup, yaygın olarak kullanılmadığı belirlenmiştir.
- e)** *Yem Çuvallarının Depolandığı Yerlere Kükürt Atılması:* Grup üyelerinin çoğunun ilk kez duyduğu bu yöntemin köyde çok az kişi tarafından uygulandığı belirtilmiştir.

Mücadelede kullanılan zehirlerin; bakkalarda ve kooperatifte satıldığı ifade edilmiştir. Ancak özellikle ahırlardaki farelere karşı en etkili yöntemin kedi beslemek olduğu vurgulanmıştır. Elde edilen bu bilgilerden sonra; yapılan mücadelelerden farklı olan yöntemler ile zehirlerin konulma ve kapanların kurulma şekli konusunda kısa bilgi verilmiştir.

14.3 Önerilen Farklı Yöntemler

1- Yapışkan tuzaklar

2- Ses yayan cihazlar

Tüm yöntemler konusunda tekrar tartışan kadınlar, evlerde kapan, ahırlarda da kedinin yanısıra iç kanamaya yol açan zehirlerin kullanımı konusunda anlaşmaya varmışlardır.

Zehirleri ve kapanları da iki yanında 5 cm çapında delik bulunan ayakkabı kutusu benzeri kutuların içine yerleştirmeyi uygun görmüşlerdir. Çünkü açığa bırakılan zehirlerin tehlikeli olduğu vurgulanmıştır. Kutuların da özellikle ahırlarda çatı aralarına ve farelerin sık geçtiği yerlere konulabileceği ifade edilmiştir. Bu sonuçlara ulaşıldığından sonra oturum, saat 22.45'de tamamlanmıştır.

15. OTURUM (9.7.1998)

BESLENME (I)

Kadın grubunun yürüttüğü bu oturumun hazırlık aşamasında; Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü Beslenme Bilim Dalı'ndan bir öğretim üyesi ile görüşülüp, köydeki çalışmaya katılma konusunda anlaşmaya varılarak konunun nasıl işlenebileceği, ne tür bilgilere ihtiyaç duyulduğu karşılıklı tartışılmıştır. Tartışmanın sonunda, bu oturumda mevcut durumun ortaya çıkarılması, sorunların belirlenmesi, bir sonraki hafta ise daha özel bilgilerin verilmesi ve konu ile ilgili bir video kasetin izletilmesi kararlaştırılmıştır.

Oturum, grup üyelerinin tamamının dışında altı kişinin daha katılımıyla toplam 12 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Saat 21:45'de başlayan oturumda, öncelikle daha önce işlenen karasinek ve fare mücadelesi konusunda neler yapıldığı tartışılmıştır. Tartışmalardan karasinek mücadelesinde yapılması kararlaştırılan uygulamaların dışında, ahırların pencerelerine tel takıldığı ve ilaçlama yapıldığı, Muhtarlık tarafından yapılması istenen gübreliklerin ilaçlaması konusunun ise henüz gerçekleştirilmediği öğrenilmiştir.

Beslenme konusuna geçildiğinde öncelikle neleri tartışmak istedikleri sorulmuştur. Tartışmalar sonunda; kadınların daha çok kilo alma ve vermeye yönelik diyet önerileri ile çocuk beslenmesi konusunda yapılan yanlışlar ve nasıl düzeltilebileceği hakkında bilgilenmek ve tartışmak istedikleri ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine konu uzmanı söz alarak ilk olarak gıdaların hazırlanması konusunda açıklamalarda bulunmuştur. Daha sonra soru-cevap şeklinde yürütülen oturumda; kadınların gıdaların yıkanması, pişirilme şekli, kullanılan yağ vb. maddelerin miktarı, pişirilme şekli gibi konularda yaptıkları hatalar sonucu vitamin, mineral ve protein açısından değerini kaybetmiş gıdalar hazırlamakta oldukları belirlenmiştir. Bunun sonucunda özellikle çocuk beslenmesinde problemlerin ortaya çıkabileceği belirtilmiştir.

İkinci olarak kilo alma ve vermeye yönelik diyet uygulamalarına geçilmiştir. Her iki uygulamada da kişilerin öğün atlamadan bunu sürdürmeleri önerilmiştir. Kilo vermek isteyenlerin özellikle karbonhidratlı gıdalardan uzak durması ve düzenli spor yapmaları (özellikle yürüyüş) gerektiği belirtilmiştir.

Oturum; bir sonraki hafta; özellikle çocuk beslenmesi konusunda dikkat edilmesi gereken hususlar ile günlük kalori ihtiyacı ve bunu sağlayabilecek besin maddeleri hakkında görüşülmesi kararlaştırılarak sona erdirilmiştir.

16. OTURUM (15.7.1998)

BESLENME (II)

Kadın grubunda beslenme konusunun görüşülmeye devam edildiği bu oturum sırasında erkekler için köy kahvesinde kooperatifçilik konusunda bir panel düzenlenmiştir. Katılımcılar böyle bir panele ihtiyaç duyduklarını, bir çok kişinin kooperatifçilik konusunda bilgi edinmeleri gerektiğini, bunlar gerçekleşmeden kooperatifçilik konusunda atılımların başarısızlığa uğratılabileceğini belirtmişlerdi. Panele kooperatifçilik konusunda Üniversite ve Tarım İl Müdürlüğü'nden uzmanlar da katılmıştır. Herkesin ve özellikle üreticilerin konuşma ve soru sormasına özen gösterilerek panel yürütülmüştür.

Kadın grubunun bu oturumunda ise geniş bir konu olan "Beslenme" konusuna devam edilmesi kararlaştırılmıştır. Oturumun ön hazırlıkları çerçevesinde konu uzmanı ile birlikte izlenen Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın YAYÇEP Programı çerçevesinde hazırladığı "Beslenme" konulu kasetin götürülmesi kararlaştırılmıştır. Kasette hangi besinlerden ne miktar yenilmesi gerektiği, yetişkin, bebek ve çocuk beslenmesinde dikkat edilecek hususlar ile dengesiz beslenme sonucu ortaya çıkan rahatsızlıklar vb. yer almaktadır.

Oturum grup üyelerinden bir eksik ve komşulardan beş kişinin katılımıyla toplam on kişi ile gerçekleştirilmiştir. Saat 14.45'de başlayan oturumda öncelikle tartışılacak konu hakkında bilgi verilerek, video kasete geçilmiştir. Kasetin izlenmesi sırasında, kadınlar konu ile ilgili sorularını konu uzmanına yöneltmek için açıklamalarını dinlemişlerdir. Kasetin tamamı izlendikten sonra; kasetteki bilgiler ışığında yapılan yanıtların ne olduğu tartışmaya açılmıştır.

16.1 Beslenme Konusunda Saptanan Yanlışlar,

- a) Tek tip beslenmenin olması (özellikle et vb. gıdaların yalnız tüketilmesi, sebzelerin yenmemesi),
- b) Çocuk beslenmesinde belli bir düzenin olmaması (çocuklara yemek yediremeyen annelerin onlara sadece sevdikleri yemekleri yapmaları sonucu dengesiz beslenmelerine yol açmaları)
- c) Bazı gıdaların çiğ olarak tüketilmesi (bunun sonucunda parazit vb. şikayetlerin ortaya çıkması)
- d) Kilolu olanların yanlış diyet yapmaları

Bu yanlışların nasıl çözümleneceği konusu da birlikte tartışılarak evlerde dengeli beslenmenin sağlanabilmesi için öncelikle eşlerin bu konuda eğitilmeleri gerektiği sonucuna varılmıştır. Çünkü; evde babanın davranışlarının çocuklar

üzerinde oldukça etkili olduğu, babanın yemediği yemekleri çocukların da yemediği belirlenmiştir.

Konu uzmanı, tartışmaların sonunda özellikle gelişim çağındaki çocukların dengeli beslenmelerinin zorunlu olduğunu vurgulayarak, bu konuda annelerin çaba göstermesi gerektiğini belirtmiş ve bazı önerilerde bulunmuştur.

16.2 Çocuk Beslenmesine Yönelik Öneriler

- a)** Çocuk beslenmesinde biyolojik saatin önemli olması nedeniyle belli bir sofranın düzeninin oluşturulmasının gerekliliği,
- b)** Öğünlerin atlanmadan, düzenli olarak yerine getirilmesi
- c)** Öğün aralarında abur-cubur gıdaların yedirilmemesi,
- d)** Hergün mutlaka kahvaltı ettirilmesi ve bir bardak süt, kibrit kutusu kadar peynir, tereyağ, bir tatlı kaşığı balın yedirilmesi
- e)** Öğle yemeklerinde etli yemekler ya da onun yerine geçebilecek kuru baklagiller, pilav, makarna, salata, meyve yedirilmesi,
- f)** Akşamları da sebze yemeklerine ağırlık verilmesi

Oturum; katılımcıların beslenme alışkanlıklarını yeniden gözden geçirmeleri, bu konuyu aile içinde tartışmaları ve gerek olduğunda kolaylaştırıcı ve uzmana başvurabileceklerini ifade etmeleri ile saat 16.00'da tamamlanmıştır.

17. OTURUM (15.7.1998)

YAKLAŞIMI SÜRDÜRECEK ÇALIŞMA GRUPLARININ OLUŞTURULMASI

17.1 Erkek Grubu

Yaklaşımın bir diğer özelliği de *kalkınmanın sürekliliği* olarak anılmaktadır. Bu nedenle proje sonrasında da üreticilerin bir araya gelerek sorunlarını, uygulamalarını tartışabilmeleri ve eylem kararları alarak uygulayabilmeleri projenin bir diğer amacıdır.

Üreticilerle konu ile ilgili yapılan oturumda, proje sonrasında oturumların düzenli olarak yapılması, eylem kararlarının alınabilmesi için nasıl bir yapının oluşturulabileceği tartışılmıştır. Üreticiler birbirleri ile bilgi alışverişinde bulduklarını ancak, bunun grup olarak ve sistemli (düzenli) bir şekilde gerçekleştirilmediğini söylemişlerdir.

Yapılan tartışmalar sonucu kimi ülkelerde görülen çalışma grupları, ilgi grupları, danışma komiteleri gibi özel örgütlenme modelleri yerine, kooperatif bünyesindeki oluşumun yararlı olacağına karar verilmiştir. Bu yapıda, kooperatif başkanı ve yönetim kurulu üyeleri yanında diğer üreticilerden 8-10 kişinin katılımı ile 13-15 kişilik bir grubun oluşturulmasının gerçekleştirilebileceği üreticilerce düşünülmektedir. Grubun toplanma sıklığının ise grup üyelerince belirlenmesinin uygun olacağı oturumdaki üreticilerce dile getirilmiştir. Ancak, oturumların 10-15 günde bir yapılması görüşünün ağırlık kazandığı da görülmüştür.

Bu yapının ne derece işlediğinin belirlenmesi amacı ile, proje sonrası da köye gidilerek izlenmesi proje yürütücüleri tarafından planlanmıştır.

17.2 Kadın Grubu

Eylül ayına dek bu oturumların hiç olmazsa 15 günde bir devam etmesi için katılımcı kadınlar tarafından grup üyesi eğitimli bir genç kız kolaylaştırıcı olarak seçilmiştir. Ayrıca, görüşülecek konuların saptanması ya da daha önce görüşülenler hakkında akıllara takılan soruların derlenmesi için grup kendi arasında karar almıştır.

18. OTURUM (22.7.1998)

PROJENİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Her iki grupta da son oturum, projenin ve uygulanan yaklaşımın değerlendirilmesine yönelik olarak düzenlenmiştir. Projenin değerlendirilmesi de katılımcı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu oturumda katılımcılardan; önerilen uygulamaların benimsenme durumları, projede *kullanılan yaklaşımın* üreticilerin tutumlarında ne gibi değişikliklere yol açtığı, projenin uygulanması sırasındaki eksikliklerin neler olduğu gibi konular dikkate alınarak projenin değerlendirilmesi istenmiştir. Değerlendirme sonuçları genelde tek çizelgede özetlenmeye çalışılmış, sadece farklılık gösteren konular ilgili grupta verilmiştir.

18.1 Erkek Grubu

18.1.1 Projenin üreticiler tarafından genel bir değerlendirmesi

Tüm köy dikkate alındığında yaklaşık son altı aydaki gelişmeler sayısal ve sözel olarak Çizelge 18.1'de özetlenmektedir. Sayısal sonuçlara varabilmek için katılımcılar bazan aralarında uzun süren tartışmalar, hatta dökümler yapmışlardır.

Projenin başlangıcında yürütülen anket çalışmalarında ve sorunların belirlenmesine yönelik olarak yapılan ilk oturumda üreticilerin en önemli sorunlarının şap ve mastitis olduğu saptanmıştır.

Şap hastalığına karşı üreticilerin oldukça duyarlı olduğu, aşılama eğiliminin yaygın olduğu belirlenmiştir. Ancak, son yıllarda özellikle devletin üretmiş olduğu şap aşısına karşı bir güvensizlik görülmüştür. Bunda en önemli etkenin, şap hastalığının tipinin bilinmemesi olduğu saptanmıştır. Şap Enstitüsü'nden gelen uzmanların köyde verdikleri konferans sonrası, alınan **eylem kararı** ardından marazi madde Enstitüye gönderilerek, tip belirlenmiştir. Tipin belirlenmesi ile devletin ürettiği aşuya ve Tarım İlçe Müdürlüğü veterinerlerine duyulan güven artmış ve aşılama yaptırma eğilimi yükselmiştir. Böylelikle köyde şapın çok az işletmede görüldüğü, bunların da aşuya yeterince önem vermeyen kişilere ait olduğu herkes tarafından görüldüğü ifade edilmiştir.

Daha önceleri şap aşılarının ceplerde taşındığı böylece, soğuk zincirin kırılması ile aşının etkisini yitirdiği üreticilerce dile getirilmiştir. Artık, aşının soğuk zincir bozulmadan ahırlara kadar getirildiği buna üreticilerin ve veterinerlerin özen gösterdiği belirtilmiştir.

Köyde şapa karşı alınan önlemlerden bir diğeri de şap duyulduğu an ahırlara toz kirecin atılmasıdır. Daha önce hiç yapılmayan bu uygulamanın proje ile birlikte yayılmaya başladığı üreticiler tarafından söylenmiştir.

Mastitiste de önemli davranış değişikliklerinin sağlandığı her iki grupta katılımcılar tarafından belirtilmektedir. Proje öncesi çok az sayıdaki üretici *sağım makinalarının bakımını* yaptırırken, proje sonrası bu sayının hızla arttığı ve makinası olanların tamamının bakım yaptırdıkları saptanmıştır. Bu amaçla üreticiler makinaları satın aldıkları firmaları telefonla arayarak bakım-onarım işleri için teknik eleman istemişlerdir. Makinaların bakımsızlığının olumsuz etkilerini öğrenen bir üretici hemen arızalı sağım makinasını değiştirdiğini ve süt üretiminde %25'lik bir artış sağladığını söylemiştir.

Meme kurulama işleminin geçmişte olduğu gibi bugün de pek uygulanmadığı, işçilikten kaçıldığı belirtilmektedir.

Sağım başlıklarını dezenfektana batırma eğilimi, proje öncesi sadece suya batırma ile sınırlı iken, proje sonrası üreticilerin %5'inin dezenfektana batırdıkları söylenmiştir. *Sağım sonrası memelerin dezenfektana batırılması* işleminin de proje sonrası kazanılan bir uygulama olduğu üreticiler tarafından belirtilmektedir.

Kuruda memeye antibiyotik uygulama, proje öncesinde köyde bir-iki üretici tarafından yapılırken, proje sonrası sayı artmış ve üreticilerin %5'i bu uygulamayı benimsemiştir.

Ön sağım işleminin (sağım başında siyah zemine sütü akıtmak ve pıhtılaşma durumunu gözleyerek mastitise önlem almak amacı ile) pek yapılmadığı ancak, yere akıtıldığı belirtilmektedir. Köyde birkaç kişinin *pH metre ile mastitis testi* yaptıkları belirlenmiştir. Daha güvenilir olan *Kaliforniya Mastitis Testinin* uygulanması ise test için gerekli materyalin sağlanamaması nedeni ile gerçekleştirilemediği belirtilmiştir. Bu ve benzeri çalışmalarda, ilk denemeleri hızlandırmak için bir miktar bu gibi malzemelerin KKD çalışmasını yürütenlerce getirilerek dağıtılması veya satılması önerilebilir. Halilbeyli'de sorun parasal güçlük olmamıştır. *Sağım sonrası makina dezenfeksiyonunun* üreticilerin %10'u tarafından yapıldığı oranın düşüklüğünün ise ihmal ve tembellikten kaynaklandığı söylenmektedir.

Mastitise ilgili önerileri uygulayan bir üretici son altı ayda sadece bir ineğinin mastitise yakalandığını, daha önceleri bu sayının çok fazla olduğunu söylemiştir.

Karasinekle ilgili yapılan oturum sonrası *gübreliklere kireç* uygulamasının yapıldığı, evsel *çöplerin torbalanarak* atılmaya başlandığı söylenmiştir. Üreticiler, sinekle mücadelede duyarlılık kazandıklarını belirtmişlerdir. Muhtarlık tarafından her yıl yapılan sinek ilaçlamasına ek olarak, üç gün sonra ikinci ilaçlamayı yaptırmışlardır. Muhtarlığın yaptığı ilaçlama köy sokakları ve meydanı ile sınırlı iken,

üreticilerin aralarında para toplayarak finanse ettiği ilaçlama köy içindeki ve çevresindeki ahırları da kapsamıştır. Sonuçlardan üreticiler memnun kalmışlardır.

Yem rasyonu için köyde bulunabilen hammaddeler dikkate alınarak, Ziraat Fakültesi uzmanlarınca hazırlanan rasyon örneği kooperatife asılmıştır. Bu rasyonu kullananların memnun kaldıkları görüşmeler sonucu anlaşılmıştır. Turgutlu'da bir firmanın hazırladığı hazır yemin önerilen rasyona benzediği ve bazı üreticilerin bu hazır yemi kullandıkları saptanmıştır. Özellikle fiyatının uygunluğu ve önerilen rasyona yakınlığı bu yemin kullanımını arttırdığı da üreticiler tarafından belirtilmektedir.

Yemle ilgili olarak yapılan oturumlarda, hayvan metabolizmasını dikkate alarak (bu amaçla üreticilere video film gösterilmiştir), *yemleri toz şeklinde değil ezme, kırılmış-parçalanmış olarak verilmesi* önerilmiştir. Buğday, arpa vb. yemler yeni yeni kırılmaya başlanmıştır. Ancak, hazır alınan yemlerin toz olarak sunulması, ezme işleminin işçilik gerektirmesi ve makinada yeni bir öğütücüye gereksinim duyulması, bu önerinin yayılmasını engellemiştir. Üreticiler, özellikle bu tip yemin hazırlanmasında yemlerin nemlendirilip, ezilmesi ve sonra da kurutulmasının gerekli olduğunu bu işlemlerin ise işçilik masrafı gerektirdiğini vurgulamışlardır.

Rasyonu ve yem yapısını önerilen şekilde yapan bir üretici aynı yem ve hayvan varlığı ile süt üretiminde %30'dan fazla bir artış sağladığını belirtmiştir.

Uygun biçimde hasıl yapma, ot soldurma işlemi üreticilerle silaj konusunda tartışılırken kararlaştırılan bir yöntemdir. Proje öncesi üreticiler buğday, arpa, fiğ, ot ve bunların karışık halde ekilmişlerini aşırı düzeyde kurutmakta ve bunların tohumlarını ve yapraklarını dökerek çok değersiz bir yem hazırlamakta idiler. KKD oturumlarında bunların aşırı kurutmadan, değerli kısımlarını kaybetmeden nasıl kurutulacağı görüşülmüştür. Üreticiler bunların kızışarak bozulacağı korkusunu, edindikleri bilgi ile atmışlar ve kitlesel olarak uygulamaya başlamışlardır. Proje öncesi hiç uygulanmayan bu yöntemi proje sonrası köydeki üreticilerin %15'i uygulamaya başlamıştır. Hatta, çevre köylerden de uygulamaya başlayanların olduğu üreticiler tarafından söylenmiştir. Özellikle, ot soldurma sırasında anormal hava koşulları nedeni ile uzun süren yağışların olması, yöntemin yayılmasını bu yıl için olumsuz etkilemiştir. Ancak, gelecek yıl köydeki üreticilerin %30-50'sinin bu yöntemi uygulayacakları oturuma katılan üreticiler tarafından tahmin olarak ifade edilmiştir.

Silaj yapımı da proje sonrası oldukça artmıştır. Silaj, denilince mısır silajının akla gelmesi, bunun da sulama ve silaj makinasını gerektirmesi silajın yayılmasını önceki yıllarda Tarım İlçe Müdürlüğünün çabalarına rağmen engellemiştir. Proje öncesi silaj yapan üreticilerin %2-3 olduğu ve bu kişilerin de varlıklı çiftçiler olduğu belirtilmiştir. Çeşitli ürünlerden ve tarım işleme sanayilerinin (konserve, salça, bira,

şeker vb fabrikalarının) artıklarından da silaj yapılabileceğinin öğrenilmesi ile bezelye konservesi artıklarından bir-iki hayvanı olan iki küçük üretici silaj yapmış ve oldukça memnun kalmıştır. Silaj yapanların oranı mısır silajında %15'e yükselmiş ayrıca, pancar döneminde silaj yapacakların oranının %50'yi aşacağı tahmin edilmiştir.

Köyde şeker pancarı posasından silaj yapma isteği yüksektir. Bu konuda araştırmacılardan ek bilgiler talep edilmiştir. Bazı üreticilerin ise betondan silaj depoları inşa etmeye başladıkları ifade edilmiştir.

Fare ile ilgili oturumun değerlendirilmesinde, fare hakkında çok şey öğrendikleri, ancak bu yıl fazla fare zararının yaşanmadığı üreticiler tarafından söylenmiştir. Kendilerine verilen önerileri gerektiğinde kullanacaklarını da belirtmişlerdir.

Kadın grubunda edinilen bilgilerin uygulamaya geçirilmeye başlandığı hatta kullanılan zehirlerin verilen broşürden yararlanılarak kendileri tarafından hazırlandığı belirtilmiştir.

Çizelge:18.1. Proje Öncesi ve Sonrası Bazı Konulardaki Değişiklikler (%)

Konular	Proje öncesi	Proje sonrası
Şap aşısını yaptırma	50	80
Gübreliklere kireç atma	2-3	50
Sağım makinalarının bakımı	1-2	100
Sağım sonrası dezenfeksiyon	0	20
Meme başlarının yıkanması	0	100
Yıkama suyuna dezenfektan koyma	0	75
Mastitis aşısı yaptırma	0	10
Sağım başlıklarını dezenfekte etme	0	5
Kuruda antibiyotik uygulama	0	5
Evsel çöplerin poşete konması	0	70
Samanı öğütmeden verme	5	85
Buğday, arpa, fği soldurma (yem için)	0	15
Silaj yapma	3	15
Eşleri ile tarımsal konuları konuşma	yok	başladı
Beslenmede sebzelere yer verilmesi	az	arttı
Çocukların kahvaltıda yumurta ve süt tüketme alışkanlığı	az	arttı
Çocukların sofrada aile ile birlikte yemek yeme eğilimi	yoktu	başladı
Bilinçsiz rejim yapma eğilimi	yaygındı	azaldı
Et ürünlerinin (kıyma, sucuk vb) çiğ tüketme alışkanlığı	yaygındı	azaldı
Kahvaltıda çay içme alışkanlığı	yaygındı	azaldı
Kadınların süt ve süt ürünlerini tüketme eğilimi	az	arttı
Gıda hazırlamada bilinç düzeyi	düşük	arttı
Kadın-doğum uzmanlarından çekinme	yaygın	azaldı
KontROLSÜZ ilaç kullanma eğilimi	yaygın	azaldı
Kadın sağlığı ile ilgili bilgi düzeyi	düşük	arttı

Grup oturumlarının üreticiler tarafından sürdürülmesi, projede son konu olarak ele alınmıştır. Bu oturumlarla üreticilerin periyodik olarak bir araya gelmeleri, sorunlarını ve uygulamalarını tartışmaları ve öneriler geliştirmeleri istenmektedir. Üreticiler, grup oluşturulabileceği ancak grubun proje süresince olduğu gibi düzenli bir şekilde toplanamayacağını düşünmektedir. Grubun oluşturulmasında kooperatif yönetiminin ve diğer çiftçilerin yer alması düşünülmektedir. Kadın grubunda ise bir genç kızın bu oturumların düzenli olarak sürdürülmesi amacıyla katılımcılar tarafından kolaylaştırıcı olarak seçildiği belirlenmiştir.

Değerlendirme oturumu sırasında ele alınan bir başka konu da *üreticilerde ne gibi değer/tutum değişikliklerinin olduğu*dur. Değerlendirme oturumuna katılan üreticilerin belirtmiş oldukları değişiklikler aşağıda sıralanmıştır.

18.1.2 Proje Sonrası Yaşama Bakış ve Tutumlardaki Değişiklikler

Bunlar şöylece sıralanabilir:

- Kendilerine güvenlerinin artması,
- Topluluk halinde davranarak sorunların aşılabileceğine inancın artması,
- Üreticilerin birbirleri ve aile bireyleri ile bilgi alışverişinin artması ve bunun daha da yayılacağına inanılması,
- Grup tartışmalarında kalitenin artması,
- Yenilik arayışını teşvik etmesi,
- Bir-iki ineği olan üreticilerin bile yeni uygulamaları denemeye başlaması,
- Her şeyi devletten beklemeyip, çözüm üretme çabasının yerleşmesi.

18.2 Kadın Grubu

18.2.1 Projenin genel bir değerlendirmesi

Grup üyelerinin dışında altı kişinin daha katılımıyla 12 kişi ile gerçekleştirilen oturumun başlangıcında öncelikle bugüne kadar tartışılan, işlenen konular gözden geçirilerek teker teker konuların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Kadın hastalıkları konusundaki oturumların etkisi ile, kadın-doğum doktorlarına karşı bilgisizlikten kaynaklanan korkunun geçtiğini, kadın sağlığı ile ilgili önyargıların ve korkuların silindiğini, kontrolsüz ilaç kullanımının azaldığını ve uygun doğum kontrol yöntemlerinin kullanımı eğiliminin arttığını ifade etmişlerdir. Ancak, köylerdeki ebenin izinli oluşu ve doktorun uzun zamandır gelmemesi sonucu ilçedeki sağlık kurumlarına gitmek zorunda kaldıklarını belirtmiş, onların da yeterince ilgilenmediklerinden yakınmışlardır.

Beslenme konusunda da dengeli beslenmeye doğru bir eğilimin başladığı; beslenme alışkanlıklarında olumlu yönde gelişmeler olduğu belirtilmiştir.(Bkz:Çizelge 18.1).

18.2.2 Proje Sonrası Yaşama Bakış ve Tutumlardaki Değişiklikler

Bunlar şöylece sıralanabilir:

- Bilgilenmek için kitap okuma isteği artmıştır.
- Dağıtılan broşürlerin; bilgilerin daha iyi anlaşılması, uygulama yapabilmesi ve kalıcılığı sağladığı belirtilmiştir.
- Oturumların başlangıcında donuk ve çekingen olduklarını ancak şimdi kendilerine güvendiklerini ve tartışılan konularda her ortamda düşüncelerini açıklayabilme becerisini kazandıklarını vurgulamışlardır.
- Eşleriyle hayvancılık, beslenme vb. ailelerini ilgilendiren her konuda rahatlıkla tartışabildiklerini ve kendilerinin de aile ile ilgili tüm konularda söz sahibi olduklarını eşlerine hissettirdiklerini belirtmişlerdir. Böylece, aile içi karar alma sürecine kadınların katılmasına yönelik ilk adımlar atılmıştır.

4 Artık, emeklerinin karşılığını almak istediklerini bunu da eşleriyle tartışmaya başladıklarını belirtmişlerdir (Sağdıkları sütlerin parasının kendilerine verilmesi için mücadele başlamıştır).

4 Oturumların kadınlar arasında iletişimi arttırdığı belirtilmiştir.

4 Kolaylaştırıcı ve konu uzmanlarının tavırlarının kendileri için çok önemli olduğu, alçak gönüllü olmalarının çalışmalara daha sıcak bakmalarını sağladığı belirtilmiştir. Gelenleri de kendilerinden saymaya başladıklarını söylemişlerdir.

18.3 KKD Yaklaşımının Uygulanışı İle İlgili Öneri ve Eleştiriler

Bu projede uygulanan yaklaşım olan Katılımcı Kırsal Değerlendirme yaklaşımının teknoloji transferi yaklaşımlarından farkı katılımcılarca çok açık bir şekilde algılanmıştır. Katılımcılar yaptığımızın diğerlerinden farkını kendi ifadeleri ile “diyalog ve birlikte çalışma, birlikte karar verme, üreticiye değer verme” olarak açıklamışlardır. Bir katılımcı örnek vererek: “Biz birlikte davrandık. Bir doktorun teşhisi kendi yapıp, ilacı veya ameliyatı kendi kararlaştırması gibi yapmadık. Kan tahlilini, idrar tahlilini birlikte yaptık. Teşhisi birlikte yaptık. Ne yapılacağına da (tedaviye) birlikte karar verdik. Başarımızın sırrı budur.” demiştir.

Projenin üreticiler tarafından değerlendirilmesinde ele alınan bir konu da, **projenin yürütülmesinde nelerin eksik kaldığıdır**. Üreticiler *projeyi/yaklaşımı* yukarıda verilen sonuçlardan da görüldüğü gibi çok yararlı bulmaktadır. Ancak, önerilen bazı konularda demonstrasyonların yapılmamasını, bir-iki işletme ve/veya hayvan ele alınarak önerilerin denenmemesini eksiklik olarak düşünmektedirler. Projede sürekli bir veterinerde de yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Kadın grubunda ise gece çalışmalarının oturumları olumsuz yönde etkilediği bu nedenle kış aylarında geceleri, bahar aylarında ise gündüzleri çalışmanın daha iyi olacağını savunmuşlardır.

Ayrıca, projede daha fazla üretici gruplarının oluşturulmasının da yararlı olacağını söylemişlerdir.

Özellikle, proje sonrası grup oturumlarının devam etmesi projenin bir başka hedefidir. Üreticiler, bunun gerçekleştirilebilmesi için *kolaylaştırıcıların* üreticilerin arasından seçilmesi yerine, öğretmen, ebe-hemşire gibi köyü bilen ve saygınlığı olan kişilerden belirlenmesinin yararlı olacağına inanmaktadırlar.

BÖLÜM III

SONUÇ ve ÖNERİLER

Dünya'da ve ülkemizde geleneksel araştırma, kırsal kalkınma ve kırsal yayım yaklaşımlarının karşılaştıkları başarısızlıkların farkına varılması yeni arayışlara yol açmıştır. Geleneksel yöntem ve yaklaşımlarda çoğunlukla anket yöntemi ile derlenen veriler çok uzun bir süre sonunda işlenerek rapor haline getirilmekte; araştırma konusu ve hipotezlerinin seçiminde, önerilerin belirlenmesinde üreticilerin veya kırsal kesim insanların çok az bir katılımı olabilmekte; bazen hiç olamamaktadır. Bütün bu dışlayıcı sürecin sonunda belirlenen gündem veya hedefler çoğu zaman gerçeklere veya kırsal kesim insanların gereksinimlerine veya önceliklerine ters düşmektedir. Uygulanabilecek bazı sonuçlar ise hayata geçirilememekte veya çok geç geçirilmektedir. Kimi durumlarda uygulanan yayım etkinlikleri başta küçük üreticiler olmak üzere bazı kesimlerin daha da kötü duruma düşmelerine yol açabilmektedir. Olumlu örnekler dışarıda tutulursa, ülkemizde var olan yayım sisteminin yapısı ve çalışan profesyonellerin davranış, eğilim ve değerleri de çoğunlukla, başarısızlığı ortaya çıkmış olan bu "teknoloji transferi" anlayışı ile uyum içindedir.

Bu sorunlara yanıt olarak ilk defa olarak gelişmekte olan ülkelerde, 1990'larda geliştirilmiş bulunan "Katılımcı Kırsal Değerlendirme" (KKD) (Participatory Rural Appraisal, PRA) yaklaşımı; yerel toplumlara, kendi hayat ve koşullarının bilgisini paylaşma, bilgi üretme, analiz etme, planlama ve eyleme geçme gücünü kazandıran bir yaklaşımdır.

Katılımcı kırsal değerlendirme yaklaşımı; kırsal kalkınmayı engelleyen etmenlerin belirlenmesi, yaklaşımın ülkemiz koşullarına uyumlaştırılması, doğacak sorunların ve bunlarla başa çıkma yöntemlerinin belirlenmesi ve kırsal kalkınmaya katkıda bulunmak amacıyla ülkemizde ilk olarak bu araştırma ve uygulama ile İzmir İli Kemalpaşa İlçesi Halilbeyli Köyünde kullanılmıştır.

Bu çalışma uyguladığı KKD yaklaşımı gereği, hem bir araştırma hem de eş zamanlı olarak bir uygulamadır. Bu açıdan eylem araştırması (action research) denilen grup içinde de düşünülebilir. Verilerin derlenmesi, işlenmesi bunlardan bilgilerin üretilmesi, üreticilerle birlikte gerçekleştirilmiş ve zaman kaybı olmaksızın uygulama (veya bu çalışmalarda sözü edildiği şekliyle eylem) gerçekleşmiştir. Eylemlerin sonuçları ise, üzerinde birlikte çalışılarak yeni bilgilerin üretileceği bir zemini gecikmeden yaratmıştır.

Üreticilerle ortaklaşa olarak belirlenen sorunların çözümünde multi-disipliner yaklaşımdan yararlanılarak Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü ve Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü, İzmir Tarım İl Müdürlüğü, Kemalpaşa Tarım İlçe Müdürlüğü, Şap Enstitüsü, Bornova Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü gibi çeşitli kuruluşlarla işbirliği yapılmıştır.

Çalışmanın asıl materyali KKD oturumlarından elde edilen, kolaylaştırıcı (facilitator) dediğimiz araştırma-uygulamanın yürütücüleri, katılan uzmanlar ve katılımcı üreticilerin birlikte sağladığı, paylaştığı, tartışarak geliştirdiği ve bilgi haline dönüştürdüğü verilerdir. Ayrıca alınan eylem kararlarının nasıl ve ne düzeyde uygulandığı konusunda yürütücülerce gözlem yoluyla derlenen verilerden de yararlanılmıştır.

KKD yaklaşımı ile sağlanan materyalin nasıl elde edildiğinin ortaya konulması için KKD gruplarının oluşturulmasında izlenen yol açıklanabilir.

Halilbeyli Köyü'nde "Katılımcı Kırsal Değerlendirme" (KKD) uygulaması yapmak üzere köyde etkili olan iki kurum olan Muhtarlık ve Halilbeyli Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ile ilişki kurulmuştur. Köyle ilgili ilk bilgilerin toplanmasının ardından tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş 40 üretici ile kısa bir anket yapılmış ve bir hafta içinde değerlendirilmiştir. Bu anket ile işletme ve hane halklarının yapısal durumu, karşılaştıkları sorunlar ve köyde etkili olan, danışılan önderler ile ilgili ilk bilgiler elde edilmiştir.

İlk KKD grubunun oluşturulması için köyde etkili kurumların liderleri olan Muhtar ve Kooperatif Başkanının önerileri alınmıştır. Böylelikle köyde değişimi sürükleyecek olan ve küçük üreticileri de dahil köyün çeşitli kesimlerini kapsayan isim önerileri alınmıştır. Soru formları yardımı ile görüşülen üreticilerden elde edilen veriler de gruba girecek üreticilerin belirlenmesinde kullanılmıştır. Anketlerde köyde en önemli üretim dalı olan hayvancılık konusunda en çok danışılan üreticiler de saptanmıştır. Buradan elde edilen isimler de grubu oluşturmak için değerlendirilmiştir.

Grup oturumlarının araç ve zaman kısıtlamaları nedeni ile ancak haftada bir yapılabileceği görülmüştür.

İlk KKD oturumu Mart 1998'de, son oturum ise 22 Temmuz 1998'de gerçekleştirilmiştir. Projenin yürütücüleri ilk oturumları birlikte yürütmüşler, yaklaşımın oturması, üreticilerin güveninin kazanılması sonucu ayrı bir kadınlar grubu oluşturulmuş, 20 Mayıs 1998'de ilk oturumunu yapmıştır. Bir zorunluluk olmamakla birlikte erkek grubuna katılanların eşleri kadın grubunun çoğunluğunu oluşturmuştur.

Çalışmanın esas materyali KKD oturumlarında elde edilmiştir. Her hafta ayrı bir konu ele alınmıştır. Görsel materyalin kullanılması KKD'nin en önemli özelliklerinden biridir. Örneğin, bir matriks veya harita üreticilerle beraber işlenmiştir. Diğer ülkelerin çoğunda bu amaçla toprak üzerinde, taşlar, tohumlar, boyalarla bu görsel yaratımlar gerçekleştirilmekte, daha sonra bunlar büyük kağıtlara aktarılmaktadır. Ülkemiz koşullarında ise oturumlar bina içlerinde yapılmak durumunda kalınmıştır. Erkekler grubunda muhtarlığın tahsis ettiği spor klübü, kadınlar grubunda ise her hafta başka bir katılımcının evi kullanılmıştır. Görsel araçların hazırlanmasında büyük kağıt tabakalar, yazı ve çizim işlemlerinde kurşun kalem ve afiş kalemi kullanılmıştır. Erkekler grubunda kağıt tabakalar duvara asılmış, yaz gelince sıcak nedeniyle kahvenin bahçesinde sakın bir köşesinde oturumlar yapıldığında ise masa üzerine herkesin göreceği şekilde yayılmıştır. Kadın grubunda

tabakalar ortaya serilmiştir. KKD sayesinde, anket yöntemi ile aylarca sonra elde edilecek veriler, kısa bir süre içinde katılımcılarca görsel materyale işlenmektedir. Değerler, veriler tartışılarak üreticilerce gerekli düzeltmeler yapılmaktadır. Kolaylaştırıcı bu sırada az sayıda kişinin hegomonya kurarak çok konuşmasını engellemeye çalışmakta, az konuşanlara soru yöneltmekte, gerekli anlarda, var ise katılan konu uzmanına soru sormaktadır. Bu veriler katılanlarca tartışılarak bilgi düzeyine yükseltilmektedir. Katılımcı üreticiler, kolaylaştırıcı ve uzmanlar yeni ve daha üst düzeyde bilgilere ulaşmaktadır. Üreticiler aynı oturumda ne gibi eylemlere başvuracaklarını da tartışmakta, gerekirse ek bilgiler için kolaylaştırıcılardan ve uzmanlardan yardım istemektedirler. Bir sonraki oturumda ilk önce geçen hafta açıklığa kavuşmamış konular tartışılmakta, bireysel veya kolektif olarak uygulanmış eylemler ve sonuçları (örneğin yeni bir rasyon veya toplu ilaçlama, kooperatifin yatırım kararı alması gibi) ele alınmaktadır.

Araştırma-uygulamanın sonuçları gene KKD yaklaşımı ile değerlendirilmiştir. Her iki grupta da özel bir oturumla sonuçlar olabildiğince sayısallaştırılarak ortaya konmuştur. Kısa sayılacak bir uygulama sonucunda önemli düzeyde başarılar elde edildiği görülmektedir. Aynı köyde geleneksel yayım yöntemleri ile yıllar içinde çok az sağlanan ilerlemeler bu uygulama ile çok kısa bir süre içinde elde edilmiştir. Dolayısı ile elde edilen başarıların çoğunluğu KKD yaklaşımının üstünlüğüne bağlanabilir.

Elde edilen gelişmelerin bazıları şöylece özetlenebilir: Şap aşısını yaptırma oranı %50'den %80'e, gübreliklere kireç atma %2-3'den %50'ye, sağım makinalarının bakımı %1-2'den %100'e, sağım sonrası dezenfeksiyon kullanma sıfırdan %20'ye, meme başlarının yıkanması sıfırdan %100'e, silaj yapma %2'den %15'e, evsel çöplerin poşete konması sıfırdan %70'e, samanı öğütmeden verme %5'den %85'e; buğday, arpa, fiğ ve otların uygun şekilde soldurularak hasıl yapma yönteminin uygulanması sıfırdan %15'e çıkmıştır. Üreticilerin kendilerine güvenleri ve topluluk halinde davranarak sorunları aşılabileceklerine inançları artmıştır. Grup üyesi olan bir üretici bir haftada yem rasyonunu uygulayarak süt üretimini günlük 150 kg'dan 200 kg'a, sonraki bir kaç hafta içinde ise yeni bir sağım makinası ile 250 kg'a çıkardığını, bunu daha önce hayal edemediğini belirtmiştir. Bu örnekde yıllık gelir artışı -Temmuz 1998 fiyatları ile- bu üretici için iki milyar TL dolayındadır. Herkes bu düzeyde başarı elde etmemiş olsa da artık köyde bir-iki ineği olan üreticiler bile yeni uygulamaları denemeye başlamışlardır. Herşeyi devletten beklemeyip, çözüm üretme çabaları yerleşmiştir. Sorunlardan şikayet etmek yerine onları bireysel veya toplu olarak çözme azmi güçlenmiştir.

Toplumsal karar alma çabaları da yükselmiştir. Kooperatif süt soğutma tankı almak için karar almıştır. Ancak bu Kasım 1998'de gerçekleşmemiş bulunmakta idi. Buna karşılık muhtemelen bu tartışmaların da tetiklemesi ile özel bir süt fabrikası toplayıcısı süt soğutma tankı almıştır.

Kadınlarda görülen davranış ve tutum değişikliklerinin bazıları şöyle özetlenebilir:

Kadınlar eşleriyle hayvancılık, beslenme vb. ailelerini ilgilendiren her konuda daha rahat tartışabildiklerini ve kendilerinin de aile ile ilgili tüm konularda söz sahibi olduklarını eşlerine hissettirdiklerini belirtmişlerdir. Böylece, aile içi karar alma sürecine kadınların katılmasına yönelik ilk adımlar atılmıştır. Kadınlar artık, emeklerinin karşılığını almak istediklerini, bunu da eşleriyle tartışmaya başladıklarını belirtmişler ve sağdıkları sütlerin parasının kendilerine verilmesini talep etmişlerdir.

Kadınlar, oturumların kendi aralarındaki iletişimi arttırdığını belirtilmiştir.

KKD yaklaşımını uygulamak isteyen kamu kuruluşları, hatta katı hiyerarşinin bulunduğu bazı sivil toplum kuruluşları zorluk ve yetersizliklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Çalışma sırasında yardım talep edilen bazı kuruluşlarda buna benzer sorunlarla karşılaşmıştır. Bu nedenle KKD yaklaşımını uygulamak isteyen kuruluşların kendi içlerinde daha demokratik ve katılımcı, daha çok ve açık iletişimi öngören yapılar kurmaları ve elemanlarına alçak gönüllü olma, üreticilere karşı empati yeteneklerini geliştirme yönünde eğitim vermeleri gerekmektedir.

Çalışma; katılımcı kırsal değerlendirme yaklaşımının ülkemizde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı başta olmak üzere birçok kamu kuruluşu; dernekler, kooperatifler, vakıflar, sendikalar gibi sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluşları tarafından uygulanabileceğini göstermektedir. Yaklaşım kırsal kalkınma, tarım, orman, çevre sorunları, kadın sorunları, halk sağlığı, aile planlaması, göçmenlerin sorunları gibi çok değişik alanlarda kullanılabilir. Artık Dünya'da bir çok kurumun katılımcı yaklaşımları kullanmayan projeleri desteklemedikleri bilinmektedir. Ancak KKD yaklaşımı inanmayanlarca uygulanamaz. Önümüzdeki dönemlerde KKD felsefesine gönülden inanmayan kurum ve kişilerin yapacağı uygulamalara da hazırlıklı olmalıyız.

KAYNAKÇA

- Attwoods, H.**, 1997, Participatory Research, PRA Topic Pack, Institute of Development Studies, Sussex.
- Brac, 1983**, The Net, Power Structure in Ten Villages, Bangladesh Rural Advancement Committee, 66 Mokhahali Commercial Area, Dhaka 12.
- Chambers, R.**, 1992, Rural Appraisal: Rapid, Relaxed and Participatory, IDS, Discussion Papers: 311.
- Collinson, M.**, 1981, "A low cost approach to understanding small farmers" Agricultural Administration, Vol 8, No:6, 433-450 pp.
- Convergence**, 1975, Vol. 7 No.2, Vol.14 No:2 and 1988, Vol.21 No 2-3.
- Gaventa, J. and Lewis, H.**, 1991, "Participatory education and grassroots development: the case of rural appachia", Gatekeeper Series 25, IIED, London.
- Gilbert, E. H., Norman, D.W., Winch, F.E.**, 1980, Farming Systems Research: a Critical Appraisal, MSU Rural Development, Paper No.6, Depart. of Agric. Economics, Michigan State University. East Lansing, Michigan, USA.
- IIED**, 1998, Participatory Learning and Action, Information Pack, PLA Notes, London, p.1,
- Kabutha, C. and Ford, R.**, 1988, "Using RRA to formulate a village resources management plan", Mbusanyi, Kenya, RRA Notes 2, October, 4-11 pp.
- Mc Cracken, J. A.**, 1988, Participatory Rapid Rural Appraisal in Gujrat: a Trial Model for the Aga Khan Rural Support Programme (India), IIED, London.
- Mc Cracken, J.A., Pretty, A., Jules N., Conway, G.R.**, 1988, An Introduction to Rapid Rural Appraisal For Agricultural Development, IIED, London.
- Shaner, W.W., Philipp, P.F., Schmehl, W.R.**, 1982, Farming Systems Research and Development: Guidelines For Developing Countries, Westview Press Boulder, Colarado, USA.